

NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

Az 1940. év előzetes népmozgalmi eredményei.¹⁾

Chiffres provisoires pour 1940 du mouvement de la population en Hongrie.¹⁾

Résumé. Le tableau 1 présente pour 1931—40 les chiffres provisoires des nouveaux mariages, des naissances et des décès. Il indique à part les régions recouvrées, sauf les territoires oriental et transylvain récupérés en vertu de la 2e Sentence de Vienne, sur lesquels ne portait pas en 1940 l'enquête sur le mouvement de la population. D'après ce tableau, le nombre des nouveaux mariages oscillait fort, et cela surtout pendant les 3 dernières années où beaucoup d'hommes furent appelés sous les drapeaux. Le nombre des naissances baissait à partir de 1931, pour dépasser en 1940 celui de chacune des années précédentes. — Notre tableau 2 indique, par mois, pour 1939 et 1940, les naissances vivantes sur le territoire libéré en vertu de la 1re Sentence de Vienne. Selon ce tableau, au bout des 9 premiers mois passés après la Libération (novembre 1938), le nombre des naissances a grandi de près de 40%, et depuis il était toujours considérable: preuve de la joie des Hongrois libérés, de leur foi en l'avenir. — D'ailleurs, ces derniers temps, la natalité était influencée de plus en plus, chez nous aussi, par l'entrée dans la catégorie des femmes pouvant avoir des enfants, de l'élément féminin né pendant les années creuses de la Grande Guerre (tableau 3). — Pendant la décade écoulée depuis 1931, la mortalité baissait nettement en Hongrie, surtout parmi les nourrissons et les autres enfants. Le tableau 4, montrant les décès par tuberculose, fait ressortir que sous ce rapport, la mortalité diminuait lentement; le tableau 5 rend compte, pour 1939 et 1940, des décès par maladies infectieuses fréquentes. — Dans notre tableau 6, nous indiquons le mouvement de la population pour 1940, suivant les régions, les villes et la campagne. Pour les régions recouvrées en 1938 et 1939, on constate, par rapport au territoire dit de Trianon, les choses suivantes: Dans la Zone nord, récupérée grâce à la 1re Sentence de Vienne, la nuptialité est plus faible, la natalité plus forte et la mortalité à peu près la même (sauf les nourrissons parmi lesquels elle est un peu plus considérable). En Subcarpathie, où la nuptialité est également plus faible, la mortalité est plus basse (surtout parmi les nourrissons), et la natalité bien plus grande que sur le territoire dit de Trianon.

*

A házasságkötések, születések és halálozások összefoglalt képe 1940-ben általában kedvezőtlenebb volt mint egy évvel korábban. A házasságkötések száma erősen csökkent, a halálozás emelkedett és a természetes szaporulat is kisebb mint az előző években. Van azonban az 1940. évi népmozgalomnak igen örvendetes eredménye is és ez a születések számának kedvezőbb alakulása. A trianoni területet nézve 1930-tól kezdve az első eset, hogy a születések csökkenése helyett születésszaporulatról beszélhetünk.

Az alábbiakban az 1940. év népmozgalmáról előzetes adatok alapján számolunk be. Meg kell jegyezni ezzel kapcsolatban, hogy a népmozgalom végleges eredményei mindig valamivel magasabb számokat adnak. Az utolsó évek tapasztalatai szerint a házasságkötéseknél a végleges adat nagyjából 1.000-rel, a születéseknél 6.000-rel, a halálozásoknál pedig 1.300—1.400-zal nagyobb mint az előzetes eredmény. Ez az oka annak is, hogy a végleges adatok alapján összeállított népesedési mérleg rendszerint egy árnyalattal kedvezőbb mint ahogy azt az előzetes adatok mutatják. A különbség természetesen nem lényeges. Az 1940. évi adatoknak az előző évi eredményekkel való összehasonlítását biztosítandó, valamennyi évről ugyancsak az előzetes adatokat használtuk fel.

1. sz. táblázatunk a házasságkötések, születések és halálozások, valamint a mutatózó természetes szaporulat 1931—1940. évi előzetes főeredményeit foglalja egybe. Az országnak időközben beállott területi növekedésére való tekintettel az előző évi adatokkal való egybevetés lehetőségének érdekében külön is részletezni kellett a trianoni terület, az első bécsi döntés területének és Kárpátaljának adatait. 1940. évi népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésünk természetesen nem terjeszkedhetett még ki a második bécsi döntéssel hazatért erdélyi és keletmagyarországi területre. A második bécsi döntés területének népmozgalmi viszo-

¹⁾ Voir Revue Hongroise de Statistique: année 1938, p. 16—19; année 1939, p. 30—31.

¹⁾ V. ö. Magyar Statisztikai Szemle 1938. évf. 16—19. l. és 1939. évf. 30—31. l.

1. Az 1931—1940. évi népmozgalom főeredményei. (Előzetes adatok.)

Résultats principaux du mouvement de la population, en 1931—1940. (Chiffres préliminaires.)

Év Année	Házasság- kötések Nouveaux mariages	Élveszü- letések Naissan- ces vivantes	Halálozások — Décès				Természe- tes szapo- rodás Accrois- sement naturel	1000 lélekre esett				100 éve- szülöttre jutott 1 éven aluli halott Décès à l'âge de moins de 1 an pour 100 enfants nés vivants
			à l'âge de			összesen au total		házas- ság- kötés Nouveaux mariages	élveszü- letés Naissan- ces vivantes	halálozás Décès	természe- tes szaporodás Accroissem. naturel	
			1 éven aluli moins de 1 an	1-6 éves 1-6 ans	7 éven felüli plus de 7 ans							

szám szerint — nombres abs.

pour 1000 habitants

1. Trianoni terület. — Territoire dit de Trianon.

1931	75.523	201.879	32.888	10.797	100.005	143.690	58.189	8.7	23.2	16.5	6.7	16.3
1932	70.448	201.153	37.340	14.965	103.375	155.680	45.473	8.0	23.0	17.8	5.2	18.6
1933	72.128	189.628	26.284	8.767	93.757	128.808	60.820	8.2	21.5	14.6	6.9	13.9
1934	77.672	189.562	28.452	8.423	90.904	127.779	61.783	8.8	21.4	14.4	7.0	15.0
1935	75.041	185.418	28.575	9.430	97.648	135.653	49.765	8.4	20.8	15.2	5.6	15.4
1936	76.285	179.354	25.163	8.361	93.437	126.961	52.393	8.5	20.0	14.2	5.8	14.0
1937	79.350	177.821	23.986	7.122	95.687	126.795	51.026	8.8	19.8	14.1	5.7	13.5
1938	73.287	176.733	23.605	6.962	98.778	129.345	47.388	8.1	19.5	14.3	5.2	13.4
1939	79.004	172.628	21.512	5.861	95.762	123.135	49.493	8.7	19.0	13.5	5.5	12.5
1940	70.197	178.126	23.808	6.213	101.071	131.092	47.034	7.7	19.5	14.3	5.2	13.4

2. Az első bécsi döntés területe. — Territoire récupéré en vertu de la 1re Sentence de Vienne.

1939	8.314	21.765	2.967	895	10.452	14.314	7.451	7.9	20.7	13.6	7.1	13.6
1940	7.623	23.064	3.274	747	11.052	15.073	7.991	7.2	21.7	14.2	7.5	14.2

3. Magyarország az első bécsi döntés után. — Hongrie après la 1re Sentence de Vienne.

1939	87.318	194.393	24.479	6.756	106.214	137.449	56.944	8.6	19.1	13.5	5.6	12.6
1940	77.820	201.190	27.082	6.960	112.123	146.165	55.025	7.6	19.7	14.3	5.4	13.5

4. Kárpátalja. — Subcarpathie.

1940	5.272	19.651	3.568	1.124	5.691	10.383	9.268	7.8	29.1	15.4	13.7	18.2
------	-------	--------	-------	-------	-------	--------	-------	-----	------	------	------	------

5. Magyarország a második bécsi döntés előtt. — Hongrie à la veille de la 2e Sentence de Vienne.

1940	83.092	220.841	30.650	8.084	117.814	156.548	64.293	7.6	20.3	14.4	5.9	13.9
------	--------	---------	--------	-------	---------	---------	--------	-----	------	------	-----	------

nyait illetően utalunk a Szemle előző év-folyamának erdélyi számában megjelent ismertetésre.¹⁾

Táblázatunk adataiból kitetszően igen nagy ingadozásokat mutatott a házasságkötések száma az utolsó négy év alatt. A jelenség okát az utolsó évek külpolitikai erőfeszítéseiben kell keresni. A trianoni területen az elmúlt évtized folyamán 1937-ben volt a legnagyobb a házasságkötések száma; 1938-ban elsősorban az akkori mozgósítás következtében igen erős csökkenés mutatkozott. 1939-ben a gyorsan végrehajtott kárpátaljai akció kis erővel rövid idő alatt lefolyt minden különösebb népésedési kihatás nélkül. Az év folyamán ettől eltekintve más, a házasodást észrevehetőbb mértékben hátrányosan befolyásoló tényező alig mutatkozott. Az időközben kitört háború is alig hagyott nyomot a házasságkötések számában és így a kötött házasságok

száma részben az előző évben elmaradt házasságok pótlólagos megkötésének következtében, elérte az 1937. évi kivételesen magas színvonalat. A következő esztendőben — 1940-ről van szó — elsősorban honvédségünknek az erdélyi kérdéssel kapcsolatban történt hadiállományra való kiegészítése következtében — honvédségünknek a háború befejezése óta ez volt a legnagyobb méretű mozgósítása! — a házasságkötések száma júliustól kezdve igen erősen megcsappant. 1940 első felében a kötött házasságok száma nem sokkal maradt el az előző évi eredmények mögött; az év második felében történt súlyos kiesés azonban a házasságkötések számát még valamivel az akkori nagy gazdasági válságtól oly fájdalmasan sujtott 1932. évi eredménynél is alacsonyabbra szorította. Sajnos, meg kell állapítani, hogy a trianoni területen a világháború befejezése óta egy esztendőben sem kötöttek kevesebb házasságot mint 1940-ben. Ennek természetesen múlhatatlanul mutatkozni fognak majd hatásai a követ-

¹⁾Vö. ö. Magyar Statisztikai Szemle 1940. évf. 679—684. 1.

kező év születési számában is. Az esztendő nagy nemzeti sikere mellett ez a viszonylag kis áldozat természetesen alig jöhet szóba és figyelembe kell venni még azt is, hogy a házasságok és belőlük származó születések elmaradása a következő esztendőkben valószínűleg — legalább is jórészt — kipótlódik.

Az utolsó esztendő házassági mozgalmával kapcsolatban egyébként még azt is figyelembe kell venni, hogy a világháború gyér születési korosztályai az elmúlt évtized alatt fokozatosan megjelentek a házasságra lépők korcsoportjaiban — 1940-ben 20—24 évesek — aminek következtében a házasságkötések számában feltétlenül csökkenésnek kell bekövetkezni. Ezt egyéb kedvező körülmények kisebb-nagyobb mértékben ellensúlyozhatják ugyan, de teljesen kiküszöbölni alig tudhatják. Kedvező hatással lehetett azonban az elmúlt esztendő családapításaira elsősorban a munkanélküliség fokozatos megszűnése, amit ugyan rossz terméseredmények és az elemi csapásokkal járó megpróbáltatások némileg leronthattak.

A legutóbb eltelt évtized *élveszülöttjeiről* szóló adatok elszomorítóan beszélnek a mindig kevesebb gyermekről. Számuk esztendőről esztendőre kegyetlen következetességgel fogyott. Ez az apadás nem történt összeomlászerűen: statisztikai barométerünk egyik esztendőben sem zuhant, de nem volt egyetlen esztendő sem, amelyben mutatója akár egy hajszállal is jobbralendült volna. Az évtized eleje óta már csak látszólag volt természetes szaporulatunk, a születések és halálozások különbözete csak a népesség kedvező korösszetétele következtében volt aktív, a valóságban a szülöttek száma már nem volt és mindig nagyobb mértékben nem volt elegendő a meglévő népesség állományának pótlására.¹⁾ A lassú halál folyamata konykuk, megállás nélkül haladt és alig volt jel, amelyből arra lehetett volna következtetni, hogy ez a folyamat egyáltalán megállítható.

Az első olajágot a visszatért Felvidék boldogsága hozta meg. A felszabadulási örömben fogant kis magyarok naptári pontossággal érkeztek meg! És 1940-ben végre hosszú idő óta először a trianoni területen is több a gyermek!

2. számú táblánk az első bécsi döntéssel visszatért terület 1939. és 1940. évi élve-

szülötteinek adatait mutatja be hónapok szerint részletezve. 1939 augusztusában, amint látható, a születések számában ugrászerűen közel 40%-os emelkedés mutatkozik. Az év vége felé ugyan némi ellanyhulás jelentkezett — az első nagy hullám lassan lecsillapodott — de a következő, 1940-es esztendő első hét hónapjának az előző évvel szemben mutatott nyugodt fölénye és a decemberi adatok egyenlő nagysága azt látszik bizonyítani, hogy a születések számának magasabb szintje a Felvidéken állandósult.

2. Élveszületések az 1938-ban visszatért északi területen hónapok szerint 1939—1940.

(Előzetes eredmények.)

Naissances vivantes dans la Zone nord recouvrée en 1938; par mois, en 1939 et 1940.

(Chiffres provisoires.)

Hónap Mois	Élveszületés - Naissances vivantes			
	szám szerint nombres abs.		ezer lélekre pour 1000 habitants	
	1939	1940	1939	1940
Január — Janv. . .	1.606	2.116	18.3	23.5
Február — Févr. . .	1.496	1.874	18.8	22.4
Március — Mars . .	1.807	2.138	20.6	23.8
Április — Avr. . . .	1.700	1.958	19.9	22.6
Május — Mai	1.880	1.903	21.2	21.2
Június — Juin . . .	1.563	1.843	18.3	21.3
Július — Juill. . . .	1.660	2.023	18.8	22.5
Augusztus — Août .	2.287	1.970	25.8	21.9
Szeptember — Sept. .	2.263	2.069	26.5	23.9
Október — Oct. . . .	2.084	1.859	23.5	20.7
November — Nov. . .	1.744	1.644	20.4	19.0
December — Déc. . .	1.675	1.667	18.9	18.5
Összesen — Total .	21.765	23.064	20.7	21.7

A trianoni területen 1940. évi népmozgalmi statisztikánk előzetes eredménye 178.126 élveszülöttről számolt be. Ez a szám magasabb, mint a három előző év adata és alig marad el az 1936. évi eredmény mögött. Az élveszületések 1939. évi mélypontjával kapcsolatban természetesen figyelembe kell venni azt, hogy az előző évben a házasságkötések száma igen alacsony volt, ugyanúgy, ahogy az 1940. év kedvező születési számát feltétlenül részben az 1939. év magasabb házassága okozta. A következő esztendőben ugyanilyen okból, sajnos, születéscsökkenést kell várunk.

Az 1931—1940. évtized születési adatainál egyébként ugyancsak figyelembe kell venni a *világháborús gyér női korosztályok megjelenését a szülőképes női korcsoportokban*. 3. sz. táblázatunk a szülőképes női réteg számának és összetételének az elmúlt

¹⁾ V. ö. Barsy Gyula: Nyers, standard és „tisztított” népesedési mérlegünk; a születési határszám kérdése. Magyar Statisztikai Szemle 1938. évf. 581—602. 1.

3. A 15—49 éves nők száma a trianoni területen
Nombre de la population féminine de 15 à 49 ans sur le territoire dit de

Kor — Age	1930		1931		1932		1933	
	szám nombres abs.	%	szám nombres abs.	%	szám nombres abs.	%	szám nombres abs.	%
15—19 éves — ans	420.774	17.4	379.826	15.7	329.893	13.8	283.670	12.0
20—24 „ „	423.178	17.5	425.450	17.6	432.590	18.1	435.481	18.4
25—29 „ „	376.646	15.6	383.388	15.9	384.798	16.1	392.619	16.6
30—34 „ „	364.263	15.0	363.086	15.1	368.882	15.5	369.124	15.6
35—39 „ „	310.706	12.8	324.974	13.5	330.832	13.9	340.437	14.3
40—44 „ „	274.646	11.3	271.743	11.3	280.238	11.7	278.142	11.7
45—49 „ „	252.916	10.4	262.343	10.9	260.150	10.9	270.970	11.4
Összesen — Total	2,423.129	100.0	2,410.810	100.0	2,387.433	100.0	2,370.443	100.0

¹⁾ Az 1931—1939. években kiszámított adatok a vándorlások figyelembevételével nélkül.

Évtized alatt bekövetkezett változásait szemlélteti. Az adatok csak a trianoni területre vonatkoznak és csupán tájékoztató értékek, *kiszámításuk* az 1930. évi népszámlálás alkalmával megállapított lélekszám és a közben bekövetkezett halálozások alapján történt; az esetleg fellépett vándorlásokat tehát nem veszik figyelembe. Maga a számítás sem teljesen kifogástalan; a népszámlálás ugyanis az egyes *születési évjáratok* lélekszámát adja, halálozási adataink pedig az elmúlt évtizedben még mindig csak *betöltött korúak* részletezésére terjedt ki. A kétféle fogalom persze nem fedi egymást. A hiba kiküszöbölésére sajnos nincs mód, súlya azonban szerencsére nem olyan, hogy az *adatok tájékoztató értékét* nagyobb mértékben befolyásolná.

Az adatok tanúsága szerint a szülőképes női réteg összetételében a világháborús női korosztályok megjelenése igen súlyos változásokat okozott. 1930 és 1939 között a 15—49 éves nők száma növekedett ugyan, de éppen a legtermékenyebb korosztály létszáma csökkent igen jelentősen.

Az adatok a következők:

Korcsoport	Emelkedés (+) vagy csökkenés (-) 1930 és 1939 között a női népesség létszámában	
	szám szerint	%
15—19 éves	+ 11.395	+ 2.7
20—24 „	- 160.477	- 37.8
25—29 „	+ 53.324	+ 14.2
30—34 „	+ 26.085	+ 7.2
35—39 „	+ 53.931	+ 17.4
40—44 „	+ 59.386	+ 21.6
45—49 „	+ 26.217	+ 10.4
Összesen .	+ 69.861	+ 2.9

A 20—24 éves nők száma 1939 végén 160.477-tel, közel 40%-kal volt kisebb mint

1930-ban. Emellett az egyke terjedése következtében mindig az idősebb korosztályok termékenysége csökkent nagyobb mértékben és megállapíthatóan 1930-tól kezdve már a 20—24 éves nők termékenysége volt a legmagasabb. A világháborús születéskiesés tehát évtizedünk folyamán egyre súlyosabban éreztette hatását a születési mozgalomban. Ennek azonban kedvező jelentése is van. *Születési számunk csökkenése az évtized második fele óta már csak látszólagos, mert az egyes szülőképes női korosztályok termékenysége már nem csökkent, sőt a termékenységi arányszámok állandósulása mellett már némi javulást is találunk.*

Temészetesen korai volna, ha akár a Felvidék, akár a trianoni terület megnövekedett születési száma alapján azt állítanók, hogy Magyarországon az egyke veszedelmegszűnt vagy akár további terjedése megakadt. Egyelőre meg kell elégednünk azzal, hogy 1940-ben az élveszülöttek számának tartós csökkenése helyett némi emelkedést találunk. Az adatok végleges feldolgozása után végrehajtandó vizsgálat fogja megmondani, hogy az egyes női korosztályok termékenysége milyen mértékben módosult; további kutatások alapján tudjuk csak a jelenlegi állag fenntartásához szükséges *születési határszámot* megállapítani, amelynek segítségével eldönthető majd az a kérdés is, hogy elég volt-e az újszülöttek száma arra, hogy elfoglalják az előttük járó nemzedék minden örhélyét. A jövő fogja végül megmutatni, hogy az elmúlt súlyos esztendő fegyvereinek árnyékában megszületett több gyermek valóban a feltámadt magyar életakarat hirdetője-e.

Halálozási adataink az elmúlt évtizedben *javulást mutatnak*. Halandósági viszo-

öt éves korcsoportonként az 1930—1939. évek végén.¹⁾Trianon; par groupes d'âge de 5 ans, à la fin de l'année, de 1930 à 1939.¹⁾

1934		1935		1936		1937		1938		1939	
szám nombres abs.	%	szám nombres abs.	%	szám nombres abs.	%	szám nombres abs.	%	szám nombres abs.	%	szám nombres abs.	%
268.911	11·3	297.787	12·4	341.033	14·0	387.707	15·8	428.222	17·3	432.169	17·3
440.058	18·5	409.553	17·1	369.846	15·2	321.370	13·1	276.429	11·2	262.701	10·5
399.325	16·8	411.677	17·1	414.232	17·1	421.880	17·1	424.974	17·2	429.970	17·3
373.423	15·7	366.487	15·2	373.686	15·4	375.571	15·3	383.516	15·5	390.348	15·7
343.352	14·4	354.264	14·7	353.268	14·5	359.529	14·6	360.090	14·5	364.637	14·6
288.570	12·1	301.187	12·5	315.520	13·0	321.438	13·1	330.998	13·4	334.032	13·4
268.050	11·2	264.698	11·0	262.059	10·8	270.801	11·0	268.699	10·9	279.133	11·2
2,381.689	100·0	2,405.653	100·0	2,429.644	100·0	2,458.296	100·0	2,472.928	100·0	2,492.990	100·0

¹⁾ Pour 1931—39, chiffres calculés, sans tenir compte des migrations.

nyainknak régóta megfigyelt kedvezőbb alakulása tehát tovább folytatódott. Kisebbség nagyobb visszaesések történtek ugyan, így a legutolsó esztendőben is, anélkül azonban, hogy ezt a kedvező folyamatot megállították volna. A halálozások csökkenése a dolog természetéből folyóan csak lassú lehet; a közegészségügyi viszonyok javítása — ami csak részben, sőt kisebbik részében orvosi, nagyobb részében szociális probléma — csak lassan történhet meg és a legjobb intézkedés vagy erőfeszítés is csak a közelebbi vagy távolabbi jövőben érik lemérhető eredményre. Sajnos, a halálozási viszonyok javulása ebben a decenniumban sem tudott lépést tartani a születések apadásával, színvonalára pedig még mindig jóval elmarad a nyugati államoké mögött.

A csecsemőhalálozás adatai igen örvedetesen alakultak. Javulásuk nagyobb volt, mint az általános halálozásé. Különösen kedvező volt a csecsemőhalálozás szempontjából az 1939. esztendő, amely egyébként is a legkedvezőbb magyar halálozási eredményekkel dicsekszik. 1940-ben némi visszaesés történt. Ez azonban kizárólag az év első öt hónapjában következett be — nyilvánvalóan a zord tél, az esős, hideg tavasz, és a meglehetősen nagy területeket érintő árvíz-katasztrófa következtében — de júniustól kezdve, az egyetlen november kivételével, minden hónap csecsemőhalálozása kedvezőbb volt, mint az előző év megfelelő hónapjában. 1940 szeptemberében észleltük a trianoni területen az ezideig legkisebb csecsemőhalálozást. Az 1—6 éves gyermekek halálozása még a csecsemőhalálozásnál is kedvezőbben alakult. A gyermekhalottak száma 1940-ben közel 40%-kal volt kisebb, mint 1931-ben. Igaz ugyan, hogy az 1—6

éves élő gyermekek száma időközben több mint 10%-kal kisebb lett, tehát a halottak számának változatlan elhalálozási gyakoriság mellett ugyanennyivel kellett csökkenni. Ez azonban nem változtat azon, hogy közegészségügyi szolgálatunk az elmúlt évtizedben a legszebb eredményeket a gyermekkorúak egészségügyi védelmével érte el. A 7 éven felüliek halálozásánál szemmelátható javulást nem találunk. Az ilyen korú halottak abszolút száma 1940-ben több, mint volt tíz évvel korábban. Figyelembe kell venni természetesen azt is, hogy az élők száma is nőtt, mégpedig nagyobb mértékben. Némi javulás tehát itt is mutatkozik. Népünk korösszetétele — részben a születéscsökkenés, részben a halandósági viszonyok javulása következtében — lassan egyre szenilisebbé válik. Közeledik az az idő, amikor a telt, háború előtti korosztályok egyre inkább a halálozásnak erősebben kitett korba vénülnek és amikor a fordítottja fog játszódni annak, amit a háború befejezésétől kezdve tapasztaltunk. Ezideig a háború előtti nagy korosztályok még kis halandóságú korban voltak, ma már az egész 25 évnél fiatalabb népesség háborús vagy háború utáni megrikított évjárat. A korviszonyok eltolódása következtében tehát a halálozási számnak nőni kell még akkor is, ha a halandóság egyforma marad vagy kissé javul. Esetleg még veszteséges népesedési mérleggel is számolni kell. Ennek természetesen ugyanúgy nem lesz önmagában még jelentősége, mint ahogy 1930-tól kezdve nem jelent valóságos szaporulatot népesedési mérlegünk aktivítása sem.

4. számú táblázatunk a gümőkórban elhaltak előzetes adatait mutatja be és számol be a fokozatosan bekövetkezett javulásról.

4. Gümőkórban elhaltak 1931—1940.

(Előzetes adatok.)

*Décès par tuberculose, 1931—40.**(Chiffres provisoires.)*

Év <i>Années</i>	Elhalt — <i>Décès</i>		Év <i>Années</i>	Elhalt — <i>Décès</i>	
	szám szerint <i>nombres abs.</i>	esett ezer lakosra pour 1000 <i>habitants</i>		szám szerint <i>nombres abs.</i>	esett ezer lakosra pour 1000 <i>habitants</i>
1. Trianoni terület. <i>Territoire dit de Trianon.</i>			3. Magyarország az első bécsi döntés után. <i>Hongrie après la 1re Sentence de Vienne.</i>		
1931	16.889	1.94	1939	13.379	1.32
1932	16.479	1.88	1940	13.741	1.35
1933	14.348	1.63	4. Kárpátalja. <i>Subcarpathie.</i>		
1934	13.451	1.52	1940	869	1.29
1935	13.619	1.53	5. Magyarország a második bécsi döntés előtt. — <i>Hongrie à la veille de la 2e Sentence de Vienne.</i>		
1936	13.181	1.47	1940	14.610	1.34
1937	12.988	1.44			
1938	12.405	1.37			
1939	12.012	1.32			
1940	12.351	1.35			
2. Az első bécsi döntés területe. — <i>Territoire récupéré en vertu de la 1re Sentence de Vienne.</i>					
1939	1.367	1.30			
1940	1.390	1.31			

Gümőkórhalálozásunk nemzetközi viszonylatban azonban sajnos, még mindig igen magas. Az 5. számú tábla a gyakoribb fertőzőbetegségeken elhaltak adatait részletezi az 1939. és 1940. évről. Az előző esztendőhöz viszonyítva lényegesebb emelkedést csupán a kanyaró, influenza, szamárhurut és a vérhas halottainál találunk; különösen örvendetes módon csökkent a tífusz áldozatainak száma.

A születések és halálozások különbözete alapján számított *természetes szaporulat* a tárgyalt évtized folyamán meglehetősen ingadozásokkal csökkent. Oka az volt, hogy a halálozási viszonyok javulása nem tudta évtizedünkben sem kiegyenlíteni a születések számának apadása következtében előálló hiányt. A nyers népesedési mérleg természetes szaporulata egyébként a demográfia leginkább félrevezető adata, mert ha azt nézzük, hogy elég-e az újszülöttek száma az élő népességnek a következő nemzedékben való pótlására, akkor Magyarországon már 1930-tól kezdve szaporodásról nem lehet beszélni. Remélhető azonban, hogy a csecsemő- és gyermekhalandóság javulásának következtében újabb lényeges rosszabbodás — a népesség erősebb fogyása *pro futuro* — talán nem következett be.

5. A gyakoribb fertőző betegségeken elhaltak száma 1939—1940. (Előzetes adatok.)

Nombre des décès par maladies infectieuses fréquentes, 1939—1940. (Chiffres provisoires.)

A halálokok megnevezése <i>Causes de décès</i>	Trianoni terület <i>Territoire dit de Trianon</i>		Az első bécsi döntés területe <i>Territoire récupéré en vertu de la 1re Sentence de Vienne</i>		Magyarország az első bécsi döntés után <i>Hongrie après la 1re Sentence de Vienne</i>		Kárpátalja <i>Subcarpathie</i>	Magyarország a 2. bécsi döntés előtt <i>Hongrie à la veille de la 2e Sentence de Vienne</i>
	1939	1940	1939	1940	1939	1940		
Gümőkór <i>Tuberculose</i>	12.012	12.351	1.367	1.390	13.379	13.741	869	14.610
Kanyaró <i>Rougeole</i>	78	116	11	15	89	131	37	168
Vörheny <i>Scarlatine</i>	97	72	12	10	109	82	7	89
Influenza	828	868	54	82	882	950	36	986
Grippe								
Szamárhurut <i>Coqueluche</i>	222	406	44	36	266	442	45	487
Roncsoló toroklob <i>Diphthérie</i>	222	219	102	51	324	270	48	318
Hasi hagyomány <i>Fièvre typhoïde</i>	432	262	141	102	573	364	39	403
Vérhas <i>Dysenterie</i>	439	498	61	53	500	551	62	613

Az ismertetésünk során eddig bemutatott táblázatok, ahol mód volt rá, külön részletezték az első bécsi döntés területére és a Kárpátaljára vonatkozó adatokat. Az e területek népesedési viszonyait illetően egyébként utalhatunk Szemlénk korábbi cikkeire,¹⁾ itt csak annyit említve meg, hogy a trianoni területtel szemben az első bécsi döntéssel hazatért terület népesedését valamivel alacsonyabb házassági, magasabb elveszületési gyakorisága, egyforma halálozási viszonyok és némileg rosszabb csecsemőhalálozása jellemzi. Kárpátalja házassági arányszáma ugyancsak gyengébb, elveszületési adata kimagaslóan jó, halálozása, különösen pedig csecsemőhalálozása gyenge.

6. számú táblázatunk az egyes ország-részek főbb 1940. évi népmozgalmi adatait sorolja fel. Előzetes eredményeink ezúttal is még az eset helye szerint dolgoztattak fel, az állandó lakóhely szerinti adatok kimunkálására csak a végleges adatok feldolgozásánál kerülhet — és pedig teljes terjedelemben először — sor. A városok és községek adatainak egybevetésénél ez mindenestre

¹⁾ V. ö. Magyar Statisztikai Szemle 1938. évf. 1027—1035. 1., 1939. évf. 206—207. 1.

6. Magyarország 1940. évi népmozgalma országrészek szerint. (Előzetes adatok, a második bécsi döntés területe nélkül.)

Mouvement de la population en Hongrie; par régions, en 1940. (Chiffres provisoires, non compris la région récupérée en vertu de la 2e Sentence de Vienne.)

Terület Régions	Házasság- kötés <i>Nouveaux mariages</i>	Élve- születés <i>Naissances vivantes</i>	Halálozás <i>Décès</i>	Természetes szaporodás <i>Accroisse- ment naturel</i>	Házasságkötés <i>Nouveaux mariages</i>	Élveszületés <i>Naissances vivantes</i>	Halálozás <i>Décès</i>	Természetes szaporodás <i>Accroissement naturel</i>	
	a) szám szerint — nombres abs.				b) ezer lélekre — pour 1000 habitants				
I. Kisalföld — <i>Petite Plaine</i> . . .	7.996	24.002	14.820	9.182	7.1	21.4	13.2	8.2	
II. Dunántúli dombosvidék <i>Transdanubie, région de collines</i>	15.119	41.013	31.899	9.114	7.0	19.1	14.9	4.2	
III. Duna-Tisza köze — <i>Entre le Danube et la Tisza</i>	25.961	47.360	39.787	7.573	9.1	16.7	14.0	2.7	
IV. Tiszántúl — <i>Au delà de la Tisza</i>	17.344	55.776	36.829	18.947	6.8	22.0	14.5	7.5	
V. Északi dombosvidék <i>Nord, région de collines</i>	11.400	33.039	22.830	10.209	7.3	21.2	14.6	6.6	
VI. Kárpátalja — <i>Subcarpathie</i> .	5.272	19.651	10.383	9.268	7.8	29.1	15.4	13.7	
Magyarország összesen <i>Hongrie entière</i>	83.092	220.841	156.548	64.293	7.6	20.3	14.4	5.9	
Dont	Ebből vármegyék — <i>comitats</i> . .	63.630	186.367	125.013	61.354	7.1	20.8	13.9	6.9
	tj. városok — <i>villes autonomes</i> .	19.462	34.474	31.535	2.939	10.2	18.0	16.5	1.5
	m. városok — <i>villes départem.</i> .	11.024	27.801	21.569	6.232	7.7	19.3	15.0	4.3
	városok együtt — <i>ensemble des villes</i>	30.486	62.275	53.104	9.171	9.1	18.6	15.9	2.7
	10.000-nél népesebb községek <i>communes de plus de 10.000 hab.</i>	7.095	18.852	13.425	5.427	7.6	20.3	14.5	5.8
	10.000-nél kisebb községek — <i>com- munes de moins de 10.000 hab.</i>	45.511	139.714	90.019	49.695	6.9	21.1	13.6	7.5
községek együtt — <i>ensemble des communes</i>	52.606	158.566	103.444	55.122	7.0	21.0	13.7	7.3	

óvatosságra int.¹⁾ Sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy a legalacsonyabb születési szám szomorú elsőse már a Duna-Tisza között illeti meg.

¹⁾ V. ö. Thirring Lajos dr.: Idegen (nem helybeli) születési és halálozási esetek zavaró befolyása a népesedési mozgalomra. Magyar Statisztikai Szemle 1931. évf. 835—844. l.

Az 1940. évi előzetes eredmények szerint végül a trianoni terület kiszámított népessége az 1940. év végén a vándorlások figyelembevételével 9,168.637, a vándorlási veszteség elhagyásával 9,242.573 lélek. A második bécsi döntés területe nélkül Magyarország kiszámított népessége vándorlási veszteséggel nem számolva 10,987.257 fő.

Barsy Gyula dr.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

A sommások élelmezése.

La nourriture des ouvriers agricoles dits à somme en Hongrie.

Résumé. Par ouvriers „à somme“, on entend en Hongrie les ouvriers agricoles migrants payés au mois. Selon la loi, ces ouvriers ne peuvent s'engager que par contrat écrit, fait devant l'autorité compétente. Les contrats de cette sorte viennent d'être recueillis et dépouillés pour 1940 par l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

L'Office a eu, au total, 1.204 contrats, se rapportant à 51.396 ouvriers. Selon les données dépouillées, 140 contrats seulement ne contenaient pas de stipulation sur la nourriture des ouvriers. Parmi ces 104 contrats, qui portaient sur 2.962 ouvriers, 71% étaient faits avec des ouvriers locaux et 17% avec des ouvriers de communes voisines, qui pouvaient faire venir leur nourriture de chez eux.

Les contrats ne stipulant pas de nourriture se rapportaient surtout à des hommes engagés avec des membres de famille. Ces groupes d'ouvriers, embauchés par de petits cultivateurs, comprenaient plus de personnes qu'en général les autres groupes d'ouvriers „à somme“.

Des 1.063 contrats stipulant de la nourriture, 20 seulement ne spécifiaient pas la valeur des aliments. Relativement, il y en avait peu qui aient stipulé seulement, comme nourriture à fournir, de 2 à 4 kilos de lard par mois et par personne.

76% des patrons se chargeaient de nourrir tout à fait leurs ouvriers. Les aliments fournis ont été, en moyenne, ceux que nous indiquons dans notre tableau 2. D'après les contrats stipulant une nourriture complète, les patrons devaient fournir des locaux de cuisine et de la vaisselle, et prendre des personnes pour préparer les repas des ouvriers.

Le tableau 2, indiquant la nourriture des ouvriers „à somme“, offre des moyennes calculées selon les lieux de travail. Là, il faut faire remarquer que les stipulations relatives à la nourriture dépendaient plutôt des travailleurs que des patrons. Cela ressort de notre tableau 3, qui présente les données des 3 plus grands comitats fournisseurs d'ouvriers, en classant les chiffres suivant le lieu d'origine des ouvriers „à somme“. On voit, par ce tableau, que ce sont les fameux ouvriers betteraviers originaires du Borsod qui se nourrissent, relativement, le mieux.

En ce qui concerne les aliments fournis, ils étaient peu variés. Peu de contrats stipulent, en plus de la nourriture figurant dans notre tableau,

d'autres aliments pour rendre plus variée l'alimentation des ouvriers. Mais cela est dû pour une grande part aux habitudes de se nourrir de nos gens du peuple, habitudes peu rationnelles et qui ne peuvent être expliquées qu'en partie par le niveau de vie plutôt bas des laboureurs de chez nous. Ceux-ci aiment surtout les aliments contenant des matières céréales et la grosse soupe et les choses grasses; ils ne tiennent pas aux laitages, ni aux oeufs, ni aux légumes frais, ni aux fruits. Notre tableau 4, fondé sur les calculs du professeur Becker, et comparant pour un homme valide les besoins en nourriture et la valeur nutritive de la nourriture dite du „quart“, indiquée souvent dans les contrats avec ouvriers „à somme“, montre que la plupart de ces aliments couvrent largement les besoins et que l'alimentation fournie par les patrons ne laisse à désirer que quant à sa teneur en chaux et en vitamines A et C.

Nous indiquons encore, dans l'article ci-dessous, la valeur en argent de la nourriture fournie par les patrons aux ouvriers „à somme“, en nous fondant, à défaut de prix locaux, sur les prix de détail pratiqués, en moyenne, pendant les mois de la période de production de 1940, sur le marché de Budapest. D'après les chiffres ainsi obtenus, et en ne tenant pas compte des frais de cuisine des patrons (locaux, vaisselle, personnel), la valeur moyenne en argent des catégories d'aliments marquées par A dans notre tableau 2 était pour la Hongrie entière de 27*31 pengős, et celle de la nourriture dite du „quart“ fournie aux ouvriers hommes, de 36*33 pengős.

Mezőgazdasági munkásaink jelentékeny része munkaadójától élelmiszerjándékokat kap. A bentkosztos cselédek, a kertészek, a napszámosok és az idénymunkások számos csoportját élelmezik. A kisbirtokos alkalmazottja rendszerint gazdája konyhájáról étkezik, de az idegenben munkát vállalók többsége, — különösen a csoportosan szerződött vándormunkás — saját családi tűzhelyétől és a munkaadójától külön kénytelen élelmezéséről s annak elkészítéséről gondoskodni. Hogy ezt megkönnyítsék, bérében természetbeni élelmiszerjándékok szerepelnek, melyek átlagos mérvének megállapítása és

felértékelése a mezőgazdasági munkabér-statisztika fontos feladata.

Az alábbiakban az 1940. évre érvényben volt mezőgazdasági munkabérszerződések adatai alapján a sommások étel-miszerjárandóságait vizsgáljuk meg. Az adatok a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal által begyűjtött és feldolgozott 1.063 sommásszerződés alapján 48.431 munkásra vonatkoznak.

A sommások rendszerint idegenbe vándorolt, hónapos bérrel fizetett mezőgazdasági idénymunkások lévén, legnagyobb részük ételmiszerjárandóságokat, úgynevezett „konvenciót” kap. Az 1.204 sommásszerződés 1·16%-a (140 szerződés) szerint a szerződésekben foglalt 51.396 sommás 5·76%-a, összesen 2.962 munkás nem részesül csupán ételmiszerjárandóságokban. Ezek közül 1 kisalföldi, 5 dunántúli és 1 duna-tiszaközi (összesen 7) szerződésben a munkások az ételmezésijárandóságok megváltása címén havi 10—35 pengős pénz, illetve 170 kg-ig terjedő külön gabona-juttatást kapnak, a többi 133 szerződés a konvencióra vonatkozó semmiféle megállapodást sem tartalmaz. Ha az utóbbi sommásszerződéseket megvizsgáljuk, a következő megállapodásokat tehetjük:

Sommásszerződések amelyekben nincs ételmiszerjárandóság.

Ország-rész	A szerződések száma	A szerződésekben foglalt munkások száma	A szerződések száma, amelyek szerint a munkások				
			a munka-hely köz-ségében	ugyanazon járásban	ugyanazon vármegye más járásban	szomszédos	táv-olabbi
l a k n a k							
Kisalföld . .	3	48	3	—	—	—	1
Dunántúl . .	57	1.129	35	14	4	3	1
Duna-Tisza köze	40	542	31	2	5	1	—
Tiszántúl . .	8	152	7	1	—	—	—
Északi Dombosv.	25	722	18	6	—	1	—
Összesen .	133	2.593	94	23	9	5	2

Azokat a szerződéseket, amelyekben nincs ételmiszerjárandóság, túlnyomó többségükben (71%) olyan munkásokkal kötötték, akiknek lakóhelye munkahelyük községével egybeesett, akik tehát hazulról láthatták el magukat táplálékkal. 23 szerződés (17%) munkásai a birtok fekvése szerint ugyanazon járás más községéből származtak és 14 szerződés tanúsága alapján a munkás és munkaadó ugyanazon törvényhatóság más-más járásából, illetve a szomszéd törvényhatóság területéről való volt.

Ezek közül több szerződés szövege megemlíti, hogy a gazdaság a sommások étel-leit kocsival a munkahelyre szállíttatja, úgyhogy nyilván a munkások jártak jobban, ha a földjén dolgozó kisgazda módjára, családjuk otthonról küldött táplálékával látták el magukat, mert nyilván viszonzásul nagyobb bért kaptak. Más szerződések szövege szerint, különösen pedig azon két szerződés esetében, amikor a sommások a munkahelytől távoleső idegen törvényhatóságból származtak, részükre a helyszínen való főzés vált szükségessé. Ilyenkor némely munkaadó a főzéshez tüzelőanyagot bocsátott rendelkezésükre, egy esetben szakácsnő fizetését vállalta, egy másik esetben pedig az asszony munkásoknak a főzés idejére kétórás munkaszünetet adott.

A sommásszerződések munkavállalói túlnyomórészt vegyesen az I., II., III. osztályú munkások közül kerülnek ki. A konvenció nélküli 133 munkásszerződésből 52-nek sommásai legalább két munkásosztályhoz tartoztak, viszont ugyanennyiben kizárólag II. osztályú munkásokat alkalmaztak és csak 29-ben kizárólag I. osztályú sommásokat. Ez az arány nagyjában megfelel a sommásosztályok megoszlásának, sőt egy bizonyos fokig itt az egész-részesek képviselete erősebb, úgyhogy inkább azok a munkások szerződnek konvenció nélkül, akik családjukat is magukkal hozták.

A várakozás ellenére, azokra a szerződésekre, amelyekben nincs konvenció, aránylag magasabb munkáslétszám jut, mint azokra, amelyekben ételmiszerjárandóságok szerepelnek. Ez a munkaadó érdeke szempontjából nehezen magyarázható meg, hiszen a főzéssel kapcsolatos kiadása (a szakácsnő fizetése, tüzelő stb.) több munkás esetében jobban megoszlik. Az ételmezés nélkül kötött szerződések 52·6%-ának munkáslétszáma 10 és 50 között van, a munkaadók 39·1%-a tíznél kevesebb, 8·3%-a száznál több sommást alkalmaz.

A konvenció nélkül kötött munkabérszerződésekben szereplő munkavállalók jellege sokszor inkább átmeneti típusnak tekinthető a sommások és egyéb munkáscsoportok között. A munkások mindegyikükben járandóságukat havi részletekben kapják ugyan és többnyire általában mezőgazdasági munkára szegődtek, de 15 szerződésben a szőlőművesektől, 5-ben a

1. Sommásszerződések megoszlása az élelmiszerjuttatás szempontjából.
Répartition, quant à la nourriture fournie, des contrats passés avec les ouvriers „à somme“.

Ország rész, vármegye <i>Régions et comitats</i>	Azon szerződések, amelyekben — <i>Contrats stipulant que</i>							
	a sommások élelmezése — <i>lesdits ouvriers</i>					a sommások nem kapnak ételmet <i>lesdits ouvriers ne seront pas nourris</i>		
	teljes — <i>seront nourris complètement</i>					helyette ellenszolgáltatásban sem részesülnek <i>et ne recevront pas une indemnité de nourriture</i>	helyette pénz, vagy gabona-váltást kapnak <i>et recevront, comme indemnité de nourriture, de l'argent ou des céréales</i>	összesen <i>ensemble</i>
	közelebbi megjelölés nélkül <i>sans spécification précise</i>	liszt-járándósággal (A.) <i>et auront de la farine (A.)</i>	gabona-járándósággal (B.) <i>et auront des céréales (B.)</i>	összesen <i>ensemble</i>	részleges <i>ne seront pas tout à fait nourris</i>			
I.								
Bars és Hont	—	—	12	12	—	—	—	—
Esztergom	—	5	—	5	—	—	—	—
Győr és Moson	2	38	9	49	2	—	1	1
Komárom	1	44	3	48	2	1	—	1
Nyitra és Pozsony	—	—	3	3	—	—	—	—
Sopron	1	17	2	20	—	2	—	2
	4	104	29	137	4	3	1	4
II.								
Baranya	—	37	—	37	—	2	—	2
Fejér	1	113	1	115	3	16	—	16
Somogy	—	120	1	121	4	13	4	17
Tolna	1	37	2	40	—	9	—	9
Vas	2	14	—	16	—	3	—	3
Veszprém	1	71	1	73	5	1	—	1
Zala	1	35	—	36	1	13	1	14
	6	427	5	438	13	57	5	62
III.								
Bács-Bodrog	—	4	—	4	2	4	—	4
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	7	64	2	73	23	36	1	37
	7	68	2	77	25	40	1	41
IV.								
Békés	3	29	—	32	—	—	—	—
Bereg és Ugocsa	—	—	—	—	—	—	—	—
Bihar	—	22	—	22	4	—	—	—
Csanád, Arad és Torontál	—	21	—	21	—	—	—	—
Csongrád	—	13	—	13	—	—	—	—
Hajdu	—	9	—	9	1	—	—	—
Jász-Nagykun-Szolnok	—	64	4	68	21	7	—	7
Szabolcs	—	18	—	18	11	1	—	1
Szatmár	—	4	—	4	3	—	—	—
	3	180	4	187	40	8	—	8
V.								
Abaúj-Torna	—	3	—	3	1	—	—	—
Borsod	—	15	—	15	11	3	—	3
Gömör és Kishont	—	4	—	4	—	—	—	—
Heves	—	17	—	17	48	11	—	11
Nógrád	—	17	1	18	6	11	—	11
Ung	—	—	—	—	—	—	—	—
Zemplén	—	16	—	16	2	—	—	—
	—	72	1	73	68	25	—	25
VI.								
Beregi közig. kir. — <i>Sec- teur administratif de Bereg</i>	—	—	—	—	1	—	—	—
	—	—	—	—	1	—	—	—
Mindössze — <i>Total gé- néral</i>	20	851	41	912	151	133	7	140

gyümölcs- és kertmunkásoktól, 4-ben az aratóktól, 4-ben az állandó napszámosoktól, 4-ben pedig a gazdasági cselédek ismerveitől alig lehet ezen sommásszerződések kikötéseit megkülönböztetni.

A sommások elsősorban a nagyobb mezőgazdasági üzemek munkásai. Munkaadóiknak csupán mintegy 7%-a 100 kat. holdnál kisebb birtokos, 35%-a pedig 100—1.000 kat. holdas középgazda, míg a többi 1.000 kat. holdnál nagyobb üzem vezetője. Az utóbbiak a sommások 72%-át foglalkoztatják. Ha azokat a szerződéseket vizsgáljuk, amelyekben nincs élelmiszerjárandóság, a munkaadók birtokviszonyának egészen más alakulását tapasztalhatjuk. A konvencionélküli szerződéseknek ugyanis 25%-át kis-, 47%-át középgazda kötötte és csupán 28%-a származott nagybirtokról. Az összes sommásttartó 100 kat. holdnál kisebb gazdaságok száma 89 és ezek közül 33 szerződésében nincs konvenció. Tehát akárcsak az aratószerződéseknel,¹⁾ úgy itt is inkább a kisebb gazdák fordítanak kevesebb gondot munkásaik élelmezésére.

Mint már láttuk a sommásszerződések túlnyomó többsége élelmiszerjárandóságokat biztosít a munkások részére. 1.063 szerződés, 20 kivételével, pontosan felsorolja az élelmiszerjárandóságok megnevezését és mértékét. A 20 közül négyben a 100 kat. holdnál kisebb birtokos a sommást saját asztalánál étkezteti, 3 szerződés 1.000 kat. holdnál nagyobb birtokos a más munkásszerződéseiben megállapított élelmiszerjárandóságok mérvére hivatkozik, 3 munkaadó felemlíti a reggeli, ebéd és vacsora fogásait, de a felhasznált anyag mennyiségét nem adja meg, 10 szerződésben pedig az élelmezés minden közelebbi megjelölés nélkül szerepel.

Eszerint 1.043 szerződés tartalmaz részletes felsorolást. A szerződések az élelmiszerjárandóságok mértékét az egész munkaidőre vagy havi, heti, napi mennyiségben, munkásonként, páronként, vagy az egész csoportra vonatkoztatva adják meg. A feldolgozásnál minden szerződést egyféle élelmiszermennyiséggel vettük figyelembe, bár néhány megállapodás keretén belül is változtak az élelmiszeradagok. Így 3 munkaadó nyáron magasabb élelmiszer-

járandóságot biztosít munkásainak. A legtöbb helyen a szerződésben foglalt minden munkás részére, bármely munkásosztályba is tartozzék, egységes élelmiszeradagokat állapítottak meg. Csupán 29 szerződést (2,7%) találtunk olyat, amely a női és gyermekmunkások élelmiszerjárandóságát a teljes munkabírású elsőosztályú férfi munkás járandóságáénál kisebb mérvben állapította meg. 73 szerződésben (az élelmiszert biztosító szerződések 6,9%-a) szerepelnek egyes tételek, amelyek az élelmiszereket a II. és III. osztályú munkások részére alacsonyabban szabták meg (a szalonna-, hús- és lisztadagot 3-ban, a szalonnát és húst 30-ban, csak a szalonnát 32-ben, a húst 2-ben, a lisztet 3-ban és a burgonyát 3 szerződésben). Mivel a táblázatban a szórványos juttatásokra nem voltunk figyelemmel, a hibaforrás kisebb veszélyével számíthattuk az élelmiszerjárandóságokat szerződésenként a magasabb munkabérosztály alapján egységes mennyiségekben.

Azokat a szerződéseket, amelyek járandóságaiban élelmiszerek is vannak, 2 csoportba soroztuk, aszerint, hogy teljes vagy részleges élelmiszerjárandóságokat tartalmaznak. Részleges élelmiszerjárandóságot csak e szerződések 14,2%-ában találtunk, főleg Pest, Jász, Szabolcs, Borsod és Heves megyékben. Ezek a megállapodások csupán kismértékű élelmiszerkiegészítésekre, rendszerint néhány kiló szalonnára vonatkoztak; Dunántúlon és az Északi dombosvidéken átlag havi 2, Pest megyében 3 és a tiszántúli megyékben átlag havi 4 kg szalonnára. Jász, Bihar és Szatmár megyékben a szalonnához havi 1 kg só járul, Jászban ezen felül 4 kg főzelék is. A kérdéses 151 szerződés élelmiszerjárandóságainak értéke tehát nem nagy, munkásonként átlag legfeljebb 7—8 pengőre tehető.

A sommások teljes élelmezéséről a szerződések 76%-a gondoskodik (912 szerződés). Közülük azokat, amelyek az élelmiszerjárandóságok mértékét megadták, a 2. számú táblázaton vármegyei átlagokban mutatja ki, A) és B) alatt külön számítva ki azoknak a járandóságoknak az átlagát, amelyek megállapításaiban a helyi szokások szerint liszt-, illetőleg gabonajárandóságok szerepelnek. Természetesen az egyéni kikötések sok árnyalatban térnek el egymástól, de a táblázatban nem szereplő megállapodások olyan szórványosan, csak olyan kevés munkásra és kis élelmiszer-

¹⁾ V. ö.: Heller András dr.: A munkaadó birtoknagyságának hatása az aratókeresetre és a munkásvándorlásra. Magyar Statisztikai Szemle. 1940 márciusi szám.

2. A sommások teljes élelmezése.

Nourriture complète reçue par les ouvriers agricoles migrants payés au mois, appelés ouvriers „à somme“.

Ország rész, vármegye Régions et comitats	A szerződések száma Nombre des contrats	Az élelmiszer csoport megjelölése — Caté- gories d'aliments	A sommások átlagos havi élelmiszerjárandósága fejénként Nourriture reçue du patron, en moyenne, par mois et par ouvrier											Fűszer- pénz Indemnité d'épices			
			Kenyérliszt Farine à pain	Főzőliszt Farine de cuisine	Búza Froment	Rozs Seigle	Szalonna Lard	Zsír Graisse	Hús Viande	Szárz főze- lék — Lé- gumes secs	Burgonya Pommes de terre	Só Sel	Ecet Vinaigre	P			
														lit.	fil.		
I. Kisalföld Petite Plaine																	
Bars és Hont	12	B	—	—	20.57	24.58	0.64	0.97	1.93	4.80	12	0.83	—	1	93		
Esztergom	5	A	21	9	—	—	1.20	2.20	2.94	4.03	12.67	1.16	0.20	0	97		
Győr és Moson	38	A	19.44	10.55	—	—	2.24	0.87	2.83	3.15	13	1.12	0.81	0	48		
}	9	B	—	—	25.90	20.94	—	0.87	1.22	2.49	9.70	0.80	0.29	0	25		
Komárom	44	A	18.30	12.30	—	—	1.92	0.88	2.08	3.13	17.14	1.12	0.81	0	79		
}	3	B	—	—	20	24	0.50	0.84	1.32	4.05	13	1.04	—	1	24		
Nyitra és Pozsony	3	B	—	—	20	24	2.11	0.89	1.89	4.13	13	1.40	0.33	1	42		
}	17	A	20.50	9.94	—	—	1.70	0.93	2	4	12.76	1.07	1.04	0	47		
Sopron	2	B	—	—	24.50	29.50	0.67	1	2	3.50	13	1	—	1	67		
Kisalföld összesen — To- tal pour la Petite Plaine	104 29	A B	19.21 —	11.02 —	— 22.19	— 24.58	1.97 0.98	0.99 0.91	2.38 1.67	3.32 3.79	14.69 12.14	1.11 1.01	0.81 0.31	0 1	63 30		
II. Dunántúl Transdanubie																	
Baranya	37	A	20.95	8.24	—	—	1.91	1.04	2.14	2.91	14.42	1.02	0.55	0	27		
Fejér	113	A	20.53	9.75	—	—	2.89	0.74	2.68	3.06	14.44	1.10	0.66	0	44		
}	1	B	—	—	42	—	2	1	2	2	15	1	—	0	40		
Somogy	120	A	20	8.56	—	—	1.84	0.95	2	2.82	14.44	1.10	0.38	0	26		
}	1	B	—	—	15	35	—	1	2	4	10	1	1	—	—		
Tolna	37	A	20.10	9.73	—	—	2.55	0.83	2.58	3.17	14.59	1.13	0.80	0	44		
}	2	B	—	—	14	20	2	1	2	3	15	1	0.80	—	—		
Vas	14	A	20.60	9.73	—	—	1.13	0.99	1.83	2.95	13.40	1.03	0.70	0	44		
Veszprém	71	A	20.93	9.90	—	—	2.31	0.83	2.43	3.15	13.75	1.16	0.58	0	38		
}	1	B	—	—	33	41.50	—	1.20	2	3	16	2	—	—	—		
Zala	35	A	20.40	8.30	—	—	1.46	0.85	1.67	2.58	14	1.10	0.56	0	26		
Dunántúl összesen — To- tal pour la Transdanubie	427 5	A B	20.44 —	9.19 —	— 26	— 32.16	2.20 2	0.87 1.05	2.27 2	2.96 3	13.75 14	1.10 1.25	0.56 0.9	0 0	34 40		
III. Duna-Tisza köze Entre le Danube et la Tisza																	
Bács-Bodrog	4	A	20	10	—	—	4	0.50	4	4	13.50	1.50	1	0	55		
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	64 2	A B	22 —	8.18 —	— 24	— 24	3.38 0.67	0.57 1	2.15 1.50	2.94 5	13.72 13	1.20 1	0.60 —	0 1	42 58		
Duna-Tisza köze össze- sen — Total pour la ré- gion située entre le Danube et la Tisza	68 2	A B	21.88 —	8.28 —	— 24	— 24	3.41 0.67	0.41 1	2.25 1.50	3 5	13.71 13	1.21 1	0.62 —	0 1	42 58		
IV. Tiszántúl Au delà de la Tisza																	
Békés	29	A	29.78	1.93	—	—	3.97	0.16	0.83	1.68	8.86	1.50	0.42	0	14		
Bereg és Ugocsa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Bihar	22	A	25.36	3.90	—	—	3.34	0.64	1.52	1.64	8.82	1.30	0.25	0	14		
Csanád, Arad és Torontál Csongrád	21 13	A A	22.20 25.00	8.23 1.50	—	—	4.00 3.80	0.80 0.20	3.40 0.64	2.59 2.00	9.82 7.20	1.50 1.73	0.80 0.25	0 0	75 10		
Hajdu	9	A	21.40	8.78	—	—	3.67	0.40	2.33	2.63	12.00	0.94	0.72	0	37		
Jász Nagykun-Szolnok	64 4	A B	30.75 —	0.85 —	— 45.00	— —	4.01 4.00	0.03 —	0.39 —	3.26 4.00	3.45 —	1.76 2.00	0.25 —	0 —	11 —		
Szabolcs	18	A	18.61	11.50	—	—	3.61	0.20	2.25	2.50	11.61	0.92	0.46	0	72		
Szatmár	4	A	20.50	12.50	—	—	5.00	0.25	5.75	3.25	15.00	1.68	1.56	0	52		
Tiszántúl összesen Total pour la région d'au delà de la Tisza	180 4	A B	26.58 —	2.77 —	— 45.00	— —	3.87 4.00	0.26 —	1.36 —	2.53 4.00	7.52 —	1.48 2.00	0.42 —	0 —	27 —		
V. Északi dombosvidék Nord, région de collines																	
Abauj-Torna	3	A	20	10	—	—	3.33	0.50	3.33	4.00	15.00	1.25	1.16	0	60		
Borsod	15	A	21.33	8.86	—	—	3.66	0.43	2.60	2.91	9.26	1.00	1.00	0	36		
Gömör és Kishont	4	A	22.50	10	—	—	3.50	0.75	3.50	3.75	13.00	1.25	1.25	0	64		
Heves	17	A	20.70	9.12	—	—	3.44	0.55	2.15	2.76	8.82	1.30	0.85	0	35		
Nógrád	17 1	A B	20.41 —	9.82 —	— 16.00	— 32.00	3.55 1.20	0.65 1.20	2.14 2.00	2.70 4.00	8.92 4.00	1.31 —	0.81 —	0 —	33 —		
Ung	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Zemplén	16	A	22.36	6.50	—	—	3.68	0.38	2.43	2.25	9.50	0.92	0.70	0	44		
Északi Dombosv. össz. Total pour le Nord	72 1	A B	19.95 —	8.77 —	— 16.00	— 32.00	3.56 1.20	0.52 1.20	2.40 2.00	2.72 4.00	9.57 4.00	1.15 —	0.87 —	0 —	30 —		
VI. Kárpátalja Subcarpathie																	
Országos átlag Moyennes générales	851 41	A B	23.02 —	6.86 —	— 24.70	— 25.77	2.11 1.39	0.69 0.94	2.10 1.71	2.80 3.78	12.19 12.08	1.19 1.16	0.59 0.39	0 1	36 19		

mennyiségre vonatkoznak, hogy nélkülük is hű képet nyerhetünk sommásaink táplálkozásáról. Egyes szerződések ilyesfajta kikötéseit aszerint osztályozhatjuk, hogy azok a táblázatban megadott táplálékok feljavítására szolgálnak, vagy az ott feltüntetett járandóságok helyett adhatja őket a gazdaság.

149 szerződés bizonyos mennyiségű darát, 45 árpakását, 24 tengerikását juttat a sommásoknak, 15 szerződés a munkások által főzött tésztaára hetenként meghatározott „hintelék” biztosít, 9 mákot, 9 gyümölcsöt, 7 megállapodás túrót, 3 sajtot, 1 tejfelt, 103 pedig tejet ad a munkavállalóknak. Az italok közül 21—21 esetben a bor és pálinka is szerepel, az előbbi főleg Zala, az utóbbi Csanád megyében. 28 gazda cukrot, 6 rizst, 1 kolbászt, 1 élesztőt ad munkásainak, 16 pedig kenyeret süttet nekik. Vagylagos járandóságként 15 esetben a rizst főzelék, burgonya, darakása helyett adják. A szalonna helyett 6 szerződés kolbászt, 3 szalámit, 1 tejet juttat; szárazfőzelék helyett 3 burizst, 4 káposztát, 1 kását, 3 pénzösszeget biztosít a munkások részére.

A 2. számú táblázatban felsorolt járandóságok közül a szárazfőzelék megjelölés a legtöbb esetben szárazbabra vonatkozik. Néha csak általában főzeléket említ a szerződés és ez alapon a munkaadó a megállapított mennyiség keretén belül olyan főzeléket szolgáltathat, amilyen éppen rendelkezésére áll. 62 szerződésben arra kötelezi magát a munkaadó, hogy a bab helyett borsót, 40-ben pedig lencsét is fog szolgáltatni. Legtöbb megállapodás a húst csak általánosságban nevezi meg, 39 kifejezetten birkahús szolgáltatására kötelez, 18 pedig vagylagosan a füstölthúst is megállapítja. Sertés-, marha- és borjúhúsra kifejezetten sehohsem történik utalás. A szalonnával kapcsolatban néhol a sózott sza-

lonnát jelölik meg, zsír helyett pedig ritkábban zsírszalonnát. Teljes ételmezés esetén a munkások úgyszólván mindig természetben kapnak sót, gyakran ecetet, még abban az esetben is, ha fűszerek beszerzésére szolgáló külön, úgynevezett „konyhapénz”, „fűszerpénz” járandóságuk van. 88 esetben természetben kapnak fűszerpaprikát, 5 esetben fűszerborst, 95-ben hagymát.

A táblázat a sommások ételmezését munkahelyük szerint kiszámított átlagban tünteti fel. Az adatok azt bizonyítják, hogy az országos átlagot legjobban a Dunántúl közelíti meg. Ha a kenyér- és főzõliszt-mennyiségeket összeadjuk, akkor a járandóságok mérve nagyjából az országrészek sorrendje szerint csökken, tehát a legnagyobb a Kisalföldön és a legkisebb az Északi-dombosvidéken. Jelemző kivétel azonban a szalonna, mert a Duna vonalától keletre a megállapodásokban nagyobb mennyiségek szerepelnek belőle, mint a nyugati országrészekben.

A tapasztalatok szerint azonban a sommás szerződésekben foglalt ételmezési járandóságok mérve nem annyira a munkaadóktól, hanem inkább a munkavállalóktól függ. A munkapiacon például nem ismeretlen az a tény, hogy a kiváló borsodi répamunkások csak erősebb ételmezés mellett hajlandók elszegődni. A nagy munkáskibocsátó mezőkövesdi vidéken a sommások a közelmúltban mozgalmat indítottak az úgynevezett „negyedes konvenció” érdekében, amit, mint alább látni fogjuk, 1940. évi szerződéseikben már erősen meg is közelítettek. A negyedes konvenciót a hús, szalonna és főzelék havi 4 kg-os adagja jellemzi.

Az összehasonlítás lehetősége érdekében külön dolgoztuk fel a 3 legfontosabb munkáskibocsátó vármegyéből származó munkavállalók szerint kiválasztott szerző-

3. Sommáskonvenció a munkások származási helye szerint.

Aliments fournis par les patrons aux ouvriers migrants payés au mois, suivant le lieu d'origine de ces ouvriers, dits ouvriers „à somme”.

Vármegye Comitats	Szerződések száma Nombre des contrats	Egy munkásra jut havonta — Il revenait à un ouvrier, par mois :										
		kenyerliszt Farine à pain, kg.	főzõliszt Farine de cuisine kg.	szalonna Lard kg.	zsír Graisse kg.	hús Viande kg.	száraz fő- zelék Légumes secs, kg.	burgonya Pommes de terre kg.	só — Sel kg.	ecet lit. Vinaigre, litre	fűszerpénz Indemnité d'épices	
											P pengő	fill. fillérs
Borsod	164	19.71	10.40	3.19	0.88	3.42	3.29	12.98	1.24	1.24	0	65
Heves	97	20.41	9.70	3.10	0.81	2.86	3.21	13.63	1.32	0.93	0	55
Zala	131	18.80	9.65	2.01	1.03	2.06	2.86	15.47	1.12	0.73	0	60

déseket, amelyek önmagukban is az élelmszert biztosító sommásszerződések 46%-át teszik. A harmadik táblázat szerint, bár a borsodi és hevesi munkások élelmszerjándósága eléggé hasonlít egymáshoz, a borsodi munkásoké magasabb, a zalai sommások konvenciója pedig a burgonyát és zsírt leszámítva, minden tételében lényegesen alacsonyabb a többiekénél. Tanulságos annak megállapítása is, hogy mindhárom megyében a helybeli munkaadók általában (a liszt kivételével) kisebb konvenciót adnak a hozzájuk szegődött sommásoknak, mint amit a megyéből idegenbe vándorolt munkások kapnak.

A néptáplálkozási viszonyok utóbbi időben elterjedt tudományos kutatásainak során bizonyítást nyert az a tény, hogy agrárlakosságunk táplálkozása túlságosan egyoldalú. Hiányos és elégtelen étkezésük, különösen a mezőgazdasági válság idején aggasztó eredményekre vezetett. Azonban a falusi nép anyagi helyzetétől függetlenül, helytelen táplálkozási szokásaink is éreztették káros hatásukat. A magyar földműves étkezésében túlságos jelentőséget tulajdonít a gabonaneműeknek. Munkabérekeregete, főterményei, lisztkészleteinek biztosítására szolgálnak, amelyből kenyeret és tésztát készítenek, étkezését nagy telítőértékű levesekkel, s ha módjában áll hússal, sza-

lonnával és zsírral egészíti ki. Az egyszerűbb szárazfőzeléket ismeri, de a tejre, tejtermékekre, tojásra, főleg pedig a gyümölcsre, zöldségfőzelékekre nem sokat ad. Ezek a szokások hatottak a sommásmunkások konvenciójának kialakulására is. Ha azonban egy a vándormunkások között mind gyakrabba váló negyedek konvenció tápértékét vizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy az, egyhangúsága mellett is, népelelmezési szempontból kielégítőnek mondható. A Becker Jenő dr. számításai szerint összeállított 4. táblázat a favágó- és aratómunkásnál kisebb munkateljesítményt végző teljes férfisommás szükségleteit veszi alapul. A sommásélelem 1 napra jutó adagja a szükségletnél annak mintegy harmadával többet tartalmaz. A rendelkezésre álló fehérje több, mint mégegyszer annyi és ez a fontos állati eredetű fehérjét is bőven fedezi. A foszfor-készlet is majdnem háromszoros, a B₁ vitamin is megfelelő, csupán a mézstartalom kisebb egy negyedével, továbbá az A. és C. vitamin fele mennyisége vár még kielégítésre.

Igaz, hogy a sommások élelmezésének kimutatott országos átlagösszegei a hús, szalonna, zsír, főzelék és burgonyában a negyedek konvenció tételei alatt maradnak, de nem szabad elfelejtenünk, hogy a som-

4. A negyedek konvenció tápértéke.

Valeur nutritive des aliments „du quart“, fournis par les patrons et représentant une partie du salaire.

Egy sommásra jut havonta élelmszer:			A napi élelmszeradagban van						
Aliments revenant par mois à un ouvrier „à somme“			Ce que contient la ration alimentaire journalière :						
megnevezés -- désignation	súly kg poids, en kilos	Az élelmszerből egy napra jut g — Des aliments, il revient par jour (grammes)	Caloria	Fehérje g.	Mész (Ca) mg.	Foszfor (P) mg.	A vitamin mg.	B ₁ vitamin mg.	C vitamin mg.
des aliments			Calories	Albumine, en grammes	Chaux, mg.	Phosphore, mg.	Vitamine A, mg.	Vitamine B ₁ , mg.	Vitamine C, mg.
Kenyérliszt — <i>Farine à pain</i>	20	660	2.310	73	144	1.657	0.77	1.0	—
Főzőliszt — <i>Farine de cuisine</i>	10	333	1.166	36	50	365	0.15	0.3	—
Szárazbab — <i>Haricots secs</i>	4	133	420	34	197	615	0.10	0.2	—
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	15	500	475	10	60	265	0.10	0.7	25
Hús birka, marha) — <i>Viande (mouton, boeuf)</i>	4	133	200	27	—	250	—	0.2	—
Szalonna — <i>Lard</i>	4	133	1.200	2	—	—	—	—	—
Zsír — <i>Graisse</i>	1	33	310	—	—	—	—	—	—
Összesen — <i>Total</i>			6.081	182	451	3.152	1.12	2.4	—
Egy elsőosztályú sommás napi szükséglete — <i>Besoins quotidiens d'un ouvrier „à somme“ de 1re classe</i>			3.500–4.000	80	600	1.200	2.00	2–3.0	50
				ebből 25 állati dont 25 grammes d'albumine animale					

mások 63·5%-a II. és III. osztályú munkás, akiknek szükségletei is kisebbek, mint férfitársaiknak.

A szerződések a konvencióra vonatkozóan különböző jogi megállapodásokat tartalmaznak. Közülük igen sok megtiltja, hogy a kiadott élelmiszereket a munkások hosszabb ideig tárolják, hazavigyék, eladják, vagy akár elajándékozzák. Néhol a munkaadó fenntartja magának a jogot arra, hogy felhasználásukat ellenőrizhesse; ízletes, jó elkészítésükért a munkásgazdát, vagy a szakácsnőt felelőssé tehesse. Ha utóbbival a munkaadó, illetőleg a munkások nincsenek megelégedve, más beosztást kap, vagy szerződése felbontható. A szakácsnő fizetése rendszerint a gazdaságot terheli. Járandósága az I. vagy II. osztályú munkások bérével egyenlő. A munkaadó néha több szakácsnőt is tart, melléjük konyhalányt ad, a szükséges víznek a főzőhelyiségbe való hordásáról gondoskodik. A munkások részére főzőhelyiséget, tűzhelyet, kenyérsütőt biztosít, a főzéshez edényeket, tüzelőt, világítást ad. Mindezt természetesen a munkaadót terhelő munkabéreköltségek kiszámításánál figyelembe kell venni. A gazdáknak a főzéssel kapcsolatos személyi kiadásai jelentős összeget képviselnek, mert az 51.396 sommás közül 1.234 szakácsné, konyhalány, illetve víz-hordó. A munkaadó által viselt és egy munkásra ilyen címen jutó munkabérek kiadás nagyságát természetesen csak az összjárandóságok kiszámítása után határozhatjuk meg.

A sommáskonvenció pénzértékét sem könnyű megállapítani, mert a helyi árról nincs megbízható árstatisztikánk. Egyedül a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal által havonta a budapesti piac alapján kiszámított kiskereskedelmi árakra vagyunk utalva. Ezeknek az 1940. évi termelési időszak 9 hónapja alatt (márc. 1-től nov. 30-ig) kialakult szintjéből évi átlagot képeztünk. Ha teljes pontossággal akartunk volna eljárni, akkor szerződésenkint azokat a havi árakat kellett volna figyelembe vennünk, amelyek idejére az egyes sommáscsoportok munkavállalása szólt.

Azonban erre nem volt szükség, mert 1940 márciusa és szeptembere között az árak alig változtak s csupán a termelési időszak utolsó két-három hónapjában jelentkezett több cikknél néhány filléres áremelkedés. A szóban lévő időszak átlagos árait a kenyérlisztnél 0·36, a főzőlisztnél 0·43, a szalonnánál 1·90, a zsírnál 1·98, a másodrendű marhahúsnál 2·35, gyengébb minőségű szárazbabnál 0·48, a burgonyánál 0·13, a sónál 0·39, az ecetnél 0·45 fillérben állapítottuk meg. Ha ezekkel a 2. számú táblázat A) csoportjának országos átlagösszegeit beszorozzuk, akkor egy sommás munkás havi teljes ételmezésének átlagos értékét: 27·31 P-re becsülhetjük. A negyedes konvenció pénzértékét pedig (4—4 kg hús, szalonna, bab, 1 kg zsír, 20 kg főző-, 10 kg kenyérliszt, 15 kg burgonya, 1 kg só, 1 liter ecet és 60 fillér fűszerpénz) 36·33 P-re tehetjük. Ezen összegekhez járul még a fentemlített és a főzés miatt felmerülő személyi kiadásokon kívül a felhasznált tüzelő költsége.

Az 1898. II. t.-c. 10. §-ának 2. bekezdése arra kötelezi a feleket, hogy a munkabérszerződésekben tüntessék ki a megígért élelmiszerjárandóságok pénzértékét is, hogy a felmerült vita esetén a hatóság az élelmiszeradagok helyett a pénzjárandóság folyósítását rendelhesse el. Nagyon kevés szerződő fél tett eleget ebbeli kötelezettségének. Ahol mégis kiírták a konvenció ellenértékét, az különböző napi összegekben átlag 60 fillér megjelölésében történt meg. Ez a pénzérték, mint a mondottakból kitűnik, nem reális megállapodás.

Néhány szerződés konvenciótételi mellett azok mértékegységenként való pénzértékét is megjelöli. Mivel a szerződéseket 1939. év utolsó vagy 1940. év első napjaiban kötötték, a felek nem számíthattak az év folyamán bekövetkező áralakulásra. De minden esetben, még az akkori téli árnál is alacsonyabb értékeket tüntettek fel, ezért azok a szolgáltatott élelmiszerek tényleges értékének megállapítására nem voltak alkalmasak.

Heller András dr.

Mezőgazdasági iparunk 1939-ben.

L'industrie agricole hongroise en 1939.

Résumé. La Hongrie, pays éminemment agricole, avait toujours une industrie agricole notable. En 1913, à la veille de la Grande Guerre, nos exploitations agricoles de caractère manufacturier avaient produit 42·2% (1.450·0 millions de pengős) de la valeur de la production manufacturière totale, et de cette somme, il revenait 809·4 millions au territoire dit de Trianon. Pendant la débâcle et les révolutions qui ont suivi la Grande Guerre, la valeur de la production accusait, par rapport au passé, une forte diminution dans notre industrie agricole, tombant en 1921 à 469·1 millions de pengős. Naturellement, cette somme ne comprenait pas les produits des exploitations agricoles de caractère non manufacturier (fibres végétales nécessaires à la fabrication des fils, miel, cocons de vers à soie, plantes médicinales, vins), ni les objets faits par la moyenne et la petite industrie agricole.

Grâce aux efforts économiques déployés après 1921, la valeur des productions de notre industrie agricole montait à 1.105·1 millions de pengős en 1928 où elle avait la meilleure conjoncture; cette somme dépassait de 36·5% le chiffre correspondant de 1913 du territoire selon le traité de Trianon. Puis, la situation économique s'étant aggravée après 1928, la valeur de ladite production est tombée en 1933 à 594·6 millions, chiffre le plus bas enregistré ces derniers temps et représentant 53·8% de celui de 1928. Pendant la reprise manufacturière commencée en 1934, l'activité de nos industries agricoles progressait moins que celle de nos autres industries. Dans nos industries agricoles, la valeur de la production représentait, par rapport à 1928, 79·7% en 1937, 83·3% en 1938, 94·2% en 1939; donc, en 1939 encore, elle était au-dessous de celle de 1928. Ajoutons qu'en 1939, la valeur de la production (1.041·5 millions de pengős, soit + 120·6 millions par rapport à 1938) y représentait 28·9% de celle de toute l'industrie manufacturière.

Dans celles des exploitations d'industrie agricole qui n'ont pas de caractère manufacturier, donc dans la moyenne et la petite industrie agricole, la valeur de la production était en 1939, selon une estimation compétente, d'environ 460·4 millions de pengős. Si on met dans la catégorie de l'industrie agricole, la viticulture, la production de fibres végétales, de miel, de cocons de vers à soie et de plantes médicinales, la valeur de la production de l'industrie agricole hongroise peut être évaluée pour 1939 à 1.504·6 millions de pengős.

C'est la meunerie qui est chez nous la plus importante industrie agricole. En 1939, la production des moulins de caractère manufacturier représentait 45·7% de la valeur totale de toute notre industrie agricole. Sur notre territoire augmenté de la région septentrionale réincorporée, il fonctionnait alors 618 moulins de cette sorte, dont le personnel ouvrier moyen dépassait 8 mille personnes, et le rendement des machines motrices, 80 mille CV; les céréales moulues y représentaient près de 400 millions de pengős et les farines produites, 476·2 millions de p.

Dans notre industrie de la bière et du malt, il y eut une amélioration notable en 1939, où la valeur de la production s'est élevée, de 27·4 millions de pengős pendant l'année précédente, à 38·9 millions de pengős. Mais on n'a fabriqué alors que 288 mille hectolitres de bière, car la consommation diminuant pour la bière et le pays rencontrant des difficultés pour en exporter, les brasseurs tendaient plutôt à augmenter la production du malt.

Avant la Grande Guerre, c'est la fabrication du sucre qui occupait, après la meunerie, la deuxième place parmi nos industries agricoles. En 1913, nous avons 29 fabriques de sucre, qui ont produit presque 6 millions de q de sucre. A cause de la diminution de notre territoire (1918), nous avons perdu 18 fabriques de cette sorte, qui fournissaient 56% de notre production sucrière. Sur le territoire dit de Trianon, la fabrication de sucre, bien que la conjoncture n'y fût pas toujours favorable, reprenait assez vite. Pendant la crise de 1932—33, cette production est tombée à 1 million de q; et depuis, à cause des difficultés d'exporter, elle n'a pu être augmentée considérablement. En 1937—38, nous avons produit 1·1 million de q de sucre et en 1938—39, 1·3 million de q; ce dernier chiffre comprend aussi la production (près de 200 mille q) des 3 fabriques de sucre de la région libérée.

L'industrie de l'alcool est une des branches les plus importantes de notre industrie agricole. En 1913, nous avons 39 distilleries industrielles et 722 distilleries agricoles, qui ont produit alors ensemble plus de 1·2 million d'hectolitres d'alcool, dont environ 600 mille sur le territoire dit de Trianon. Après la guerre, à cause de la diminution de notre territoire, nous avons perdu plus de la moitié de la capacité de rendement de nos fabriques d'alcool. Quoique pendant les 3 dernières années (1936—39)

notre fabrication d'alcool fût favorable, elle ne représentait en moyenne par an que 400 à 450 mille hectolitres, soit moins qu'avant la Grande Guerre.

Pour nos principales industries agricoles, — la meunerie, la fabrication de la bière, du malt, du sucre et de l'alcool, — la valeur totale de la production représentait en 1913 76% de celle de notre industrie agricole, contre 55·9% seulement en 1939.

Mais en d'autres industries agricoles, la production grandissait notablement ces derniers temps. En 1939, dans la boulangerie et la pâtisserie, il fonctionnait 67 exploitations de caractère manufacturier avec près de 2 mille ouvriers, et la valeur de la production y montait à 28·3 millions de pengős. Dans la fabrication des conserves de végétaux, qui occupait en 1939 en 45 établissements 3 mille ouvriers, la valeur de la production était de 37·3 millions de pengős. L'industrie du lait a pris, elle aussi, un grand essor, grâce au fait que notre pays produisait annuellement 16 millions d'hectolitres de lait. En 1939, il fonctionnait dans cette industrie 54 exploitations de caractère manufacturier et environ 3.200 moindres exploitations, produisant pour 80 millions de pengős (dont 70·7 millions de pengős pour les exploitations manufacturières). Dans l'industrie traitant la viande et dans celle du bonbon et du chocolat, la production grandissait également. En 1939, la production de l'industrie traitant la viande représentait 73·8 millions de pengős. Dans l'industrie du bonbon et du chocolat, où il fonctionnait alors 41 exploitations de caractère manufacturier avec presque 5 mille ouvriers, la valeur des produits dépassait fort ce qu'elle était avant la guerre dans la Hongrie entière.

En 1939, la production des 47 moulins à piment était également en augmentation. Pour les 10 moulins de caractère manufacturier, elle a été alors de 18 mille q et de 3·2 millions de pengős. — Pendant la même année, 13 manufactures de tabac, occupant près de 6 mille ouvriers, ont eu une production représentant 153·8 millions de pengős. Dans la même année, on faisait, en 33 exploitations de caractère manufacturier, des boissons alcooliques, du vin distillé, des liqueurs, du rhum et de l'eau-de-vie pour une valeur totale de 25·3 millions de pengős, qui dépassait de 33% seulement celle de 1938. En 1939, il fonctionnait 17 fabriques d'huile végétale, dont la production, représentant 21·5 millions de pengős, était supérieure de 22·1% à celle de 1938. Nous avons alors 15 fabriques d'amidon, qui avaient produit en 1937 près de 130 mille q d'amidon (de pommes de terre, de froment et de maïs); mais la production y baissait pendant les deux années suivantes.

La viticulture (qui a un caractère moins industriel que les autres exploitations rentrant dans la catégorie de l'industrie agricole) se fait chez nous

sur 208·3 mille hectares. Nous produisons pendant les 10 dernières années 2·5 à 4·5 millions d'hectolitres de moût par an. En 1939, nous en avons produit 4·3 millions d'hectolitres de plus que l'année précédente.

Pour l'évolution de 1939 de nos industries agricoles, la région septentrionale recouverte avait une grande importance. Cette région avait alors 94 exploitations agricoles de caractère manufacturier, qui employaient au cours de l'année en moyenne 2.945 ouvriers. Dans ces exploitations, l'énergie des machines motrices était de 18·4 mille CV; celle des moteurs électriques, de 31·6 mille CV. La valeur de la production y représentait 73·7 millions de pengős, et les capitaux fixes engagés, 33·5 millions.

*

A mezőgazdasági iparok nagy közgazdasági jelentősége főleg az agrárállamokban domborodik ki, hol a mezőgazdasági iparok a magasabb mezőgazdasági kultúra megteremtése és fenntartása körül igen fontos hivatást töltenek be. Lehetővé teszik a nagyobb állatlétszám tartását, ami a belterjesebb mezőgazdasági művelés alapja, szociális vonatkozásban módot nyújtanak több munkáskéz foglalkoztatására, biztosítják a termésfeleslegek, a nagytömegű és romlandó termelvények felhasználását, a terményértékesítés terén pedig annak megkönnyítése és az árletörések megakadályozása folytán töltenek be fontos szerepet.

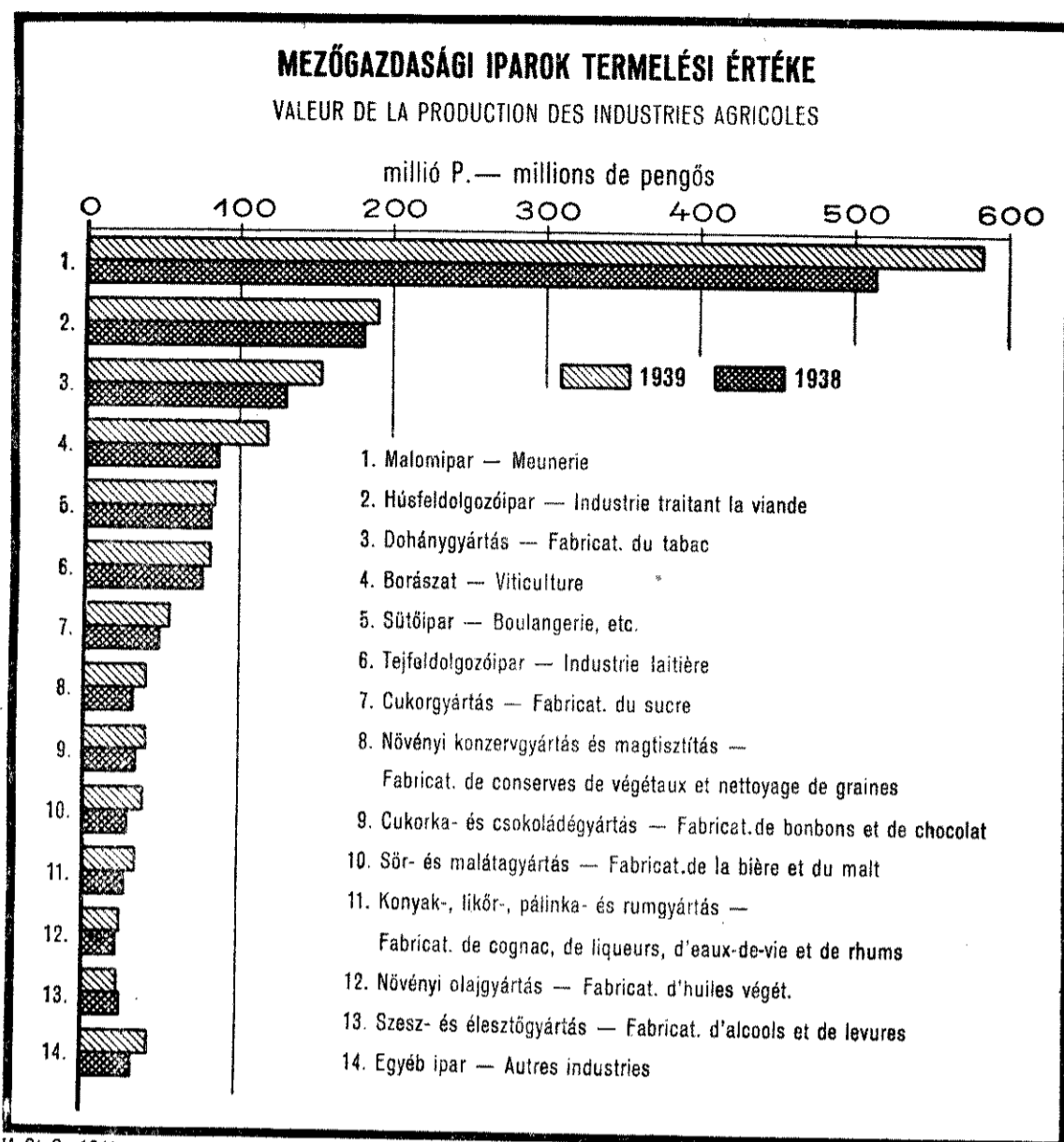
Fokozódik a mezőgazdasági iparok jelentősége háborús veszély esetén, amikor a népesség élelmezésének biztosítása mellett, az ipari nyersanyagok és pótanyagok előállításában is nagyobb szerep jut a mezőgazdasági iparoknak. Az élelmiszerekkel való szigorú gazdálkodás ezenkívül a tárolás és szállítás megkönnyítése végett a konzerválási módszerek tökéletesítésére irányítja a figyelmet. A közgazdasági és technikai tudomány pedig széleskörű kísérletekkel, fáradtságos és áldozatos munkával pótolni igyekeznek azokat a nyersanyagokat és termelvényeket, amelyek beszerzési lehetősége veszélyeztetettnek látszik.

Az ipari nyersanyaghiány és a külföldi nyersanyagbeszerzés nehézségei számos oly pótanyag és műanyag előállítására és egyre szélesebb körű alkalmazására vezettek, melyek túlnyomó része a mezőgazdasági ipar terméke s ezzel erős lendületet adtak a mezőgazdasági ipari termelésnek. A melléktermékek és hulladékok felhasználásával is nélkülözhetetlen nyersanyagokhoz jutott a külföldi piacoktól elzárt ipari termelés. Szá-

mos esetben ez tette lehetővé egyes mezőgazdasági iparágak továbbfejlesztését, mert a termelés átalakításához szükséges tőkebefektetés a racionálisabb eljárások bevezetésével gazdaságosabbá vált.

Magyarországnak mindenkor számottevő mezőgazdasági ipara volt, amelynek a főbb ágai évszázados multra tekintenek vissza és a legmagasabb színvonalon állanak. A Monarchia idejében ugyan a magyar mezőgazdasági iparnak erős küzdelmet kellett vívnia a fejlett cseh és osztrák iparral, a fejlődésre mégis módot nyújtott a belföldi nyersanyag bősége és kiválósága. A világháború előtti Magyarország iparában nagy és jelentős szerepet töltöttek be a mezőgazdasági iparok, főleg a malomipar, a dohány-, sör- és malátagyártás, a cukor- és szeszipar. Az egész gyáripari termelésnek ugyanis az utolsó békeévben, 1913-ban 42·2%-át a mezőgazdasági iparok állították elő. Az ország területének a világháború utáni csökkenésével azonban a malomipari termelésnek 42·7%-a, a dohánygyártásnak 52·6%-a, a sör- és malátaiiparnak 28·3%-a, a cukoriparnak 55·6%-a s a szeszgyártásnak 51·8%-a elveszett.

Az ország gazdasági újjáépítése során, mely 1921-ben indult meg, az ipar feladatait elsősorban a racionalizálás irányvonala szabták meg, vagyis a termelésnek a kisebb területhez és a lecsökkent fogyasztáshoz igazodó átszervezése. Különös kihatással voltak erre azok a lehetőségek, amelyeket ezzel szemben egyes iparágaknál a termelés kiterjesztése tekintetében a külföldi piacokon a világháború utáni új nemzetközi gazdasági helyzetben elérhető értékesítési viszonyok biztosíthattak. A mezőgazdasági iparok legfejlettebb ágaiban lényegesen szűkebbre kellett szabni a termelési kereteket és számos gyártelepet, amelyek technikai berendezés és a gyártmányok minősége tekintetében a nagy ipari államok legmodernebb üzemével is felvehették a versenyt, a szűkebb termelési kereteknek megfelelő, racionálisabb berendezésű, kisebb üzemmé kellett átalakítani.

A gazdasági újjáépítés első évében, 1921-ben a gyári jellegű mezőgazdasági ipari termelés csak 58·0%-át érte el az 1913. évben a trianoni országhatárokon belüli területeken üzemben volt mezőgazdasági ipartelepek termelésének. A magyar mezőgazdasági iparban tehát az ország területének csökkenésével járó veszteségeken felül a háború utáni forradalmak és a gazdasági összeomlás is súlyos károkat okoztak. A megmaradt területen a malomipari termelés ennek következtében még közel 30%-kal s a cukorgyártás mintegy 40%-kal csökkent, míg a dohánygyárak termelése az utolsó békeévben, vagyis 1913-ban elért termelésnek 48·1%-ára, a szeszgyáraké 44·9%-ára, a sör- és malátagyáraké pedig csupán 17·5%-ára zsugorodott.

A magyar mezőgazdasági ipari termelés tehát, melynek értéke 1913-ban Nagy-Magyarország területén 1.450·0 millió pengőnek, a megmaradt területen pedig 809·4 millió pengőnek felelt meg, 1921-ben már csak 469·1 millió pengő értéket képviselt.

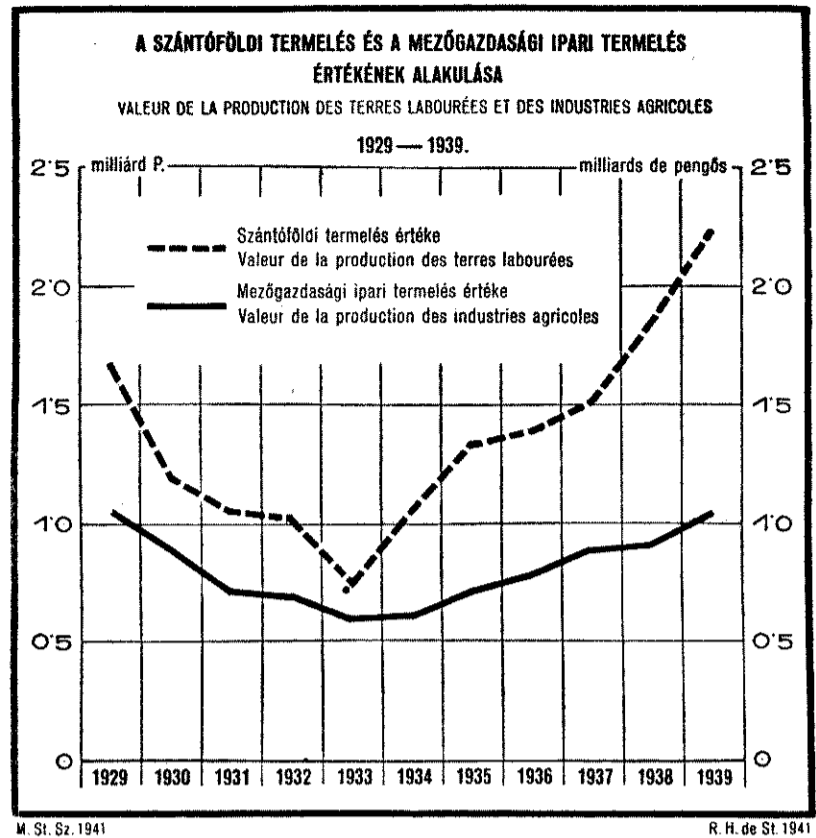
Megjegyzendő, hogy ezek az adatok csak a szoros értelemben vett és gyári jellegű mezőgazdasági iparokra vonatkoznak, így a közölt termelési értékekben nem foglaltatnak benn a fonalgyártás céljaira szol-

gáló növényrosttermelés, melyet az iparstatisztika a textilipar körébe soroz, a méz-, selyemgubó- és gyógynövénytermelés, továbbá a bortermelés, melyek szintén kívül esnek az iparstatisztika körén, végül az egész mezőgazdasági közép- és kisipari termelés értéke.

Magyarországon az 1921. év után megindult gazdasági erőfeszítések a világgazdasági konjunktúra lendületében jelentős fejlődéshez juttatták a magyar mezőgazdasági ipart is, melynek értéke az 1928. évi csúcstermelés idején már 1.105·1 millió pengőt tett, tehát a megmaradt területen lévő mezőgazdasági ipartelepek 1913. évi termelési értékét 36·5%-kal felülmulta, sőt elérte ezzel Nagy-Magyarország mezőgazdasági ipari termelésének több, mint háromnegyed részét.

Az 1928 után kezdődő gazdasági depresszió hatása erősen érezhető volt a mezőgazdasági iparokban is, amelyek termelési értéke fokozatos csökkenés mellett 1933-ban 594·6 millió pengővel jutott el a mélypontra, tehát 46·2%-kal volt kevesebb mint 1928-ban. Az 1934. évben megindult újabb gazdasági fellendülés az egész magyar gyár- és ipar jelentős megerősödésével járt, melynek termelési értéke már 1937-ben elérte, 1939-ben pedig 25·4%-kal meghaladta az 1928. évi csúcstermelés magasságát. A gyár- és iparnak ez az újabb gyorsütemű fellendülése azonban elsősorban a hadiiparok, főleg a nehézipar nagyarányú foglalkoztatottságával függött össze, míg a mezőgazdasági iparokban, bár szintén jelentős, de csak lassú fejlődés mutatkozott. A mezőgazdasági ipari termelés értéke ugyanis, mely 1933-ban 53·8%-ára esett az előző konjunktúra alatti, tehát az 1928. évi legmagasabb termelési értéknek, 1937-ben még csak 79·7%-át, 1938-ban már 83·3%-át, 1939-ben pedig 94·2%-át érte el annak, tehát még 1939-ben sem érte el az 1928. évi színvonalat.

A mezőgazdasági gyár- és ipari termelés értéke 1939-ben 1.041·5 millió pengőnek felelt meg, ami az egész gyár- és ipari termelési értéknek 28·9%-át jelenti. Az 1938. évi termelési értékkel szemben megállapítható 120·6 millió pengő többletérték jelentős újabb fejlődési irányzatot mutat a mezőgazdasági iparban. A termelési érték emelkedésének arányszámánál lényegesen nagyobb arányú fejlődésre mutat a termelés volumenének növekedése. A mezőgazdasági ipar termékeinek 1939. évi árváltozását is figyelembevéve megállapítható ugyanis, hogy mivel az 1929.

évi árszínvonalhoz viszonyított árindex 1939-ben 93·9-re esett az 1938. évi 103·0-dal szemben, tehát közel 10%-os árcsökkenésről számol be, a mezőgazdasági iparok termelési értékének az 1938. évi 920·9 millió pengőről 1.041·5 millió pengőre, vagyis 13·1%-kal történt emelkedése a termelés volumenének 21·0%-os növekedését jelenti. A gyárilag üzött iparok 1939. évi fejlődése volumenben akkor is számottevő, ha az ország 1938—1939. évi területi megnagyobbodásával nyert mezőgazdasági ipari telepek 73·7 millió értékű termelését leszámítjuk, mert akkor is eléri a 13·9%-ot.

A gyári jellegű nem erő mezőgazdasági ipari üzemekről csak 1930. évi adatok állnak rendelkezésre. A gyárilag üzött mezőgazdasági ipari termelés 1930—1939. évi alakulása szerint és a mezőgazdasági terméseredményeket, valamint az értékesítési viszonyokat is figyelembevéve, a mezőgazdasági közép- és kisipari termelésének értéke 1939-ben szakszerű becsléssel mintegy 460·4 millió pengőre tehető. A mezőgazdasági iparok közé sorozva a borászatot is, melynek értéke az 1939. évi musttermés szerint 117·8 millió pengőt tett, továbbá a növényi rosttermelést, méz-, selyemgubó- és gyógynövénytermelést is, Magyarország 1939. évi mezőgazdasági ipari termelésének összes értéke 1.504·6 millió pengőben állapítható meg, melynek iparágak, illetőleg termelési ágak szerinti megoszlását a következő oldalon levő tábla mutatja.

A mezőgazdasági iparok fejlődésének legfontosabb tényezői a mezőgazdasági ter-

A magyarországi mezőgazdasági iparok termelési értéke 1939-ben.
Valeur de la production des industries agricoles en Hongrie, en 1939.

Iparág, illetőleg termelési ág <i>Branches d'industrie ou de production</i>	<i>Valeur de la production</i>			
	<i>A gyáripari dans l'industrie manufact.</i>	<i>A közép- és kisipari¹⁾ - dans la moyenne et petite industrie¹⁾</i>	<i>Az egész mezőgazdasági ipar — dans l'ensemble des industries agricoles</i>	<i>Az egész mezőgazdasági ipar — dans l'ensemble des industries agricoles</i>
	termelési érték			
	ezer pengőben <i>en milliers de pengős</i>			indexszámban <i>indices</i> 1938=100
Malomipar — <i>Meunerie</i>	476.151	105.000	581.151	111·3
Fűszerőrlés — <i>Mouture d'épices</i>	3.168	8.500	11.668	110·4
Sütőipar és tésztagyártás, cukrász, mézeskalácsipar, burgonyazúzás — <i>Boulangerie, fabricat. des pâtes alimentaires, pâtisserie, industrie du pain d'épice, broyage de pommes de terre</i>	29.184	54.550	83.734	101·4
Cukorgyártás — <i>Fabricat. du sucre</i>	55.027	—	55.027	109·0
Cukorka- és csokoládégyártás — <i>Fabricat. des bonbons et du chocolat</i>	37.324	2.650	39.974	116·6
Dohánygyártás — <i>Fabricat. du tabac</i>	153.839	—	153.839	118·3
Növényi konzervgyártás, gyümölcskonzerv, pótkávé stb.; magtisztítás — <i>Fabricat. des conserves de végétaux et de fruits, des succédanés de café, etc.; nettoyage de graines</i>	37.258	3.100	40.358	124·4
Borászat — <i>Viticulture</i>	—	117.804	117.804	134·6
Pezsgőborgyártás — <i>Fabricat. de vins mousseux</i>	1.711	500	2.211	184·3
Sör- és malátagyártás — <i>Fabricat. de la bière et du malt</i>	38.945	—	38.945	141·6
Szesz- és élesztőgyártás — <i>Fabricat. de l'alcool et de la levure</i>	12.446	9.435	21.881	87·4
Szeszesitalok gyártása (cognac, rum, likőr, pálinka stb.) — <i>Fabricat. des boissons spirit. (cognac, rhum, liqueurs, eaux-de-vie, etc.)</i>	25.252	8.000	33.252	131·2
Ecetgyártás — <i>Vinaigrerie</i>	2.710	3.500	6.210	186·5
Keményítőgyártás — <i>Amidonnerie</i>	5.222	—	5.222	124·7
Növényi olajgyártás — <i>Fabricat. de l'huile végétale</i>	21.485	1.200	22.685	100·9
Húsfeldolgozóipar, (szalámi, kolbászárú, hús- és halkonzervgyártás) — <i>Industrie de la viande (fabricat. du salami, de la saucisse, des conserves de viande et de poisson)</i>	73.848	117.600	191.448	105·8
Tejfeldolgozóipar — <i>Laiterie</i>	70.664	10.243	80.907	105·5
Méztermelés — <i>Production de miel</i>	—	3.000	3.000	130·1
Selyemgubótermelés — <i>Product. de cocons de vers à soie</i>	—	821	821	333·9
Növényi rosttermelés — <i>Product. de fibres végétales</i>	—	7.110	7.110	122·1
Gyógynövénytermelés — <i>Production de plantes médicin.</i>	—	7.350	7.350	150·4
Összesen 1939-ben — en 1939	1,044.234	460.363	1,504.597	113·9
Total 1938-ban — en 1938	1,022.415	298.503	1,320.918	100·0

¹⁾ Becslésszerű adatok. — ¹⁾ Evaluation.

méseredmények alakulása és az értékesítési lehetőségek. Jó termés, a nyersanyagok bősége és kiválósága, de még inkább a piacok felvevőképességének javulása mindenkor lendületet ad a mezőgazdasági ipari termelésnek is. Agrárállamokban ugyanis a kedvező méseredmények lényegesen javítják a lakosság vásárlóerejét, mely azután a mezőgazdasági ipari termelvények fogyasztásának jelentős megnövekedését vonja

maga után. A mezőgazdasági termelés alakulásával tehát rendszerint párhuzamosan fejlődik a mezőgazdasági ipar, legfeljebb az áralakulások hatása érvényesül módosítólag. Ha összehasonlítjuk a szántóföldi termelést és a mezőgazdasági ipari termelés értékének 1928—1939. évek közötti hullámzását, szembevetve a csökkenő, majd emelkedő irányzat párhuzamos haladása, de a mezőgazdasági ipari termelés alakulása tar-

tózkodóbb, a változások menete általában véve lassúbb.

Év	A szántóföldi termelés		A mezőgazdasági ipari termelés	
	é r t é k e		é r t é k e	
	ezer pengőben	index-számban	ezer pengőben	index-számban
1928	2,484.224	100	1,105.128	100
1929	1,660.350	66·8	1,027.277	93·0
1930	1,196.453	48·2	879.671	79·6
1931	1,042.719	42·0	716.504	64·8
1932	1,018.703	41·0	681.520	61·7
1933	744.216	31·2	594.620	53·8
1934	1,052.732	42·4	616.457	55·7
1935	1,329.456	53·5	710.141	64·3
1936	1,382.670	55·7	773.304	70·0
1937	1,510.838	60·8	880.256	79·7
1938	1,847.196	74·4	920.882	83·3
1939	2,223.742	89·5	1,041.462	94·2

Az ipari üzemek tehát, amint azt a mezőgazdasági ipari termelés indexsorának a szántóföldi termelés indexsorával való összehasonlítása mutatja, rossz terméseredmények mellett is lehetőleg fenntartani igyekeznek a termelési keretet, míg a jó termésviszonyok, ha módot nyújtanak is az ipari vállalatoknak a termelés kiterjesztésére, még nem teszik lehetővé annak olyan arányú fokozását, amely a nyersanyag-növekedéssel egyenlő. A mezőgazdasági ipari termelésnek a terméseredményekhez viszonyított alakulására azonban nem csekély mértékben módosítólag hatnak az ár-változások, még pedig rossz termésviszonyok esetén mérséklőleg, míg jó termésviszonyok mellett csak akkor hoznak nagy lendületet, ha a nyersanyagbőség olyan arányú, hogy annak beszerzési költségeit a nyersanyagárak esése jelentősen csökkenti.

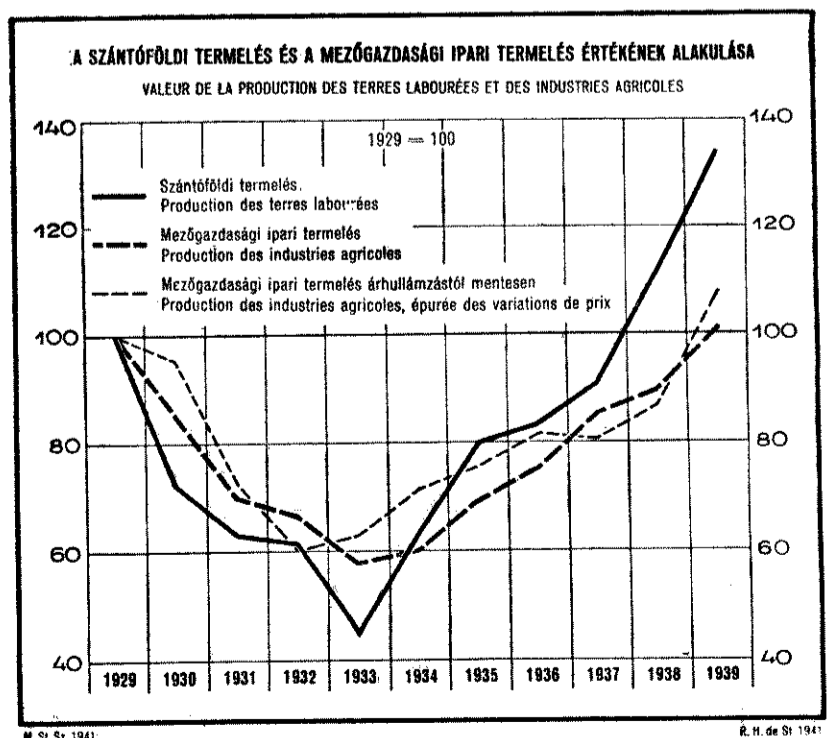
A mezőgazdasági ipar termékeinek 1929 óta vezetett nagykereskedelmi árindexeit és a mezőgazdasági ipari termelés értékének az árhullámzásoktól mentesített indexszám-sorát összehasonlítva, megállapítható, hogy a szántóföldi termelés csökkenését követő hanyatlás a mezőgazdasági ipari termelésben tényleg kisebb arányú volt, mint ahogyan az a termelési értékből egyébként kitűnik. Ugyanis jó termés esetében, ha a nyersanyagárak színvonala emelkedett, a mezőgazdasági ipari üzemek a termelés kiterjesztése tekintetében tartózkodóbbak maradtak s csak akkor következett be a mezőgazdasági ipar nagyobb arányú fellendülése, amikor a szántóföldi termelés meg-

Év	A szántóföldi termelési érték indexszáma	A mezőgazdasági ipar termelési indexe	
		pengő-érték szerint	árhullámzástól mentesen
1929	100	100	100
1930	72·1	85·6	95·3
1931	62·8	69·7	72·7
1932	61·4	66·3	60·1
1933	44·8	57·9	63·0
1934	63·4	60·0	71·4
1935	80·0	69·1	75·9
1936	83·3	75·2	81·6
1937	91·0	85·7	80·7
1938	111·3	89·6	87·0
1939	134·0	101·4	108·0

növekedésével egyidejűleg jelentős árcsökkenés is mutatkozott.

A mezőgazdasági ipari termelés tehát 1929-től 1933-ig a gazdasági depresszió idején, a szántóföldi termelés hanyatlásával párhuzamosan csökkent, azonban míg az utóbbinál a visszaesés 5 év alatt 55·2%-ot ért el, a mezőgazdasági ipari termelési érték csökkenése ugyanakkor csak 42·1%-ot tett. A mezőgazdasági ipari termelés tényleges visszaesése pedig még ennél is kisebb arányú, mindössze 37·0%-os volt, mert az iparvállalatok a termelést a gyártott cikkek árcsökkenése ellenére sem korlátozták olyan mértékben, ahogy a nyersanyagtermelés visszaesett.

Az 1934 után megindult újabb gazdasági fellendülés a mezőgazdasági ipari termelési érték növekedésénél szintén lassúbb kifejlődésű javulásra vezetett. A különbség a szántóföldi termelés növekedésével szemben egyre nőtt s 1938-ban már a 20%-ot, 1939-ben pedig a 30%-ot is meghaladta. A

mezőgazdasági ipari termelés intenzitása, amint az az árhullámzásoktól mentesített indexszámsor alakulásából kitűnik, jobban követte a gazdasági javulás menetét, kivéve az 1937. és 1938. években, amikor a legfontosabb termelvények, főleg a lisztfélék ára emelkedett. Az 1939. évben azonban a rendkívüli jó termés folytán az árindex 103·0-ről 93·9-re esett s így a mezőgazdasági iparokban a termelés fokozása elérte a 20% -ot.

A magyar mezőgazdasági ipar legjelentősebb ága a malomipar, melynek termelési értéke 1939-ben az egész mezőgazdasági ipari termelés értékének 45·7% -át képviselte. A gabona őrlése Magyarországon ősrégi eredetű. Már a honfoglalást közvetlen követő időkből származó, tehát több mint ezer év előtti hagyományok szerint a gabonát a magyarok kézimalmokban őrlték, melyet rövidesen állati erővel hajtott malomkövekkel történt őrlés követett. A XII. században a kereszties hadak már dús lisztraktárakat találtak Magyarországon. A XVIII. század elején mintegy 3.300 malom működött az országban, az 1863-ban végrehajtott malomösszeírás pedig, mely Erdélyre és Horvát-Szlavonországra nem terjedt ki, már 22.132 malomról, köztük 147 gőzmalomról számolt be.

Magyarország malomipara hajtógépek és üzemi berendezés, valamint az előállított őrlmények kiválósága tekintetében világviszonylatban is elsőrangú, a budapesti nagy gőzmalmok teljesítménye semmivel sem marad el a nagy kanadai malmok, vagy a világ más legkiválóbb malomüzemeinek teljesítménye mögött. A világháború előtt a Magyarbirodalomban összeírt malmok száma meghaladta a 20 ezret, erőgépek teljesítőképessége pedig a 200 ezer lóerőt. Ebből a gőzmalmokra számszerint csaknem 10%, teljesítőképesség szerint pedig közel 50% esett. A feldolgozott gabona mennyisége az 1906. évi malomstatisztika adatai szerint 44·2 millió métermázsát tett, melynek háromnegyed részét a gőzmalmok őrlték meg.

Az ország területének világháború utáni csökkenésével a malmok számának több mint 80% -a, a malomipar teljesítőképességének pedig közel 40% -a elveszett. Az 1935. évi malomstatisztikai adatok már csak 3.870 üzembről számolnak be, melyek közül mindössze 494 volt gyári jellegű, vagyis olyan, amelynek a napi őrlő- és darálóképessége együtt a 200 métermázsát meghaladta. Az

egész malomipar erőgépeinek teljesítőképessége 1935-ben 136·9 ezer lóerőnek felelt meg, termelése pedig az előállított őrlmények értéke szerint félmilliárd pengőt tett. A gyári jellegű malomiparra a gépi erőből 55·6%, a termelési értékből pedig 66·0% esett.

A malomipar jelenlegi helyzetére csak a gyári jellegű malmokról szóló adatgyűjtés eredményei világíthatnak rá, mert a kisebb malmokról 1935 óta újabb adatok nem állnak rendelkezésre. Az 1939. évben az országnak a visszacsatolt felvidéki területrészel megnagyobbodott egész területén 618 gyári jellegű malmot írtak össze, melyből 605 volt üzemben, míg 13-ban szünetelt a munka. A malomipari munkások átlagos létszáma meghaladta a 8.000 főt, ezenkívül 341 művezetőt és 1.134 tisztviselőt alkalmaztak a vállalatok. Az erőgépek teljesítőképessége 80·6 ezer lóerőből, az alkalmazott villamosmotoroké 19·1 ezer lóerőből állott. A megőrölt gabona értéke közel 400 millió pengőnek, az előállított liszt értéke pedig 476·2 millió pengőnek felelt meg.

A malomipar ezek szerint 1939-ben 50 üzemmellel szaporodott. Minthogy azonban a visszacsatolt felvidéki területtel 61 gyári jellegű malom tért vissza, a malmok számában 1939-ben tulajdonképpen csökkenés állott be. Hasonlóképpen alakult a malomipari munkáslétszám és az erőgépek teljesítőképessége is, ezzel szemben azonban a malomipari termelés valamelyest emelkedett. Az 1939. évi termelési érték-többletből ugyanis 50·4 millió pengő esett a területnagybodásból származó szaporulatra, míg a többi, vagyis 1·6 millió pengő termelési többletérték a trianoni területen üzemben lévő malmok teljesítményének 0·4% -os emelkedését jelenti.

Az autarchiás gazdasági világrend egyre szélesebb körre történő kiterjesztése mellett a magyar malomipar elvesztette azt a jelentőségét, amely a háború előtti magas színvonalra való kifejlődését eredményezte. Már a Monarchia megszűnésével s ugyanakkor az ország területének egyharmadára történt csökkenésével régi közvetlen fogyasztóterületének legnagyobb részétől elesett. Az 1913. évi 24·0 millió métermázsát kitevő malomipari termelésből még 8 millió métermázsát került kivételre, melyből 7·2 millió métermázsát Ausztria vásárolt fel. A lisztkivétel 1921-ben már csak 1·3 millió métermázsát ért el, s 1928-ban is mindössze 2·1 millió métermázsára emelkedett. A nagymalmok, amelyek Budapesten és a megmaradt terü-

let nagyobb városaiban települtek, a világháborút követő gazdasági összeomlás után lényegesen redukálni voltak kénytelenek termelésüket, sőt közülük több meg is szűnt. A lisztexport egyre fokozódó nehézségei további üzemredukcióra vezettek, s az egész malomipar racionálisabb átszervezését tették szükségessé. Ez a folyamat, amint az 1939. évi adatok is mutatják, még nem szűnt meg, habár a háborús készletgyűjtés folytán a liszt, mint egyik legfontosabb élelmiszer iránt, a kereslet az utóbbi időben erősen fokozódott. A liszt kivitel ugyanis, mely 1937-ben 577·8 ezer métermázsára, majd 1938-ban 342·9 ezer métermázsára csökkent, 1939-ben ismét 732·8 ezer métermázsára szökött fel. A magyar malomipar tehát, bár a legkiválóbb minőségű lisztet hozza forgalomba, az autarchikus gazdasági törekvések következtében nagyrészt elvesztette versenyképességét, ami nemcsak a malomipar fejlődését teszi lehetetlenné, de az ország mezőgazdasági termelésére is átalakító hatással van, s azt a gabonafélék termeléséről más, gazdaságosabb termelési ágra való áttérésre szorítja.

Hasonló okokból, de még súlyosabb helyzetbe jutott a söripar, mely az ország közgazdasági életében azelőtt szintén elég nagy szerepet játszott. Régmúlt időkben visszamaradt feljegyzések már a XI. században megemlékeznek a magyarországi sörfőzésről, a XIV. és XV. században pedig széles körben elterjedt sörfogyasztásról szólnak. A sörfőzők száma, mely régebben igen jelentős volt, a sörfőzés gyári jellegű iparrá történt kifejlesztése után csökkent, a sörgyártással foglalkozó üzemek kapacitása azonban rohamosan növekedett. A századfordulókör a sörtermelés már meghaladta az 1·4 millió hektolitert, közvetlenül a háború előtt pedig már közel 3 millió hektolitert ért el.

Az 1918. évi összeomlás után a háború előtti 89, illetőleg a megmaradt területen lévő 71 sörgyárból csak 19 maradt meg. Minthogy azonban a legnagyobb sörgyárak a fővárosban és környékén települtek, a söripar teljesítőképeség szempontjából alig több mint egy negyed részét veszítette el csupán. A lakosság fogyasztóképeségének erős csökkenése s a külföldi piacok sorozatos elvesztése ennek következtében a söripart is erős redukcióra kényszerítette. Már 1929-ben csak 13, majd 1938 óta csupán 7 sör- és malátagyár működött, a sörtermelés mennyisége pedig, mely a trianoni terü-

leten üzemben volt sörgyárakban még 1912/13-ban 2·2 millió hektolitert ért el, 1920/21-ben mindössze 443 ezer hektolitert tett. Az 1921 után bekövetkezett konjunktúra hatása e téren is erősen érezhető volt, s a sör- és malátagyárak termelése 1928-ig csaknem megháromszorozódott s az előállított sör mennyisége közel 700 ezer hektoliterre emelkedett. A későbbi gazdasági depresszióval azonban ismét visszaesett a sörtermelés is, mely 1933-ban már csak 165 ezer hektolitert ért el. Az 1934—1939. években újabb javulás volt észlelhető a sör- és malátáiparban is, főleg 1939-ben, amikor az előző évi 27·4 millió pengőről 38·9 millió pengőre emelkedett a gyárak termelési értéke, de az előállított sör mennyisége 1937/1938-ban is csak 288 ezer hektoliterre javult; ebből 92·0%-ot a három legnagyobb, egyenkint 100.000 hektolitert is meghaladó termelőképeségű sörgyár állított elő. A budapesti sör kiváló minősége régebben jelentékeny piacot biztosított a számára, 1939-ben már csak Olaszországba és Marokkóba volt számottevő kivitel, s az egész sörexport egytized részét sem érte el a világháború előtti kivitelnek.

A sör- és malátagyárak a sörfogyasztás és sörkivitel csökkenése óta a malátagyártás fokozására törekednek. Újabban malátagyártásra több árpát dolgoznak fel, mint Nagymagyarországon sörgyártásra. A malátáexport, mely 1913-ban még egyáltalán nem volt számottevő, 1939-ben már a félmillió métermázsához közeledett s jelentős piacot biztosított magának Svájcban, Hollandiában, Észak- és Dél-Amerikában.

A mezőgazdasági iparok között a világháború előtt jelentőség tekintetében a malomipar után a második helyen a cukorgyártás állt. Az 1913. évben 29 cukorgyár volt üzemben, amelyek termelése 1912/13-ban csaknem 6 millió métermázsát tett. A gyárak közül azonban 18 az elszakított területen működött, s így a háború után a cukortermelés 55·6%-a elveszett. A megmaradt területen a cukorgyártás csaknem a felére csökkent, s 1920/21-ben a cukorgyárak már csak 116·1 ezer métermázsára cukrot állítottak elő. A cukoripar azonban gyorsan magához tért, 1921/22-ben a cukortermelés már meghaladta a 600 ezer métermázsát, majd fokozatos emelkedés után 1929/30-ban 2·5 millió métermázsára növekedett. A gazdasági válság éveiben a cukoripar helyzete is erősen romlott, s 1932/33-ban a cukorgyárak már csak 1 millió métermázsára cuk-

rot állítottak elő. Ezt követőleg ismét valamelyes növekedés mutatkozott, a kiviteli nehézségek azonban a cukortermelés lényeges emelését azóta már nem tették lehetővé. Az 1937/38. évi 1·1 millió métermázsa termelést 1938/39-ben 1·3 millió métermázsa termelés követte, melyben azonban már bennfoglaltatik a visszakapott területen működő 3 cukorgyár, közel 200 ezer métermázst kitevő termelése is, tehát a cukorgyárak 1939-ben nem emelték a termelésüket.

A magyarországi cukorgyárak kiváló finomítású gyártmányaik részére a világháború előtt számottevő exportot tudtak biztosítani. Az 1913. évi külforgalmi adatok 4·1 millió métermázsa cukorexportot tüntetnek föl, melynek 63·4%-a Nagy-Britanniába és Brit-Indiába irányult, jelentős kivitel volt azonban a Balkánra, Ázsiai-Törökországba és Egyiptomba is. A háború után a cukorkivitel csaknem teljesen megszűnt. 1921-ben a közel 30 ezer métermázst kitevő behozatal mellett csupán 21 ezer métermázsa cukorkivitel mutatható ki, mely a gazdasági fellendülés éveiben is aligha haladta meg a 700 ezer métermázst, majd 1932-re ismét 173·5 ezer métermázsa esett vissza. A legutóbbi 3 évben, tehát 1936—1939. években pedig a magyar cukorkivitel 244 ezer métermázsról 50·2 ezer métermázsa, majd 1·7 ezer métermázsa zsugorodott, végül teljesen megszűnt, mert a lecsökkent cukortermelés a visszakapott terület fogyasztásával a belső szükséglet ellátására sem bizonyult elegendőnek.

A mezőgazdasági iparok egyik legjelentősebb ága, a szeszipar, Magyarországon a XV. században honosodott meg. A XVIII. század végén már nagyon elterjedt ipar volt, a XIX. század elején pedig számottevő szesz-kivitel is mutatkozott. A hetvenes években Magyarország nagy szeszgyárai műszaki fejlettség tekintetében, hasonlóan mint a malom- és cukoripari nagy gyártelepek, a világ legkiválóbb ipartelepeit messze felülmúlták. A világháború előtti utolsó békeévben, 1913-ban a szesztermelés mennyisége már meghaladta az 1·2 millió hektolitert, amelyet 39 ipari és 722 mezőgazdasági szeszfőzőben állítottak elő. A háború utáni területcsökkenéssel a szeszgyárak teljesítőképességének több mint a fele elveszett. A szesztermelés mennyisége, mely 1912/13-ban a megmaradt területre kiszámítva csaknem 600 ezer hektolitert tett, 1919/20-ban 100·5 ezer hektoliterre apadt le. A gazdasági helyzet javulása a szesztermelés terén is jelentős emelkedéssel járt, de a termelt szesz

mennyisége a legjobb esztendőben 1929/30-ban sem érte el a félmillió hektolitert, a legutóbbi 3 évben, tehát 1936—1939-ben pedig, amikor a szesztermelés szintén kedvezően alakult, átlag 400—450 ezer hektoliter között mozgott. A szesztermelés tehát a világháború előtti kereteket a mai gazdasági viszonyok között elérni nem tudta, a legnagyobb termelés esetén is mintegy 25—30%-kal maradt alatta, holott a szesznek üzemi hajtóanyagként való alkalmazása óta a szeszfogyasztás jelentősen emelkedett és ipari felhasználása is erősen fokozódott az utóbbi években. A szesz-kivitel pedig, amely az 1913. évi 155·0 ezer métermázsról 1921-re 14·3 ezer métermázsa esett vissza, az 1928 körüli konjunkturális években elért termelése emelkedés folytán nemcsak visszanyerte külföldi értékesítési piacait, hanem újabb térhódításokat is mutatott fel, úgyhogy meghaladta Nagy-Magyarország exportját is. A legutóbbi években azonban a szesz-kivitel erősen visszaesett, 1939-ben pedig teljesen megszűnt.

A legfontosabb mezőgazdasági iparok, — tehát a malomipar, a sör- és malátagyártás, a cukor- és szeszipar, — együttes termelési értéke a régi Magyarország mezőgazdasági gyáripari termelésének még 76·0%-át, az 1939. évi termelési értéknek azonban már csak 55·9%-át tette. A legfontosabb mezőgazdasági iparok tehát a megváltozott, autarchiára törekvő gazdasági világrend kialakulása óta nem fejlődésképesek, még azokat a kereteket sem tudják fenntartani, amelyeket már elértek. Magyarországnak mint agrárállamnak boldogulása pedig attól függ, hogy minél fejlettebb mezőgazdasági ipart biztosítson, elsősorban mezőgazdasági termelése érdekében. Ebből a célból újabban azok felé a mezőgazdasági iparok felé fordul a figyelem, amelyek termelési lehetőségei előtt új és széleskörű távlat nyílt meg.

A mezőgazdasági termelés fő irányainak gyors megváltoztatása azonban keresztülvihetetlen, a legfőbb mezőgazdasági ipari termelési ágaknak, amelyek exportra vannak utalva, tehát még hosszú ideig állni kell a versenyt, az egyre kedvezőtlenebbé váló értékesítési körülmények között. A súlypont azonban egyre jobban át fog tolódni egyrészt azoknak a mezőgazdasági iparcikkeknek az előállítására, amelyek értékesítési lehetőségei megmaradtak, esetleg még fokozódtak is és a külföldi piacok érdeklődése sem csökkent irántuk, másrészt azokra a mezőgazdasági iparágakra, s ezzel azok nyersanyagának termelésére is, amelyek ed-

dig kevésbé voltak jelentősek, de amelyek iránt az ipari nyersanyagbeszerzési nehézségek folytán szükségszerűleg átalakult termelésben mint póttanyagok, illetőleg műanyagok iránt egyre nagyobb érdeklődés mutatkozik.

Az utóbbi években a legnagyobb átalakító, illetőleg a termelőképeség kibővítésére irányuló törekvést a háborús feszültség gazdasági kihatásai váltották ki, amelyek következtében fokozódott az érdeklődés főleg az élelmiszerek konzerválása iránt tartalékok gyűjtése, valamint a könnyebb szállítási lehetőségek biztosítása érdekében. Ezenkívül a fogyasztás megnövekedése is, mely egyrészt a felvidéki terület rész visszacsatolásával, másrészt a népesség vásárlóerejének a beruházási program végrehajtásával bekövetkezett megerősödése folytán 1939-ben számottevően emelte az élelmezési és élvezeti iparokban előállított iparcikkek iránti keresletet, a mezőgazdasági iparok több ágában a termelésnek szintén elég nagyfokú megnövekedésére vezetett.

Több jelentős mezőgazdasági iparág ért el újabban ezek következtében az 1928. évi konjunktúra idején kimutatott csúcsteljesítményt messze meghaladó fejlődést, sőt a teljesítményük még a világháború előtti színvonalat is felülmulta. A sütő- és tésztaiparban 1939-ben 67 gyári jellegű üzem dolgozott közel 2.000 munkással és 1.1 ezer lóerő motorikus erővel, míg 1913-ban a megmaradt területen csak 56 hasonló üzem működött, összesen 1.735 munkással és 759 lóerős gépi erővel. Az 1913. évi termeléssel szemben, mely 14.3 millió pengőt képviselt, az 1939. évi termelési érték 28.3 millió pengőt tett, tehát csaknem megkétszereződött. Maga a kenyérgyártás közel háromszorosát érte el 1939-ben az 1928. évi konjunkturális termelési mennyiségnek.

A növényi konzervgyártás, — idesorozva a zöldség-, gyümölcs- és kávékonzerveken kívül a pótkávégyártást, kávépörkölést és magtisztítást is, — mely az 1918. évi összeomlás utáni időben még egy negyedét sem érte el a háború előtti intenzitásának, 1928-ban már közel 20 millió pengő értékű termelést mutatott ki, többet mint 1913-ban. Az 1939. évben üzemben volt 45 növényi konzervgyár mintegy 3.000 munkással s több mint 5.000 lóerőt képviselő motorikus erővel, már 37.3 millió pengő értékű konzervet állított elő, tehát az 1928. évi termelésnél 89.6%-kal többet, vagyis csaknem kétszeresét az 1913. évi termelésnek.

A növényi konzervgyártás fellendülésével emelkedett az ecetgyártás is, bár nem olyan arányokban; ugyanis a növényi konzervek közül újabban főleg azok előállítása fokozódott, amelyek konzerválása nem ecet felhasználásával történik. Ezek közül különösen jelentős a paradicsomlé, amelyből 1938-ban 78.4 ezer, 1939-ben pedig 46.8 ezer métermázsa export mutatható ki. Ecetgyártással 1939-ben 19 gyári üzem foglalkozott, amelyek 2.7 millió pengő értékű ecetet állítottak elő, több mint ötszörösét a világháború előtti termelésnek.

Az utóbb említett mezőgazdasági iparágaknál jelentőségben jóval nagyobb és fejlődés tekintetében is kiemelkedőbb a tejtermékek gyártása. Magyarország évi tejtermelése meghaladja a 16 millió hektolitert, tejtermékek gyártásával pedig 1939-ben 54 gyári jellegű ipartelep foglalkozott, tehát olyan, amelyekben legalább 10 munkás és motorikus erő van alkalmazva, de kisebb tejfeldolgozó üzem ennél sokkal több van. Mintegy 3.200-ra tehető 1939-ben azoknak a tejfeldolgozó ipari üzemeknek a száma, amelyek legalább napi 50 liter tejforgalmat bonyolítanak le. Ezek összes termelési értéke meghaladta a 80 millió pengőt, melyből 70.7 millió pengő esett a gyári jellegű üzemek termelésére. Minthogy a gyárilag előállított tejtermékek értéke Nagy-Magyarországon 1913-ban 14.4 millió pengőnek felelt meg, melyből a megmaradt területen volt üzemek termelésére csak 6.7 millió pengő érték esett, az utóbbi évek adatai a tejfeldolgozó ipar nagyarányú kifejlődésére mutatnak. A legutolsó 10 év alatt bekövetkezett fellendülés közel 50%-os emelkedést jelentett a tejtermékek gyártásában.

A húsfeldolgozó ipar jelentősége is lényegesen megnövekedett a legutóbbi 10—15 évben, s az 1939. évi termelési érték csaknem négyszerese az 1913. évinek. A magyar szalámi, étkezési szalonna, különféle kolbász-árúk és konzervek, ezek között a konzervsonka és libamájpástétom egyre szélesebb körben találtak piacot a külföldön és kiváló minőségüknél fogva keresett cikkeké váltak, ami az export fokozatos megnövekedését eredményezte. A húsfeldolgozógyárak száma és teljesítőképesége 1939-ben is emelkedett, s bár a kiviteli lehetőségek a háború következtében legújabban erősen csökkentek, — az 1939. évi export ugyanis a felét sem érte el az előző évinek, — a gyárak termelésének értéke 1939-ben 73.8 millió pengőre emelkedett, tehát mintegy 5%-os újabb javulást mutatott. A gyári jellegű

üzemekben előállított kolbászárak és húskonzervek mennyisége a belső fogyasztás emelkedése folytán 1939-ben már közel 80 ezer métermázsát ért el, ami az 1928. évi konjunkturális csúcsteljesítményt 13%-kal meghaladja. A legfontosabb exportcikk, a szalámigyártás azonban, mely 1936-ban már 20 ezer métermázsára körül mozgott, azóta a kivitel csökkenése következtében mintegy 20—25%-kal visszaesett.

Nagyarányú fejlődést mutat újabban a cukorka- és csokoládégyártás is, melynek 1939. évi termelése mintegy 15%-kal haladta meg az előző évit, ami közel 5 millió pengő termelési értéktöbbletet jelent. A 41 gyári jellegű üzem csaknem 5.000 alkalmazottal és 5.4 ezer lóerőt képviselő motorikus erővel dolgozik, a cukorka- és csokoládégyárak teljesítőképessége tehát messze meghaladja a világháború előtt Nagy-Magyarországon üzemben volt 32 hasonló gyárét, amelyekben mindössze 3.3 ezer munkás volt foglalkoztatva s a motorikus erő 1.3 ezer lóerőt tett. A nagymagyarországi cukorka- és csokoládégyárak 1913. évi 25.9 millió pengő értékű termeléséből a megmaradt területre eső gyárak 14.0 millió pengő értéket állítottak elő s a területcsökkenéssel az iparág termelőképességének is több mint a fele elveszett. A világháborút követő gazdasági összeomlás után a cukorka- és csokoládégyártás nagy mértékben visszaesett, a termelése 1921-ben mindössze 3.6 millió pengő értéket képviselt. Már 1928-ban a fogyasztóképesség megnövekedése folytán a cukorka- és csokoládéipar termelési értéke 32.9 millió pengőre emelkedett, az 1939. évi termelés pedig további 13.4%-os javulást mutatott. A cukorka- és csokoládéipar elsősorban a belső fogyasztás kielégítését szolgálja, de a magyar csokoládécukorkák kiváló minőségét az európai nagyvárosok fogyasztói is elismerik, így a kivitel, mely 1930—1933 között átlagban a 700 métermázsára körül mozgott, 1936-ban az 1.000 métermázsát is meghaladta. Sajnos, azóta a háborús válság folytán az export hanyatlik, 1937-ben már 22.1%-kal, 1938-ban 24.8%-kal, majd újabb 54.0%-kal csökkent s így 1939-ben a 300 métermázsát sem érte el.

A kisebb jelentőségű mezőgazdasági iparok között fontos helyet foglal el a fűszerőrlés, vagyis inkább a paprikaőrlőmalmok termelése, a kiváló vitamindús édes ízű magyar paprikának, — mely iránt a Nobel-díjas Szent-Györgyi professzor

vitaminkutatásai újabban az egész világ érdeklődését felkeltették, — pirosszínű fűszerpaprikává való őrlése. A 47 paprika-őrlőmalom között 1939-ben 10 volt gyári jellegű, tehát legalább 10 munkást és motorikus erőt alkalmazó üzem. Termelésük 18 ezer métermázsát tett, ami 3.2 millió pengőnek felel meg, az egész 1939. évi paprika-őrlésnek tehát a 27.4%-át gyári üzemek végezték. A gyári fűszerpaprikatermelés jelentékeny része külföldre került, míg a belső fogyasztást részben házilag előállított fűszerpaprika fedezte. Különösen emelkedett a paprikakivitel a spanyol polgárháború alatt, a spanyol árunak a külföldi piacokról való távolmaradása idején, így 1937-ben 24.5 ezer métermázsára, 1938-ban 27.7 ezer métermázsára, s még 1939-ben is 22.8 ezer métermázsára fűszerpaprikaexport szerepelt külkereskedelmi forgalmunkban.

Az élvezeti cikkek gyártásával foglalkozó mezőgazdasági iparok között a legjelentősebb a dohánygyártás, mely az összes mezőgazdasági iparágakban a malomipar után a legtöbb munkásnak nyújt foglalkoztatást és a legnagyobb termelési értéket mutatja ki s mint állami monopólium, a kincstári bevételeknél is számottevő tételt jelent. A 13 dohánygyárban 1939-ben közel 6.000 munkás dolgozott s az előállított gyártmányok értéke 153.8 millió pengőt tett. A dohánygyárak általában belföldi nyersanyagot dolgoznak fel, csupán a finomabb áruk gyártásánál feljavításra használnak csekélyebb mennyiségű külföldi dohányt. A kiváló minőségű magyar szivar és szivarka készítéséhez azonban mindössze 7% külföldi nyersanyagot dolgoztak fel a gyárak, míg a többi dohánygyártmányok kizárólag magyar termésű dohánylevelekből készültek. A dohánygyárak foglalkoztatottsága általában nem nagy hullámzást mutat, a gyártott dohányárak mennyisége az utóbbi évek során állandóan a 90—100 ezer métermázsára között mozgott. Az 1927—1930. években azonban a gyárak termelése ennél jóval nagyobb volt, 1929-ben a 120 ezer métermázsát is elérte, az egyre fokozódó kiviteli nehézségek folytán azonban azóta a termelési keretet redukálni kellett. A kivitel ugyanis dohánygyártmányokból a legutóbbi években erősen csökkent s az 1939. évi export a felét sem érte el a két év előttinek.

Az élvezeti cikkek gyártásával foglalkozó mezőgazdasági iparok közé tartozik még a pezsgőbor és a szeszesitalok gyártása. Közülük az előbbi, mint kifejezetten luxus-

ipar, részben a belső fogyasztás, részben a kivitel csökkenése folytán ma már kisebb jelentőségű. A világháború előtt a pezsgő-borgyártás még mintegy 7 millió pengő értékű termelést mutatott ki, ezzel szemben az 1939. évi termelés értéke mindössze 1·7 millió pengőt tett. A pezsgőborkivitel 1939-ben csaknem ötödére csökkent az előző évinek s így még 10 ezer pengőt sem ért el.

Szeszesitalok, borpárlat, likőr, rum és pálinka gyártásával 33 gyári üzem foglalkozik, amelyek termelése 1939-ben 25·3 millió pengő értéket jelentett. Az 1939. évi termelés az előző évekhez viszonyítva nagyobb fellendülésre mutat, ugyanis az 1938. évit közel 33%-kal, az 1935—1937. éveket pedig mintegy 75%-kal meghaladta. Az 1939. évi emelkedést a fogyasztásnak a területgyarapodással kapcsolatos növekedése indokolja, mert a visszakapott területen mindössze 2 gyári üzem foglalkozik szeszesitalok előállításával, amelyek együttes termelési értéke még az 1.000 pengőt sem éri el.

A szoros értelemben vett mezőgazdasági iparok közül az élelmezési és élvezeti cikkek gyártása körébe nem tartozó s csupán ipari felhasználásra szolgáló nyersanyagok előállításával foglalkozó iparágak a növényi olajok gyártása és a keményítőgyártás. Ide sorozható ugyan még a növényi rostok előállítása, vagyis a kender- és lenkóró kikészítése is, azonban azok oly szoros összefüggésben állnak a feldolgozó üzemekkel, hogy ipari szempontból való ismertetésük a textilipartól különválasztva aligha képzelhető el.

A legkevésbé ipari jellegű termelési ág, amely szintén a mezőgazdasági iparok közé tartozik, a borászat, úgyszintén alig nevezhető iparnak a méz-, a selyemgubó- és gyógynövénytermelés sem. Ez utóbbiak közelebb esnek a mezőgazdasági üzemi tevékenységhez, a nyersanyagot iparcikké átalakító munka ugyanis ezeknek a termelési ágaknak a keretében egészen jelentéktelen. A termelés alakulása ezekben a termelési ágakban túlnyomólag a mezőgazdasági termelési eredményektől függ, s az iparszerű tevékenység fejlődése csak hosszabb szervező munka hatásaként mutatkozik.

A szőlőművelés a legrégebb s egyben a legkedveltebb és legelterjedtebb mezőgazdasági termelési ágak egyike Magyarországon. A szőlőterület 208·3 ezer hektár, tehát a mezőgazdasági művelésre alkalmas terület

2·2%-a. A klimatikus viszonyok és a talaj minősége az ország minden részében lehetővé teszik a szőlőművelést és megadják a módot arra, hogy a lakosság megfelelő szőlőfajták termelésével és megfelelő műveléssel kiváló minőségborokat termeljen. A tokaj-hegyaljai borok évszázadok óta világhírességre tettek szert, de nem kevésbé ismertek és kedveltek az egri, balatonvidéki, pécskörnyéki stb. borvidékekről származó borok is. A szőlőtermelés eredménye évenként nagyon változó, főleg az időjárási viszonyoktól függ. A musttermés, mely az 1911—1925. évek átlagában a megmaradt területre kiszámítva mintegy 2 millió hektolitert tett, a legutolsó 10 esztendőben a 2·5—4·5 millió hektoliter között mozgott. Az 1939. évi szőlőtermés értéke az 1938. évi 90·3 millió pengővel szemben 126·2 milliónak felelt meg, amelyből 8·4 millió pengő esett csemegeszőlőre, míg 117·8 millió pengőt a termett must értéke képviselt. Az 1939. évi musttermés mennyisége 4·3 millió hektolitert tett, az előző évit tehát közel 1 millió hektoliterrel meghaladta.

A mezőgazdasági iparok legfejlettebb képebbé ágai közé tartozik a növényolajgyártás. Főleg az utóbbi évek gazdasági átalakulásának hatása alatt fordult felé intenzíven a figyelem, elsősorban azért, mert módot nyújt a mezőgazdasági termelésnek a kevésbé produktív, vagy egyoldalú termelési ágakról más gazdaságosabb termelési ágra való gyors és zökkenőmentes áttérésre, amilyen az olajmagvak termelése. A növényi olajokból készült mesterséges ételzsírok és margaringyártás fejlődésével lényegesen könnyebbé vált a lakosság zsírszükségletének biztosítása. Az ipar számos nyersanyagát és üzemanyagát, amely eddig csak külföldről volt beszerezhető, a növényolajipar termékeinek megfelelő feldolgozásával belföldi nyersanyagokból fedezheti, további kísérletek pedig egyre szélesebb körre igyekeznek kiterjeszteni a növényolajipar termelési lehetőségeit.

Az 1939. évben üzemben volt 17 növényolajgyár termelése 21·5 millió pengő értéket képviselt, az 1938. évvel szemben tehát csaknem 4 millió pengő termelési többletérték mutatkozik, ami a növényolajgyártásban 22·1%-os növekedést jelent. A különféle olajmagvakból 1939-ben gyártott növényolajtermékek mennyisége közel 100 ezer métermázsával volt több, mint az 1938. évi termelés. Különösen nagy mértékben emelkedett az ételzsír gyártása, mely

a legutóbbi 3 év alatt, tehát az 1936—1939. években 5·1 ezer métermázsáról 23·0 ezer métermázsára, vagyis több mint a négy-szeresére növekedett. Ugyanekkor jelentősen fokozódott az ételolajgyártás is, az 1936. évi 4·1 ezer métermázsa termelés ugyanis 1939-ben 8·9 ezer métermázsára emelkedett. Kárpátalja visszacsatolásával, minthogy a rutén nép ételolajfogyasztása jóval nagyobb, mint az ország többi részében, az ételolajgyártás nyilvánvalóan még növekedni fog.

Végül megemlékezve a keményítőgyártásról, mely 5·2 millió pengő értékű termelésével a kisebb jelentőségű mezőgazdasági iparágak közé tartozik, megemlíthetjük, hogy a statisztikai adatok 15 keményítőgyárról számolnak be, amelyek mintegy 4 ezer lóerőt képviselő gépi erővel, főleg burgonya-, búzaliszt- és tengerikeményítőgyártásra vannak berendezve s csak csekély mértékben állítanak elő rizskeményítőt. Az 1937. évi közel 130 ezer métermázsa keményítőtermelés 1938-ban csaknem a felére csökkent s 1939-ben 27·3%-os további hanyatlás volt észlelhető.

A mezőgazdasági iparok körébe sorozott összes termelési ágakban a gyári jellegű ipartelepeken üzött termelés értéke az egész termelési értéknek mintegy 70%-át képviseli, a mezőgazdasági gyáripár jelentősége tehát mindenképpen indokoltá teszi, hogy a statisztika évenként megisméltendő felvétel útján rendszeres megfigyelés alá vonja. Az 1939. évi budapesti VI. nemzetközi mezőgazdasági ipari kongresszus alkalmából a Magyar Statisztikai Szemle külön száma ismertette a magyar mezőgazdasági iparok 1938. évi helyzetét és statisztikai megvilágításban mutatta be azok egész fejlődésmenetét. A jelen tanulmány célja főleg az 1939. évi változások ismertetése, annak a gazdasági átalakulásnak a keretében, amely ugyan már évek óta megfigyelhető, de az 1939. évi események során rajzolódott ki élesebben s vált lehetővé a mezőgazdasági iparok megváltozott helyzetének, új célkitűzéseinek összefüggő részletes ismertetése.

Különösen a felvidéki területrészt visszacsatolásával bekövetkezett változásoknak van olyan nagy jelentőségük, hogy az 1939. évi mezőgazdasági ipari termelésben az előző évvel szemben megállapítható eltolódások iránt felkeltsék az érdeklődést. Az ország területének 25·8%-kal s a népes-

ség számának 18·9%-kal történt gyarapodása új nyersanyagforrásokhoz s nagyobb fogyasztóterülethez juttatta a mezőgazdasági ipart is. A visszacsatolt felvidéki területtel visszanyert gyári jellegű mezőgazdasági ipartelepek ezzel szemben a foglalkoztatott munkáslétszám tekintetében csak 8·1%-os, a termelési érték növekedése szempontjából pedig mindössze 7·5%-os gyarapodását jelentik a mezőgazdasági gyáripárnak. A visszacapott felvidéki területen ugyanis 94 mezőgazdasági gyári üzem volt, amelyek évi átlagban összesen 2·945 munkást foglalkoztattak s 18·4 ezer lóerős erőgépekkel és 31·6 ezer lóerőt képviselő villamosmótorral dolgoztak. Termelésük értéke 1939-ben 73·7 millió pengőt tett, az ipartelepekbe befektetett állótőke pedig 33·5 millió pengőnek felelt meg. A 94 ipartelep közül 64 malom, 4 húsfeldolgozóüzem, 3 cukorgyár és 3 növényi konzervgyár, míg a mezőgazdasági iparok többi ágait csak 1—2 ipartelep képviseli. A termelési értékből 52·9 millió pengő, az egész termelési értéknek tehát 71·8%-a esett a malomipari termelésre. Az egész mezőgazdasági gyáripárban 1939-ben bekövetkezett változásokból tehát, amelyek szerint az ipartelepek száma 954-ről 1·010-re emelkedett, vagyis 56-tal gyarapodott s az átlagos munkáslétszám 32·7 ezer főről 37·0 ezer főre, az installált gépi erő pedig 220·8 ezer lóerőről 273·2 ezer lóerőre növekedett, megállapítható, hogy a gyárak száma tulajdonképpen 38-cal, vagyis 4·0%-kal csökkent, s a munkáslétszám 4·1%-kal emelkedett, míg a gépi erő teljesítőképessége tekintetében csupán 1·1%-os növekedés mutatkozott. A mezőgazdasági ipartelepekbe befektetett állótőkében is, melynek 1939-ben 351·2 millió pengőre történt emelkedése az 1938. évi tőkével szemben 20 millió pengő többletet jelent, a visszacsatolt felvidéki terület mezőgazdasági ipartelepeibe fektetett 33·6 millió pengő figyelembevételével tulajdonképpen 13·6 millió pengő csökkenés állapítható meg. A külföldi piacok fokozódó elzárkózása és a fogyasztásnak az egyre súlyosabbá váló gazdasági viszonyok folytán történt csökkenése tehát a mezőgazdasági iparban általánosságban nyomasztólag érezteti hatását és több jelentős ágát arra kényszeríti, hogy a termelés átalakításával más, az értékesítés szempontjából gazdaságosabb irányt keressen.

Farkasfalvy Sándor dr.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

A Duna és Tisza nemzetközi forgalma 1939-ben.

Le trafic international sur le Danube et la Tisza en 1939.

Résumé. Sur la section hongroise du Danube, le trafic international des marchandises a atteint en 1939 son maximum pour les dix dernières années.

En 1939, on y a transporté 38·6 millions de q de marchandises (+ 7·3 millions de q par rapport à l'année précédente). Le trafic, augmentant de 22·8% pour la remonte et de 24·9% pour la descente, a grandi de 23·4%. Il a passé par ladite section 3.149 bateaux à vapeur (76·6% de plus que l'année précédente); ces vapeurs ont remorqué 6.788 chalands (comparativement à l'année d'avant, seulement + 14·5%). Par rapport également à cette année-là, la quantité des marchandises portées par les vapeurs a diminué de 2·1%; pour les chalands, on constate sous ce rapport une augmentation de 30·5%. Il en a été à peu près de même des bateaux à moteur et des chalands remorqués par eux. Il a passé par ladite section 2.611 bateaux à moteur (+ 48·9% comparativement à l'année précédente); ils ont remorqué 5.151 chalands (+ 11·8%). Par rapport à l'année précédente, le chargement total des bateaux à moteur a grandi de 19·8% et celui de leurs chalands, de 16·8%. Ajoutons que l'augmentation du nombre des bateaux à vapeur ou à moteur est plutôt apparente, car elle est due, pour la plupart, à ce fait que le Danube n'étant pas assez profond à la frontière nord, en aval du nouveau port frontière de Gönyü, les bateaux n'y peuvent pas faire passer à la fois leurs chalands.

Des bateaux à vapeur qui ont passé en 1939 par le port frontière de Gönyü, 30·9% étaient allemands; 20·6%, hongrois; 14·9%, yougoslaves; 14·6%, roumains; 14·3%, slovaques. 34·8% des chalands qui y passèrent furent remorqués par des vapeurs allemands; 21·6%, par des vapeurs hongrois; 17·7%, par des vapeurs yougoslaves; 13·7%, par des vapeurs roumains; 9·1%, par des vapeurs slovaques. Ces chalands ont transporté 17·5 millions de q de marchandises. — Il a passé en 1939 par le port frontière de Gönyü 2.259 bateaux à moteur, dont 26·8% étaient allemands et 19·7% néerlandais. Parmi les chalands y remorqués par des bateaux de cette sorte, 24·6% l'ont été par des bateaux à moteur allemands; venaient ensuite, sous ce rapport, des bateaux néerlandais (19·2%), yougoslaves (17·2%) et hongrois (11·8%). — Le trafic de l'autre port frontière danubien, celui de Mohács, a moins grandi en 1939. Il a augmenté pour le nombre des vapeurs de 1·3%; pour les

chalands remorqués par eux, de 7·8%; pour le nombre des bateaux à moteur, de 14·1%; pour les chalands remorqués par ces derniers, de 18·6%.

Le trafic international de la Tisza a fléchi par rapport à l'année précédente, baissant de 25·9% pour la remonte et de 19·9% pour la descente. Les bateaux qui y ont passé ont transporté 2·9 millions de q de marchandises (0·3 million en remontant la rivière, 2·6 millions en la descendant). Le trafic des marchandises a été fait sur la Tisza par 352 vapeurs et 60 bateaux à moteur, remorquant respectivement 1.013 et 80 chalands. Parmi les chalands remorqués par des vapeurs, 61·4% étaient chargés, portant 2·7 millions de q de marchandises. Des chalands remorqués par des bateaux à moteur, 52 étaient chargés (208 mille q de marchandises).

*

Az 1938. év november 2-iki bécsi döntés a Felvidék déli részét visszajuttatta Magyarországnak, ezzel a Duna balpartjának is egy jelentős szakasza visszakerült az anyaországhoz. A magyar Dunaszakasz, amelynek jobbpartja eddig is 428·5 km hosszú volt, e terület visszatérése után balpartján az eddigi 275·0 km-ről 421·8 km-re növekedett. E hatalmas partszakasz visszatérése következtében Szob megszűnt belépő állomás lenni s az új állomást a feljebb fekvő Gönyüre helyezték. A déli határállomás továbbra is Mohács marad.

1. Duna forgalma.

A hazánkon átvezető Dunaszakasz az utolsó tíz évben legnagyobb forgalmát az 1939. évben érte el. Ebben az évben a magyar Dunaszakaszon 38·6 millió métermázsa árut szállítottak, ami 7·3 millió métermázssal több az előző évi mennyiségnél, de 1·0 millió métermázssal múlja felül az 1937. évnek a forgalmát is, amely eddig a legnagyobb forgalmú évnek számított. A szállított áruk közül főleg a gabona, nyersolaj, benzin, ásványok és ércek mennyisége emelkedett nagyobb mértékben. Az 1939. évben a magyar Dunaszakasz forgalma felfelé 22·8%-kal, lefelé 24·9%-kal növekedett meg, a teljes forgalom pedig 23·4%-kal múlta felül az előző évit.

1. Duna és Tisza nemzetközi forgalma az 1930—39. években.

Trafic international du Danube et de la Tisza en 1930—39.

Év An- nées	Gőzösök		Mótorok		A vízijáró- művek rako- mányainak összes súlya métermázsza Charge- ment total q
	összes Vapeurs au total	által vont uszályok Chaland remorq. par des vapeurs	összes Bateaux dits à moteur au total	által vont uszályok Chaland remorq. par des bateaux à mot.	
s z á m a — n o m b r e s a b s.					
D u n a — D a n u b e					
1930	2.502	9.503	1.752	1.828	28,902.647
1931	2.833	10.623	1.616	1.797	33.285.271
1932	2.002	6.709	1.178	1.288	21,075.524
1933	1.705	6.039	1.182	1.586	21,739.532
1934	2.007	7.977	1.297	2.090	30,019.862
1935	2.008	7.281	1.331	2.315	27,294.977
1936	2.030	7.034	1.378	2.950	30,936.370
1937	2.351	9.082	1.443	3.849	37,672.293
1938	1.783	5.930	1.753	4.607	31,273.659
1939	3.149	6.788	2.611	5.151	38,584.870
T i s z a — T i s z a					
1930	132	378	37	59	723.259
1931	315	1.001	40	45	2,490.735
1932	175	491	15	27	1,054.270
1933	379	1.169	45	72	3,226.478
1934	321	813	59	67	2,398.144
1935	266	618	19	25	1,996.386
1936	391	1.056	30	44	3,566.070
1937	405	1.063	12	7	3,180.699
1938	403	1.126	26	83	3,690.526
1939	352	1.013	60	80	2,941.128

A felfelé irányuló forgalomban (l. 3. tábla) a kilépő áruk mennyisége 74·4%-kal emelkedett, itt főleg az ásványok, ércek és a szén mennyisége növekedett meg. A belépő áruk mennyisége viszont 8·7%-kal kevesebb lett az előző évinél, amit főleg a gabona, nyersolaj, benzin, valamint az ásványok és ércek mennyiségének visszaesése eredményezett. Az átmenő áruk mennyisége 18·7%-kal haladta meg az előző évi mennyiséget, az emelkedést a nyersolaj, benzin növekedése okozta.

A lefelé irányuló forgalomnál legnagyobb mértékben a kilépő áruk forgalma növekedett meg. Az emelkedés jelentékeny, 116·4%-ot tesz s ezt főleg a búzaszállítmányok eredményezték. A belépő áruk növekedése az előző évhez viszonyítva nem ilyen nagyarányú s azt mindössze 6·1%-kal múlta felül. Itt a szén és egyéb áruk növekedése a szembetűnő. A lefelé irányuló átmenő forgalomnál az emelkedés 11·9%-ot tesz, amit a szén és egyéb áruk növekedése eredményezett.

Amint már a bevezetőrészben elmondtuk, a magyar Dunaszakas új északi

belépőállomása az 1939. évtől kezdve Gönyű lett, ez a tény azonban lényeges változást okozott a gőzösök és motorok forgalmában is. Gönyűtől felfelé ugyanis a Duna egyes szakaszain elsekélyesedik s ezért egy gőzös vagy motor innen felfelé csak 2—3 uszályt tud vontatni, míg Gönyűig 6—10 uszályt is elbír, ezért a gőzösök és motorok innen kezdve uszályaiknak csak egy részét vontatják felfelé, a többiért visszatérnek s a visszamaradókat egy második, esetleg egy harmadik úttal vontatják tovább. Közben azonban a gőzös belép, majd ismét kilép a határon s így a gőzösök és motorok számát duzzasztja. Ez a régi határállomásnál, Szobnál nem fordult elő, mert onnan a gőzös ugyanannyi uszályt tudott továbbvontatni, mint amennyit hozott. Ez okozza azután azt, hogy az 1939. évben Gönyűn áthaladó gőzösök és motorok száma jóval nagyobb mértékben emelkedett, mint az általuk vont uszályoké.

Az 1939. évben a magyar Dunán 3.149 gőzös haladt át, míg az előző évben csak 1.783 darab, a növekedés 76·6%-ot tesz. E gőzösök 6.788 uszályt vontattak, az előző évi 5.930 uszályal szemben, itt az emelkedés csak 14·5%-os. Míg a gőzösök rakománya az előző évhez viszonyítva 2·1%-kal kevesebb lett, addig az uszályok rakományának mennyisége 30·5%-kal múlta felül az előző évit. Ugyanez a helyzet a motoroknál és az általuk vont uszályok számánál is. A magyar Dunaszakaszon az 1939. évben 2.611 motor haladt át, míg az előző évben csak 1.753 darabot számláltak. Az emelkedés 48·9%-ot tesz. A motorok összesen 5.151 uszályt vontattak, míg az előző évben a motorok által vont uszályok száma 4.607 darab volt. Az uszályok száma 11·8%-kal növekedett meg. A motorok rakománya 19·8%-kal volt több, mint az előző évben, a motorok által vont uszályok rakománya pedig 16·8%-kal múlta felül az előző évit. Összefoglalva a Dunán az 1939. évben közlekedett gőzösök és motorok adatait, megállapítható, hogy míg a géperejű hajók száma az előző évhez viszonyítva 62·9%-kal emelkedett, addig az általuk vont uszályok száma csak 13·3%-kal növekedett meg.

Amint látjuk, a gőzösök és motorok számának emelkedése csak látszólagos s a növekedés legnagyobb részét az új északi határállomás körül levő medervisnyók okozzák. Hű képet kapunk azonban a forgalom növekedéséről akkor, ha az uszályok számát és azok rakományának mennyisé-

2. A Duna és Tisza magyarországi szakaszának áruforgalma 1939-ben.
Trafic des marchandises sur la section hongroise du Danube et de la Tisza. en 1939.

Áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	<i>En remontant</i>							<i>En descendant</i>								
	Duna — le Danube				Tisza — la Tisza			Duna — le Danube				Tisza — la Tisza				
	<i>F e l f e l é</i>							<i>L e f e l é</i>								
	kilépő <i>Sorties</i>	belépő <i>Entrées</i>	átmenő <i>Transit</i>	összes <i>Total</i>	kilépő <i>Sorties</i>	belépő <i>Entrées</i>	átmenő <i>Transit</i>	összes <i>Total</i>	kilépő <i>Sorties</i>	belépő <i>Entrées</i>	átmenő <i>Transit</i>	összes <i>Total</i>	kilépő <i>Sorties</i>	belépő <i>Entrées</i>	átmenő <i>Transit</i>	összes <i>Total</i>
<i>árak súlya ezer métermázsában — poids en milliers de q</i>																
Búza — <i>Froment</i>	1.777	32	4.956	6.765	—	—	—	—	1.694	—	—	1.694	2.400	—	—	2.400
Rozs — <i>Seigle</i>	12	13	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	16
Árpa — <i>Orge</i>	—	46	733	779	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zab — <i>Avoine</i>	—	7	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gabona (k. m. n.) — <i>Céréales (s. a. i.)</i>	—	13	41	54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Búzaliszt — <i>Farine de froment</i>	212	4	158	374	—	—	—	—	1	—	—	1	165	—	—	165
Egyéb őrlemény — <i>Autres produits moulus</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tengeri — <i>Maïs</i>	149	84	1.776	2.009	—	3	—	3	5	—	—	5	25	—	—	25
Egyéb szemestakarmány — <i>Autres fourrages de graines</i>	—	49	74	123	—	2	—	2	2	—	—	2	—	—	—	—
Szálaktakarmány — <i>Fourrages de foin, de paille, etc.</i>	—	—	54	54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hüvelyesek, magvak — <i>Légumineuses, graines</i>	13	94	487	594	—	—	—	—	6	1	2	9	5	—	—	5
Ló — <i>Chevaux</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sertés — <i>Porcs</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Juh — <i>Moutons</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Baromfi élő — <i>Volaille vivante</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Baromfi leölt — <i>Volaille tuée</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tojás — <i>Oeufs</i>	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tej — <i>Lait</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Só — <i>Sel</i>	—	—	—	—	—	7	—	7	—	379	47	426	—	—	—	—
Cukor — <i>Sucre</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	5	10	83	98	—	—	—	—
Bor — <i>Vin</i>	—	6	58	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb italok — <i>Autres boissons</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb ételmiszerek — <i>Autres objets d'alimentation</i>	9	139	459	607	—	—	—	—	1	5	12	18	—	—	—	—
Dohány — <i>Tabac</i>	26	13	225	264	—	—	—	—	18	—	—	18	5	—	—	5
Tűzifa — <i>Bois de chauffage</i>	—	183	—	183	—	32	—	32	15	—	—	15	—	—	—	—
Gömbölyű fa — <i>Bois ronds</i>	7	84	158	249	—	39	—	39	3	3	—	6	—	—	—	—
Erdőgazdaság egyéb termékei — <i>Autres produits forestiers</i>	—	171	79	250	—	22	—	22	—	51	102	153	4	—	—	4
Növényi eredetű nyersanyag és hulladék <i>Matières premières et déchets d'origine végétale</i>	4	14	131	149	—	—	—	—	11	—	—	11	—	—	—	—
Kavics, kő — <i>Cailloux et pierres</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mész — <i>Chaux</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Homok — <i>Sable</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tégla — <i>Brique</i>	15	—	30	45	—	—	—	—	—	—	10	10	—	—	—	—
Cement — <i>Ciment</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	43	52	—	—	—	—
Tetőpala — <i>Ardoise pour toit</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb építőanyag — <i>Autres matériaux de construction</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szén — <i>Charbon</i>	853	71	—	924	—	179	—	17	483	449	1.468	2.400	—	—	—	—
Ásványok, ércek — <i>Minéraux et minerais</i>	2.282	754	952	3.988	—	—	—	—	—	14	15	29	—	—	—	—
Nyersolaj, benzín, petroléum — <i>Huile brute, benzine, pétrole</i>	7	1.479	7.529	9.015	—	—	—	—	27	13	11	51	—	—	—	—
Zsírakók — <i>Graisses</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mezőgazdasági gépek — <i>Machines agricoles</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vas és acél (öntvények) — <i>Fer et acier (moulages)</i>	—	20	—	20	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—
Egyéb nyersfémek és ötvények <i>Autres métaux bruts et autres moulages</i>	—	6	5	11	—	—	—	—	77	35	281	393	—	—	—	—
Vas- és acélárak — <i>Ouvrages en fer et en acier</i>	1	—	—	1	—	—	—	—	—	6	8	14	—	—	—	—
Gyári termékek — <i>Objets manufacturés</i>	3	20	87	110	—	—	—	—	39	47	146	232	—	—	—	—
Egyéb és ismeretlen áruk — <i>Autres marchandises, y compr. celles dont le nom n'était pas indiqué</i>	710	83	476	1.269	—	22	—	22	226	1.900	2.280	4.403	15	—	—	15
Összesen (1933-ban — en 1939)	6.080	3.356	18.469	27.905	—	306	—	306	2.662	3.274	4.714	10.650	2.635	—	—	2.635
Total général (1933-ban — en 1939)	3.486	3.709	15.553	22.748	—	413	—	413	1.230	3.085	4.211	8.526	2.330	947	—	3.277

gét vizsgáljuk. Az uszályok átlagos megterhelését vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a gözösök által vont uszályok átlagos megterhelése az előző évi 4.089 métermázsáról 4.483 métermázsára növekedett, a motorok

által vont uszályok átlagos megterhelése szintén emelkedett, ezeknél egy uszályra az előző évi 3.844 métermázsa áruval szemben az 1939. évben már 4.038 métermázsa áru esik. Kedvezőbb lett az üres uszályok ará-

3. A Duna és Tisza magyarországi szakaszának
Mouvement international des bateaux, des chalands et des radeaux

Sorszám	A forgalom iránya	G ö z ö s ö k								
		V a p e u r s				által vont uszályok <i>Chalands remorqués par des vapeurs</i>				
		összes <i>au total</i>	közül — <i>dont</i>		rakomá- nyának súlya <i>Charge- ment</i>	összes <i>au total</i>	közül — <i>dont</i>		rakományá- nak súlya <i>Chargement</i>	
			a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>			a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>		
száma — <i>en nombres abs.</i>				q	száma — <i>en nombres abs.</i>			q		
D u n a —										
1	Kilépett	1.022	3	1.019	5.892	819	754	65	3,408.481	
2	Belépett	371	4	367	7.641	326	245	81	1,474.558	
3	Belépett a Tiszáról	—	—	—	—	34	22	12	34.128	
	Belépett együtt	371	4	367	7.641	360	267	93	1,508.686	
4	Átment	183	63	120	102.735	1.914	1.905	9	10,142.365	
5	Átment a Tiszáról	—	—	—	—	163	163	—	685.268	
	Együtt	183	63	120	102.735	2.077	2.068	9	10,827.633	
	Összesen { 1939-ben	1.576	70	1.506	116.268	3.256	3.089	167	15,744.800	
	{ 1938-ban	878	82	796	114.526	2.976	2.749	227	12.755.157	
6	Kilépett	367	5	362	10.729	831	321	510	1,539.738	
7	Kilépett a Tiszára	1	—	1	—	172	81	91	155.301	
	Együtt	368	5	363	10.729	1.003	402	601	1,695.039	
8	Belépett	1.024	5	1.019	8.338	1.081	562	519	1,501.421	
9	Átment	181	61	120	103.206	1.417	707	710	2,409.176	
10	Átment a Tiszára	—	—	—	—	31	13	18	46.530	
	Együtt	181	61	120	103.206	1.448	720	728	2,455.706	
	Összesen { 1939-ben	1.573	71	1.502	122.273	3.532	1.684	1.848	5,652.166	
	{ 1938-ban	905	89	816	129.106	2.954	1.260	1.694	3,636.145	
	Mindössze { 1939-ben	3.149	141	3.008	238.541	6.788	4.773	2.015	21,396.966	
	{ 1938-ban	1.783	171	1.612	243.632	5.930	4.009	1.921	16,391.302	
T i s z a —										
11	Kilépett	—	—	—	—	—	—	—	—	
12	Belépett { a felső Dunán külföldről	—	—	—	—	31	13	18	46.530	
13		{ az alsó Dunán külföldről	172	—	172	—	268	10	258	28.334
14		{ a magyar dunaszakasról	1	—	1	—	172	81	91	155.301
	Együtt	173	—	173	—	471	104	367	230.165	
15	Átment	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Összesen { 1939-ben	173	—	173	—	471	104	367	230.165	
	{ 1938-ban	201	—	201	—	568	133	435	364.640	
16	Kilépett { a felső Dunán külföldre	—	—	—	—	163	163	—	685.268	
17		{ az alsó Dunán külföldre	179	—	179	—	345	333	12	1,784.054
18		{ a magyar dunaszakasról	—	—	—	—	34	22	12	34.128
	Együtt	179	—	179	—	542	518	24	2,503.450	
19	Belépett	—	—	—	—	—	—	—	—	
20	Átment	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Összesen { 1939-ben	179	—	179	—	542	518	24	2,503.450	
	{ 1938-ban	202	—	202	—	558	520	38	2,211.906	
	Mindössze { 1939-ben	352	—	352	—	1.013	622	391	2,733.615	
	{ 1938-ban	403	—	403	—	1.126	653	473	2,576.546	

nemzetközi vizijárműforgalma 1939-ben.
sur la section hongroise du Danube et de la Tisza en 1939.

M ó t o r o k										Ereszkedő uszályok és tutajok - <i>Chalandés radeaux ayant descendu le Danube et la Tisza</i>		Direction du trafic	Numéros d'ordre		
Bateaux dits à moteur				által vont uszályok - <i>Chalandés remorq. par des bateaux d. à mot.</i>											
összes au total	közül dont		rakomá- nyának súlya	összes au total	közül dont		rakomá- nyának súlya	összes au total	közül dont		rakomá- nyának súlya				
	a rakottak chargés	az üresek vides			a rakottak chargés	az üresek vides			a rakottak chargés	az üresek vides					
száma en nombres abs.	q		Charge- ment	száma en nombres abs.	q		Charge- ment	száma en nombres abs.	q		Charge- ment				
D a n u b e															
692	264	428	488.575	600	547	53	2,176.533	—	—	—	—	Remonte	sont sortis	1	
160	34	126	174.350	401	352	49	1,691.316	—	—	—	—		" entrés	2	
1	—	1	—	1	1	—	3.847	—	—	—	—		" entrés, venant de la Tisza . . .	3	
161	34	127	174.350	402	353	49	1,695.163	—	—	—	—	Ensemble			
429	358	71	1,226.619	1.262	1229	33	6,298.753	—	—	—	—	transit	. . . . .	4	
—	—	—	—	2	2	—	13.405	—	—	—	—		"	de la Tisza	5
429	358	71	1,226.619	1.264	1231	33	6,312.158	—	—	—	—	Ensemble			
1.282	656	626	1,889.544	2.266	2131	135	10,183.854	—	—	—	—	1939	} Total		
855	578	277	1,556.648	2.014	1792	222	8,321.708	—	—	—	—			1938	
189	26	163	120.649	548	192	356	795.823	17	7	10	15.670	Descente	sont sortis	6	
2	—	2	—	7	6	1	23.735	—	—	—	—		"	" pour remonter la Tisza . . .	7
191	26	165	120.649	555	198	357	819.558	17	7	10	15.670		Ensemble		
727	270	457	557.508	1.041	517	524	1,207.226	—	—	—	—	sont entrés	. . . . .	8	
411	203	208	393.688	1.289	614	675	1,761.666	—	—	—	—		transit	. . . . .	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	" pour remonter la Tisza	10	
411	203	208	393.688	1.289	614	675	1,761.666	—	—	—	—	Ensemble			
1.329	499	830	1,071.845	2.885	1329	1556	3,788.450	17	7	10	15.670	1939	} Total		
898	445	453	916.162	2.593	1320	1273	3,641.449	111	93	18	202.758			1938	
2.611	1155	1456	2,961.389	5.151	3460	1691	13,972.304	17	7	10	15.670	1939	} Total général		
1.753	1023	730	2,472.810	4.607	3112	1495	11,963.157	111	93	18	202.758			1938	
T i s z a															
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Remonte	sont sortis	11	
29	—	29	—	39	21	18	51.785	—	—	—	—		sont	du haut-Danube étranger	12
2	—	2	—	7	6	1	23.735	—	—	—	—		venus	du bas-Danube	13
31	—	31	—	46	27	19	75.520	—	—	—	—		"	de la section hongroise du Danube	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Ensemble			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	transit	. . . . .	15	
31	—	31	—	46	27	19	75.520	—	—	—	—	1939	} Total		
14	—	14	—	57	11	46	48.647	—	—	—	—			1938	
—	—	—	—	2	2	—	13.405	—	—	—	—	Descente	sont sortis	pour le haut-Danube étranger . .	16
28	—	28	—	31	22	9	114.741	4	—	4	—		"	pour le bas-Danube	17
1	—	1	—	1	1	—	3.847	—	—	—	—		"	pour la sect. hongr. du Danube .	18
29	—	29	—	34	25	9	131.993	4	—	4	—	Ensemble			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	sont entrés	. . . . .	19	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		transit	. . . . .	20
29	—	29	—	34	25	9	131.993	4	—	4	—	1939	} Total		
12	—	12	—	26	24	2	118.513	7390	7390	—	946.820			1938	
60	—	60	—	80	52	28	207.513	4	—	4	—	1939	} Total général		
26	—	26	—	83	35	48	167.160	7390	7390	—	946.820			1938	

nya is. Az 1939. évben a gőzösök és motorok által vont uszályoknak 31,0%-a volt üres, az előző évi 32,4%-kal szemben. A gőzösök által vont uszályok közül 29,7% volt üres, míg az előző évben arányuk még 32,4% volt. A motorok által vont uszályoknál az arány valamivel kedvezőtlenebb lett, mert míg az előző évben 32,5% volt üres, addig ebben az évben már 32,8%.

A 3. számú tábla a gőzösök és motorok és az általuk vont uszályok adatain kívül érdekes tájékoztatást nyújt a magyarországi Duna- és Tiszaszakasz egymás közötti forgalmáról is. Az adatok e két

folyamszakaszcól külön-külön vannak ki-mutatva s ezáltal e két fontos víziutunknak külföldi területen át vezető kapcsolata is megállapítható. Az ily módon lebonyolódó forgalom annak ellenére, hogy külföldi területet érint, belforgalomnak számít, amely a Dunánál felfelé a Tiszáról belépett, lefelé pedig a Tiszára kilépett járművek forgalmának összességéből adódik. A dunai közlekedésben felfelé, a Tiszáról belépett járművek a Tiszánál lefelé, a magyar Dunaszakaszra kilépettnek felelnek meg, illetőleg azokkal azonosak. A Dunánál lefelé menő, a Tiszára kilépett járművek

4. A gőzösök és motorok nemzetisége határállomásonkint 1939-ben.

Nationalité des vapeurs et des bateaux dits à moteur, par ports frontières, en 1939.

A gőzösök és motorok nemzetisége <i>Nationalité des vapeurs et des bateaux dits à moteur</i>	A gőzösök								A motorok								
	Vapeurs				által vont uszályok <i>Chaland remorqués par des vapeurs</i>				Bateaux dits à moteur				által vont uszályok <i>Chaland remorqués par des bateaux à mot.</i>				
	összes <i>au total</i>	közül <i>dont</i>		rakományának súlya <i>chargement</i>	összes <i>au total</i>	közül <i>dont</i>		rakományának súlya <i>chargement</i>	összes <i>au total</i>	közül <i>dont</i>		rakományának súlya <i>chargement</i>	összes <i>au total</i>	közül <i>dont</i>		rakományának súlya <i>chargement</i>	
		a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>			a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>			a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>			a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>		
száma <i>nombres abs.</i>	q		száma <i>nombres abs.</i>	q		száma <i>nombres abs.</i>	q		száma <i>nombres abs.</i>	q		száma <i>nombres abs.</i>	q				
A) Gönyű forgalma. — Trafic à Gönyű.																	
Angol — <i>Anglais</i>	19	—	19	—	17	12	5	58.165	86	20	66	105.568	153	84	69	487.344	
Francia — <i>Français</i>	75	—	75	—	129	87	42	455.829	12	—	12	—	18	8	10	44.006	
Görög — <i>Grecs</i>	20	1	19	1.445	17	9	8	53.914	—	—	—	—	—	—	—	—	
Jugoszláv — <i>Yougoslaves</i>	358	—	358	—	924	793	131	3.211.914	340	81	259	119.003	721	480	241	1.479.674	
Magyar — <i>Hongrois</i>	497	—	497	—	1.132	846	286	3.736.509	287	193	94	339.161	496	377	119	1.523.147	
Német — <i>Allemands</i>	744	40	704	59.620	1.819	1.425	394	6.544.954	606	507	99	1.199.120	1.032	749	283	2.755.716	
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Román — <i>Roumains</i>	352	—	352	—	718	409	309	2.031.196	446	123	323	401.930	805	557	248	2.235.891	
Svájci — <i>Suisses</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	106	19	87	107.212	224	128	96	645.555	
Szlovák — <i>Slovaques</i>	345	91	254	159.106	475	347	128	1.368.962	296	152	144	394.396	552	404	148	1.726.611	
Összesen - Totaux	1939	2.410	132	2.278	220.171	5.231	3.928	1.303	17.461.443	2.259	1.095	1.164	2.666.890	4.192	2.907	1.285	11.444.178
	1938	1.200	149	1.051	187.307	4.037	2.855	1.182	11.450.668	1.511	953	558	2.146.730	3.965	2.874	1.091	10.980.317
B) Mohács forgalma. — Trafic à Mohács.																	
Angol — <i>Anglais</i>	5	1	4	270	15	12	3	62.249	76	22	54	111.555	298	152	146	950.742	
Francia — <i>Français</i>	66	—	66	—	175	113	62	626.827	4	—	4	—	6	3	3	8.210	
Görög — <i>Grecs</i>	21	2	19	2.731	72	45	27	251.215	—	—	—	—	—	—	—	—	
Jugoszláv — <i>Yougoslaves</i>	222	—	222	—	1.041	819	222	3.378.559	215	80	135	119.164	778	619	159	2.011.025	
Magyar — <i>Hongrois</i>	159	3	156	10.728	628	432	196	2.300.170	82	79	3	263.860	57	47	10	174.894	
Német — <i>Allemands</i>	347	39	308	52.861	1.539	1.094	445	5.842.026	399	241	158	670.364	947	648	299	2.976.073	
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Román — <i>Roumains</i>	131	—	131	—	656	404	252	2.030.445	207	97	110	369.491	524	318	206	1.450.077	
Svájci — <i>Suisses</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	63	20	43	110.361	326	202	124	1.053.193	
Szlovák — <i>Slovaques</i>	151	88	63	157.721	362	259	103	1.074.346	131	82	49	270.511	500	351	149	1.699.502	
Összesen - Totaux	1939	1.102	133	969	224.311	4.488	3.178	1.310	15.565.837	1.189	621	568	1.915.306	3.500	2.387	1.113	10.547.558
	1938	1.088	117	971	197.436	4.165	2.832	1.333	12.329.961	1.042	570	472	1.605.433	2.952	2.071	881	8.604.366
C) Szeged forgalma. — Trafic à Szeged.																	
Francia — <i>Français</i>	41	—	41	—	66	39	27	199.904	2	—	2	—	1	1	—	5.000	
Görög — <i>Grecs</i>	4	—	4	—	7	3	4	16.000	—	—	—	—	—	—	—	—	
Jugoszláv — <i>Yougoslaves</i>	29	—	29	—	60	34	26	168.419	38	—	38	—	55	30	25	102.232	
Magyar — <i>Hongrois</i>	198	—	198	—	762	487	275	2.051.178	2	—	2	—	—	—	—	—	
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4	—	14	13	1	56.981	
Román — <i>Roumains</i>	38	—	38	—	46	22	24	112.414	14	—	14	—	10	8	2	43.300	
Szlovák — <i>Slovaques</i>	42	—	42	—	72	37	35	185.700	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen - Totaux	1939	352	—	352	—	1.013	622	391	2.733.615	60	—	60	—	80	52	28	207.513
	1938	403	—	403	—	1.126	653	473	2.576.546	26	—	26	—	83	35	48	167.160

viszont a tiszai forgalomban felfelé, a Duna magyar szakaszáról belépett jelzéssel vannak kimutatva.

A 4. számú tábla a gőzösök és motorok, valamint az uszályok adatait a gőzösök és motorok nemzetisége szerint részletezi, határállomásonként. Az 1939. évben a két dunai határállomás, Gönyű és Mohács forgalma közül Gönyűé volt a nagyobb. Az év folyamán Gönyűn 2.410 gőzös haladt keresztül, míg az előző évben Szobon csak 1.200 darab, az emelkedés 100·8%-ot tesz. (Gönyűre vonatkozólag az 1938. évről adatok nem állanak rendelkezésre.) A gőzösök 30·9%-a német, 20·6%-a magyar, 14·9%-a jugoszláv, 14·6%-a román, 14·3%-a pedig szlovák nemzetiségű volt. A Gönyűn áthaladó gőzösök az év folyamán összesen 5.231 uszályt, 29·6%-kal többet vontattak, mint az előző évben. Az uszályok 34·8%-át német, 21·6%-át magyar, 17·7%-át jugoszláv, 13·7%-át román és 9·1%-át szlovák lobogó alatt haladó gőzös vontatta. Az uszályok összesen 17·5 millió métermázsa árut, 52·5%-kal többet szállítottak, mint az előző évben. Gönyűn az 1939. évben 2.259 darab motor haladt keresztül, míg az előző évben Szobon csak 1.511 darab, az emelkedés 49·5%-nak felel meg. A motorok közül 26·8% német, 19·7% pedig németalföldi nemzetiségű volt. A magyar motorok az ötödik helyen állanak 12·7%-os részesedéssel. A motorok összesen 4.192 uszályt vontattak, 5·7%-kal többet, mint az előző évben. Ezeknek az uszályoknak a rakománya 11 millió métermázsa áru volt, ami 4·2%-kal több az előző évinél. Az uszályoknak 24·6%-át német, 19·2%-át németalföldi, 17·2%-át jugoszláv, 11·8%-át pedig magyar motorok vontatták.

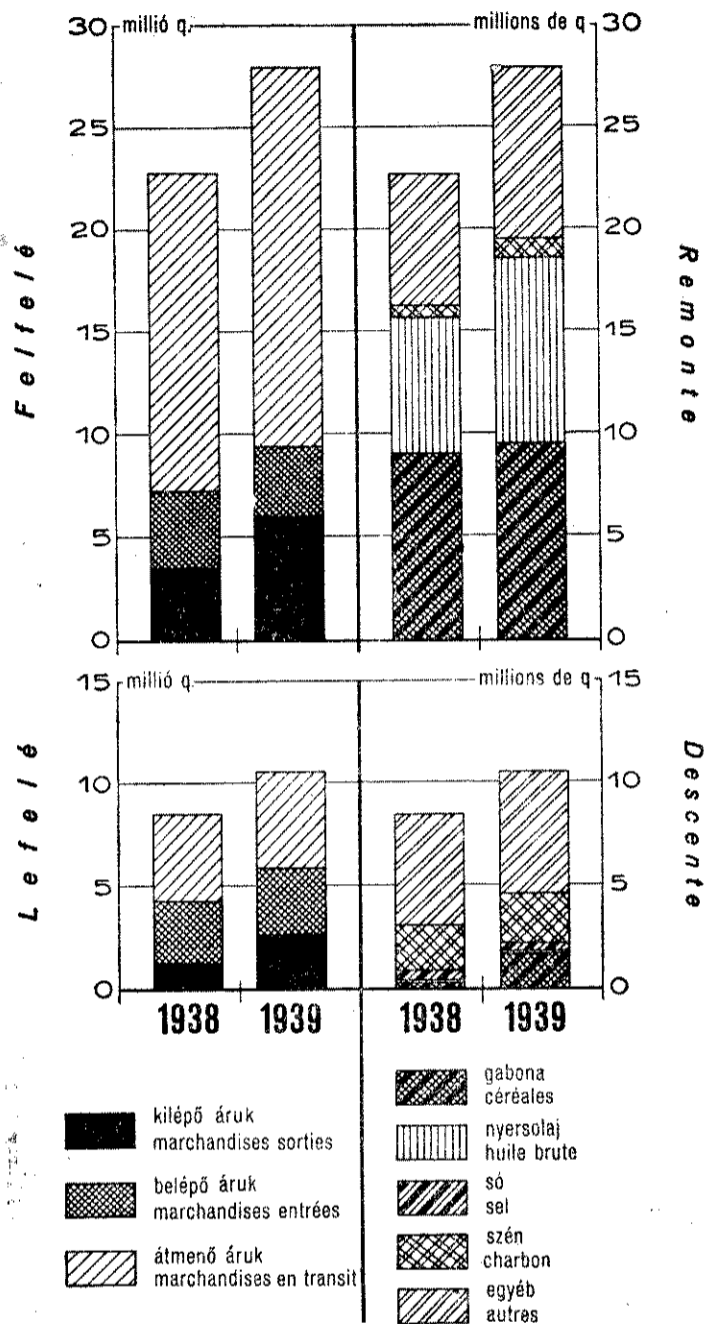
A másik magyar dunai határállomásnak, Mohácsnak a forgalma az 1939. évben szintén emelkedett, bár nem olyan nagy. A Gönyűn áthaladó gőzösök az év folyamán itt 1.102 gőzös haladt át, az előző évi 1.088-cal szemben, az emelkedés 1·3%-ot tesz. A gőzösök közül 31·5% német, 20·1% jugoszláv, 14·4% pedig magyar nemzetiségű volt. A gőzösök összesen 4.488 uszályt vontattak, 7·8%-kal többet, mint az előző évben. Az uszályok 34·3%-át német, 23·2%-át jugoszláv, 14·6%-át román, 14·0%-át pedig magyar lobogójú gőzösök továbbították. E határállomáson az év folyamán a gőzösök

A DUNA NEMZETKÖZI ÁRUFORGALMA AZ 1938-39. ÉVEKBEN.

TRAFIC INTERNATIONAL DES MARCHANDISES SUR LE DANUBE
EN 1938-39

A) A FORGALOM IRÁNYA SZERINT
Suivant la direction du trafic

B) ÁRUNEMEK SZERINT
Par marchandises

M. St. Sz. 1940.

R. H. de St. 1940.

által vont uszályokon 15·6 millió métermázsa áru haladt keresztül, 26·2%-kal több az előző évi mennyiségnél. Mohácsra az 1939. évben 1.189 motor haladt keresztül az előző évi 1.042-vel szemben, a növekedés 14·1%-nak felel meg. A motorok közül 33·6% német, 18·1% jugoszláv, 6·9% pedig magyar nemzetiségű volt. A motorok összesen 3.500 darab uszályt vontattak, 18·6%-kal többet, mint az előző évben. Az uszályok rakománya 10·5 millió métermázsa áruból állott, ami 22·6%-kal múlta felül az előző évit. Az uszályok 27·1%-át német, 22·2%-át jugoszláv, 15·0%-át németalföldi és 1·6%-át pedig magyar motorok továbbították.

Az 5. számú táblázat a határállomásokon áthaladt uszályokat nemzetiségük szerint mutatja ki. Az 1939. évben Gönyűn keresztül 9.423 uszály érkezett, illetőleg hagyta el az országot. Az uszályok száma egy év

alatt 17,8%-kal emelkedett, és 72,5%-uk rakott volt. Az uszályok közül 37,6% német, 18,6% jugoszláv, 12,1% pedig magyar nemzetiségű volt. Az érkező és távozó uszályok összesen 28,9 millió métermázsá

5. Uszályok nemzetisége határállomásonként 1939-ben.

Nationalité des chalands, par ports frontières, en 1939.

Uszályok, ereszkedő uszályok és tutajok nemzetisége <i>Nationalité des chalands; celle des chalands et des radeaux ayant descendu le Danube et la Tisza</i>	Gőzösök és motorok által vontatott uszályok — <i>Chalands remorqués par des vapeurs ou des bateaux à moteur</i>				Ereszkedő uszályok és tutajok <i>Chalands et radeaux ayant descendu le Danube et la Tisza</i>			
	összes <i>au total</i>	közül — <i>dont</i>		rakományának súlya <i>chargement⁹</i>	összes <i>au total</i>	közül — <i>dont</i>		rakományának súlya <i>chargement⁹</i>
		a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>			a rakottak <i>chargés</i>	az üresek <i>vides</i>	
	száma — <i>nombres abs.</i>				száma — <i>nombres abs.</i>			
A) Gönyű forgalma — <i>Trafic à Gönyű</i>								
Angol — <i>Anglais</i>	72	33	39	211.378	—	—	—	—
Belga — <i>Belges</i>	43	20	23	117.908	—	—	—	—
Bolgár — <i>Bulgares</i>	46	41	5	146.620	—	—	—	—
Francia — <i>Français</i>	156	98	58	515.915	—	—	—	—
Görög — <i>Grecs</i>	107	59	48	285.915	—	—	—	—
Jugoszláv — <i>Yougoslaves</i>	1.757	1.390	367	5,225.102	—	—	—	—
Magyar — <i>Hongrois</i>	1.140	871	269	3,075.588	—	—	—	—
Német — <i>Allemands</i>	3.547	2.661	886	11,617.987	—	—	—	—
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	429	291	138	1,475.074	—	—	—	—
Román — <i>Roumains</i>	1.129	644	485	3,222.115	—	—	—	—
Svájci — <i>Suisses</i>	15	8	7	42.752	—	—	—	—
Szlovák — <i>Slovaques</i>	982	719	263	2,969.267	—	—	—	—
Összesen — <i>Total</i>	1939	6.835	2.588	28,905.621	—	—	—	—
	1938	5.729	2.273	22,430.985	82	72	10	157.995
B) Mohács forgalma — <i>Trafic à Mohács</i>								
Angol — <i>Anglais</i>	162	74	88	501.337	—	—	—	—
Belga — <i>Belges</i>	53	31	22	194.127	—	—	—	—
Bolgár — <i>Bulgares</i>	33	28	5	108.120	—	—	—	—
Francia — <i>Français</i>	186	123	63	671.092	—	—	—	—
Görög — <i>Grecs</i>	89	66	23	347.766	—	—	—	—
Jugoszláv — <i>Yougoslaves</i>	1.803	1.431	372	5,304.283	17	7	10	15.670
Magyar — <i>Hongrois</i>	677	478	199	2,331.875	—	—	—	—
Német — <i>Allemands</i>	2.497	1.718	779	8,552.109	—	—	—	—
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	409	247	162	1,434.183	—	—	—	—
Román — <i>Roumains</i>	1.205	758	447	3,879.565	—	—	—	—
Svájci — <i>Suisses</i>	19	9	10	49.276	—	—	—	—
Szlovák — <i>Slovaques</i>	855	602	253	2,739.662	—	—	—	—
Összesen — <i>Total</i>	1939	5.565	2.428	26,113.395	17	7	10	15.670
	1938	4.903	2.214	20,934.327	29	21	8	44.763
C) Szeged forgalma — <i>Trafic à Szeged</i>								
Belga — <i>Belges</i>	12	6	6	35.500	—	—	—	—
Bolgár — <i>Bulgares</i>	6	5	1	23.452	—	—	—	—
Francia — <i>Français</i>	69	41	28	210.104	—	—	—	—
Görög — <i>Grecs</i>	24	13	11	70.000	—	—	—	—
Jugoszláv — <i>Yougoslaves</i>	71	41	30	135.664	4	—	4	—
Magyar — <i>Hongrois</i>	371	250	121	972.320	—	—	—	—
Német — <i>Allemands</i>	368	227	141	1,033.867	—	—	—	—
Németalföldi — <i>Néerlandais</i>	19	11	8	51.107	—	—	—	—
Román — <i>Roumains</i>	81	43	38	223.414	—	—	—	—
Szlovák — <i>Slovaques</i>	72	37	35	185.700	—	—	—	—
Összesen — <i>Total</i>	1939	674	419	2,941.128	4	—	4	—
	1938	688	521	2,743.706	—	—	—	—

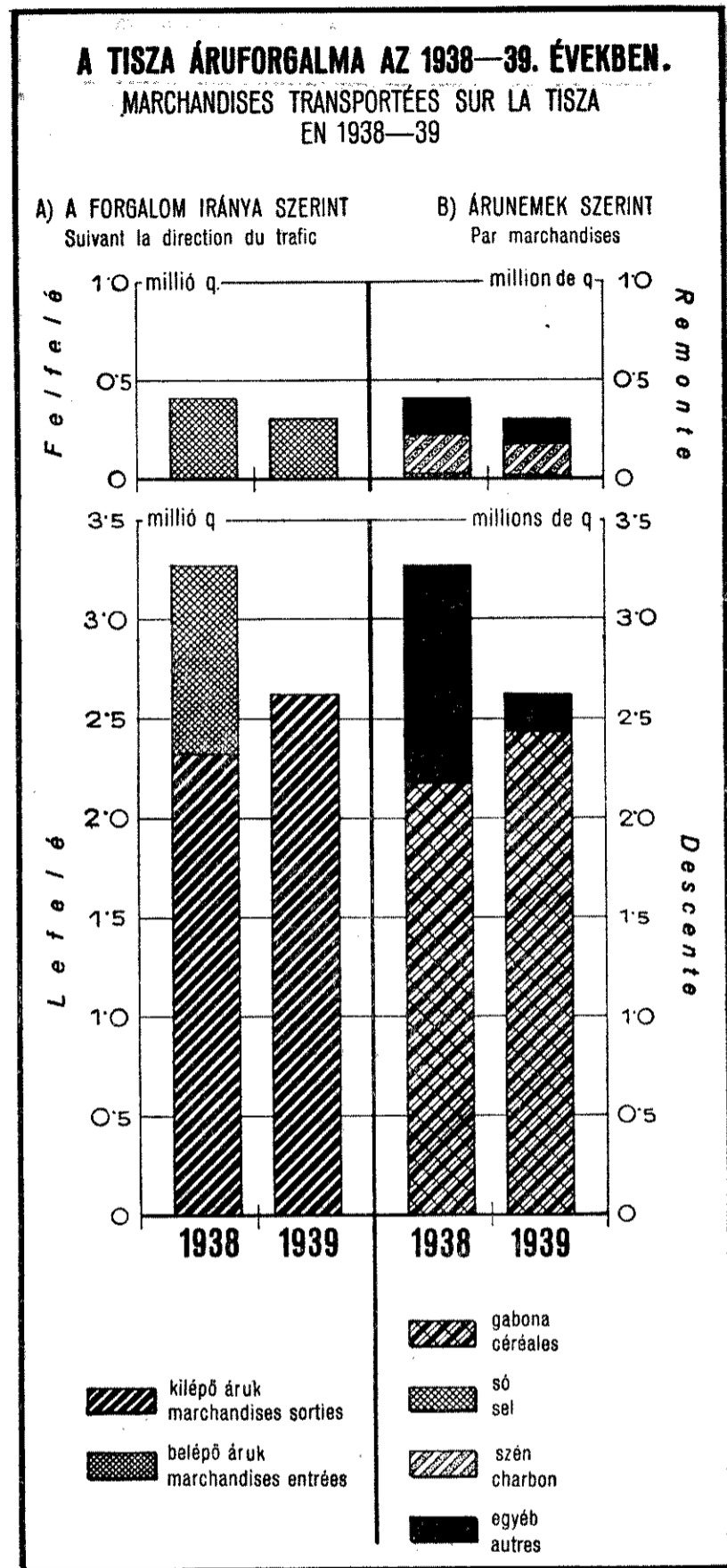
áru szállítottak, 28·9%-kal többet, mint az előző évben. Ereszkedő uszály Gönyűn az év folyamán nem haladt keresztül.

Mohács határállomáson az 1939. évben 7.988 uszály érkezett, illetőleg hagyta el az országot. Számuk egy év alatt 12·2%-kal megnövekedett. Az uszályoknak 69·7%-a rakott volt. Az uszályok közül 31·3% német, 22·6% jugoszláv, 15·1% román, 10·7% szlovák, 8·5% pedig magyar lobogó alatt haladt. A Mohácsot érintő uszályok összesen 26·1 millió métermázsa áru szállítottak, ami 24·7%-kal volt több az előző évi mennyiségnél. Az áruk legnagyobb részét román, német és jugoszláv nemzetiségű uszályok szállították. Ereszkedő uszály az év folyamán Mohácson 17 haladt át, ezek közül 7 rakott volt.

2. Tisza forgalma.

A Tisza 1939. évi nemzetközi áruforgalma alatta maradt az előző évi forgalomnak. A felfelé irányuló forgalom 25·9%-kal, a lefelé irányuló pedig 19·6%-kal esett vissza. Az év folyamán felfelé 0·3 millió métermázsa áru, lefelé pedig 2·6 millió métermázsa szállítottak, így a teljes forgalom 2·9 millió métermázsa tett. A Tiszán az 1939. évben a forgalmat 352 gőzös 1.013 uszályal bonyolította le, míg az előző évben 403 gőzös 1.126 uszályal közlekedett. Az uszályoknak 61·4%-a rakott volt, ezek összesen 2·7 millió métermázsa áru szállítottak, az előző évi 2·6 millió métermázsaival szemben. A Tisza folyón az 1939. évben 60 mór közlekedett, az előző évi 26-tal szemben. A mórrok 80 uszályt vontattak, melyek közül 52 rakott volt. Az uszályok rakományának súlya 208 ezer métermázsa tett. Az ereszkedő uszályok és tutajok száma 4 volt.

A Tisza határállomásán, Szegeden az 1939. évben megfordult 352 gőzösnek 56·3%-a volt magyar, 11·9%-a szlovák, 11·6%-a pedig francia nemzetiségű. Az uszályok 75·2%-át magyar, 7·1%-át pedig szlovák gőzösök vontatták. Szegedre az év folyamán összesen 1.093 uszály érkezett, 9·6%-kal

kevesebb, mint az előző évben. Az uszályok közül 33·9% magyar 33·7% német, 6·6% szlovák, 6·5% pedig jugoszláv nemzetiségű volt, összes rakományuk 2·9 millió métermázsa áru volt, ami 7·2%-kal múlta felül az előző évi mennyiséget.

Petrichevich-Horváth Miklós báró dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

Hamvas József: Budapest Székesfőváros iskolaügye 1920-tól 1938-ig.

Joseph Hamvas: Les affaires scolaires de la ville de Budapest de 1920 à 1938.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti: *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 91. kötet, 3. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

„*Publications Statistiques*“ (rédigées sous la direction du *Dr Louis I. Illyefalvi*), 91e volume, no 3. Publiées par le Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1940. 80 l. — p.

Budapest kulturális fejlődése az utolsó húsz esztendő alatt — szorosabban 1920-tól 1940-ig — művelődéstörténetünknek egy külön, önálló s jelentőségében is nagy fejezetét kell alkossa, mivel ez időben az ország központjában számottevő s nemzeti szempontból rendkívül értékes művelődési tényezők érvényesültek s bontakoztak ki a kulturális események változatos és megszakítatlan láncolatában. Ez a húsz éves időszak az ország megcsontításával és a háború okozta rendkívül nehéz viszonyokkal kezdődött; nagy erőfeszítések és áldozatok tették lehetővé a fokozatos újjászervezést és továbbfejlődést s ezen az úton jutottunk el a húsz éves időszak utolsó nagy eseményeihez, az ország megnagyobbodásához, ami ismét újabb átalakulásokat idézett elő és új lehetőségeket nyitott meg közművelődésünk terén. Magyarországnak ez a kulturális szempontból rendkívül értékes és változatos, mondhatni hősi korszaka, amely nagyban hasonlít a 48-as szabadságharc utáni küzdelmes időszakhoz, történeti és statisztikai szempontból eddigelé inkább csak töredékesen és egyoldalúan kapott megvilágítást. *Egységes, átfogó és magasabb nézőpontokból figyelő kulturális összefoglalása* a korszaknak, mely a statisztikai adatok bő tárházából is merít s így rögzíti meg a húsz év eseményeit, még a jövő feladata.

A közműveltség fejlődésében a fővárosnak önálló, sőt vezető és irányító szerepe van; a közművelődést előmozdító munkálatokban és anyagi áldozatokban a fővárosnak *aránylag* nagyobb mértékben kellett kivennie a részét, mint az ország többi részeinek s természetes is, hogy az itt kifejtett törekvések is sokszor igen figyelemreméltó, sőt páratlanul álló eredményeket hoztak létre. Ezért egy olyan összefogó művelődéstörténeti áttekintésben, aminőre fentebb céloztunk, *elsősorban* a fővárost kell szemügyre vennünk s ezen a téren is a *közoktatás* és az egyéb közműveltség körében külön-külön kell megfigyelnünk a fejlődést és a jelenlegi viszonyokat.

Hamvas József könyve a főváros közművelődésének háború utáni időszakából 18 évet, az 1920-tól 1938-ig terjedő időszakot veszi vizsgálat alá, az imént mondott első művelődési kör, a közoktatás keretében. Tanulmánya nem tart igényt arra, hogy kiforrott és rendszeres alakban nyújtson képet a főváros közoktatási életéről és az abban végbement változásokról, de a fontos és értékes adatoknak hosszú sorát vonultatja fel időrendi és tárgyi sorrendben és ezáltal a fentebb körvonalazott, eljövendő művelődéstörténeti alapmunkához nyújt gazdag és sokoldalú adatmennyiséget. Könyve így tulajdonképpen hasznos forrásmunkának, alapvető adattárnak tekinthető. A szerző egyszerűen az események felsorolására szorítkozik, nem kutatja az eszmei kiinduló pontokat, az összefüggéseket, sem a távolabbi következményeket, de az adalékok sorrendben való előtárásában nem is lehet ez a célja, hiszen legtöbb helyütt *maguk a tények* beszélnek minden egyéb helyett s mivel — amint említettük — a kép ezen a téren nagyon változatos és a tényeket rögzítő krónikásnak igen sok lehet a mondanivalója.

A tárgyalt 18 évet szerző két részre tagolja: az 1920—1926. év az újjáépítés és az 1926—1938. év az alkotószervezés időszaka. Az első rész vázolja azokat a nehézségeket és akadályokat (szénszünet, járványok, helyiség- és személyzethiány), amelyek az időszak kezdetén, az első években jelentkeztek és amelyeknek elhárítása már eleve sok munkát jelentett. Azután az egyes iskolafajok keretében történt szervezeti és tanulmányi változásokat érinti s felemlíti mindenütt a legfontosabb statisztikai adatokat. A második — nagyobb — rész a tulajdonképeni fejlődést szemlélteti; ismerteti az iskolák helyiségviszonyait, a főváros iskolaépítési programjának végrehajtási részleteit, a tanszemélyzet státuszviszonyait és illetményrendezési ügyeit, a különböző tanulmányi rendeket, a tanszemélyzet munkarendjét, továbbá az iskolai könyvtárak, az étkeztetési akciók, a testnevelés, a cserkészlet, a levante-intézmény, a tanulmányi kirándulások, a gyermekvédelem (napközi otthonok), a könyvsegélyezés ügyét s végül az iskolaorvosi és iskolánővéri intézményt. Ezután az egyes iskolafajok és az iskolaüggyel kapcsolatos intézmények fejlődését és állapotát vázolja az ismertetés; sajátos jellegüknek fogva kiemelhetők ezek közül az ú. n. irányító polgári iskola, az iparrajziskola, a kertészképzés (kertészeti múzeum), a Székesfővárosi felsőbb zeneiskola, a Pedagógiai szeminárium, a Pedagógiai

könyvtár, az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal, a tanszerműhely és végül az iskolán kívüli népművelési bizottságok. Az iskolán kívüli népművelést külön is ki kell emelnünk, minthogy a jelzett időszakban a közművelődésnek valóban igen fontos és széles körben ható tényezőjévé nőtte ki magát. A nevezett közoktatási szervek működését az ismertetés mindenütt statisztikai adatok bemutatása keretében vázolja s végül megállapítja, hogy „Budapest iskolái a magyar iskolák példái lettek. A romokból újjáépített, megerősödött Magyarország nagyszerű erőfeszítéséből Budapest minden téren kivette részét; hogy az iskolaügyben többet tett, mint amire kötelezve volt, ez mutatja a főváros nagy kultúrértékét a nemzet életében.“

A. J. dr.

Elekes Dezső dr.: Hazánk, népünk, szomszédaink. Az ezeréves, a trianoni és a háromszor megnagyobbodott Magyarország ismertetője.

Dr Désiré d'Elekes: Notre patrie, notre peuple, nos voisins. Ouvrage faisant connaître la Hongrie millénaire, celle de Trianon et la Hongrie agrandie trois fois.

A Magyar Statisztikai Társaság kiadványai. 13. sz. A keleti területek visszacsatolása után átdolgozott második kiadás.

Publications de la Société Hongroise de Statistique, numéro 13. 2e édition, contenant des remaniements faits depuis la réincorporation de territoires orientaux. Budapest, 1941. 134 l. — p. (1 térképpel — avec 1 carte).

Elekes Dezső országismertető könyvének hiánypótló voltát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy rövid idővel közreadása után teljesen elfogyott; holott a mű a második bécsi döntés előtt hagyta el a sajtót, tehát adataiban a visszatért keleti részek még nem foglaltattak. A gyorsan elkészített második kiadás most ezekre a területekre is kiterjeszkedik, vagyis a háromszor megnagyobbodott mai Magyarország sokoldalú ismertetője. A könyv valamivel terjedelmesebb, mint az első kiadás; egyébként azonban teljesen annak beosztását követi és jó részben szövege is megegyezik. Tartalmának részletesebb méltatása helyett tehát az első kiadás ismertetésére utalunk.¹⁾

Szeberthy János: Mezőgazdasági munkásvédelem.

Jean Szeberthy: La protection des ouvriers agricoles.

Kiadja a Magyar Közgazdasági Társaság.
Publication de la Société Hongroise d'Économie Politique.
Közgazdasági könyvtár XXIII. kötet.
„Közgazdasági Könyvtár“, XXIIIe volume.
Budapest, 1940. 439 l. — pages.

Szeberthy, az agrárszociológiának Szeibert néven jól ismert munkása, régen nélkülözött könyvben foglalta össze mindazt, amit az állam, társadalom, továbbá magának a mezőgazdasági munkásságnak az önszegélyre alapított szervezetei a mezőgazdasági munkavállalók legnagyobb rétegének, a munkabérkeresetre utaltaknak érdekében és azok javára eddig megvalósítottak, de azt is, ami e vonatkozásban mindezideig csupán törekvés maradt. A mezőgazdasági szociálpolitika lényegének

megértése céljából először az általános szociálpolitika egységes elvi szempontjait, a jelenlegi társadalmi és gazdasági rend fennállását biztosító szerepét, majd utána a mezőgazdasági szociálpolitika lényegét és célkitűzéseit ismerteti. A mezőgazdasági szociálpolitika passzív alanyai mindazok a mezőgazdasági foglalkozásúak, akik szociális védelemre szorulnak. A mezőgazdasági munkásvédelem azonban a mezőgazdasági termelésben csak testi munkával résztvevő mezőgazdasági munkavállalók (gazd. cselédek, mezőgazdasági munkások és napszámosok, kubikusok, dohánykertészek stb.) szűkebb körét öleli fel; ez nálunk a mezőgazdasági népesség legszélesebb rétege. Szociális helyzetük, védelmi intézményeik és eszközeik tárgyalása előtt még rövid áttekintést nyújt egyfelől e réteg szociális kérdéseinek történeti fejlődéséről és változásairól, koronként különböző alakban jelentkező megoldatlan szociális problémáiknak századokról századokra szállásáról, másfelől az utolsó század mezőgazdasági munkásvédelmének alakulásáról s az 1840 óta hozott mezőgazdasági munkástörvényekről, majd pedig a visszacsatolt területek munkásságával megnövekedett mezőgazdasági munkásréteg statisztikai adatainak alapján azok tagozódását mutatja be.

Munkája tulajdonképeni tárgyának, a mezőgazdasági munkásvédelem intézményeinek, kereteinek és eszközeinek, valamint azok fenntartásának, működésének tárgyalása során legelőször is bemutatja a mezőgazdasági munkajog és munkaviszonyok eddigi fejlődését és vázolja e vonatkozásokban a tennivalókat. Tág teret szentel ezután a mezőgazdasági munkabérkérdésnek, ahol nemcsak a sokféle munkabérfizetési módozat, hanem a különböző mezőgazdasági munkakategóriák kereseti viszonyainak alakulása is statisztikai adatok alapján nyer ismertetést. Miután a mezőgazdasági munkásság életszintjének emelése közérdek, közhatalmi úton kell bérvizonyaikat szabályozni. A szabályozás módozatait, elveit, az e téren felmutatható eredményeket s a sürgős teendőket, köztük a családi munkabér bevezetésének szükségességét tárgyalja még itt.

Ugyanilyen módon, külön fejezetekben foglalkozik a mezőgazdasági munkáspolitika egyéb ágai- val és eszközeivel, nevezetesen a munkaidő szabályozással, a női- és gyermekmunkával, a fizetéses szabadság és szabadidő kérdésével, a társadalombiztosítással, az egészségvédelemmel, a munkanélküliséggel, a munkaközvetítéssel, a munkásházak és lakások ügyével, a szociális neveléssel és a szakképzéssel, a munkaszervezéssel, a munkásszövetkezetekkel, a munkásvédelem egyéb eszközeivel: munkaalkalmak teremtésével és a háziiparral, végül pedig az egyes munkáscsoportok különleges védelmével.

Miután a nemzeti célkitűzések szolgálatában álló földbirtokpolitika, különösen pedig a minden

¹⁾ L. M. Stat. Szemle 1940. évf. 619—620. l.

könyvtár, az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal, a tanszerműhely és végül az iskolán kívüli népművelési bizottságok. Az iskolán kívüli népművelést külön is ki kell emelnünk, minthogy a jelzett időszakban a közművelődésnek valóban igen fontos és széles körben ható tényezőjévé nőtte ki magát. A nevezett közoktatási szervek működését az ismertetés mindenütt statisztikai adatok bemutatása keretében vázolja s végül megállapítja, hogy „Budapest iskolái a magyar iskolák példái lettek. A romokból újjáépített, megerősödött Magyarország nagyszerű erőfeszítéséből Budapest minden téren kivette részét; hogy az iskolaügyben többet tett, mint amire kötelezve volt, ez mutatja a főváros nagy kultúrértékét a nemzet életében.“

A. J. dr.

Elekes Dezső dr.: Hazánk, népünk, szomszédaink. Az ezeréves, a trianoni és a háromszor megnagyobbodott Magyarország ismertetője.

Dr Désiré d'Elekes: Notre patrie, notre peuple, nos voisins. Ouvrage faisant connaître la Hongrie millénaire, celle de Trianon et la Hongrie agrandie trois fois.

A Magyar Statisztikai Társaság kiadványai. 13. sz. A keleti területek visszacsatolása után átdolgozott második kiadás.

Publications de la Société Hongroise de Statistique, numéro 13. 2e édition, contenant des remaniements faits depuis la réincorporation de territoires orientaux. Budapest, 1941. 134 l. — p. (1 térképpel — avec 1 carte).

Elekes Dezső országismertető könyvének hiánypótló voltát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy rövid idővel közreadása után teljesen elfogyott; holott a mű a második bécsi döntés előtt hagyta el a sajtót, tehát adataiban a visszatért keleti részek még nem foglaltattak. A gyorsan elkészített második kiadás most ezekre a területekre is kiterjeszkedik, vagyis a háromszor megnagyobbodott mai Magyarország sokoldalú ismertetője. A könyv valamivel terjedelmesebb, mint az első kiadás; egyébként azonban teljesen annak beosztását követi és jó részben szövege is megegyezik. Tartalmának részletesebb méltatása helyett tehát az első kiadás ismertetésére utalunk.¹⁾

Szeberthy János: Mezőgazdasági munkásvédelem.

Jean Szeberthy: La protection des ouvriers agricoles.

Kiadja a Magyar Közgazdasági Társaság.
Publication de la Société Hongroise d'Economie Politique.
Közgazdasági könyvtár XXIII. kötet.
„Közgazdasági Könyvtár“, XXIIIe volume.
Budapest, 1940. 439 l. — pages.

Szeberthy, az agrárszociológiának Szeibert néven jól ismert munkása, régen nélkülözött könyvben foglalta össze mindazt, amit az állam, társadalom, továbbá magának a mezőgazdasági munkásságnak az önszegélyre alapított szervezetei a mezőgazdasági munkavállalók legnagyobb rétegének, a munkabérkeresetre utaltaknak érdekében és azok javára eddig megvalósítottak, de azt is, ami e vonatkozásban mindezideig csupán törekvés maradt. A mezőgazdasági szociálpolitika lényegének

megértése céljából először az általános szociálpolitika egységes elvi szempontjait, a jelenlegi társadalmi és gazdasági rend fennállását biztosító szerepét, majd utána a mezőgazdasági szociálpolitika lényegét és célkitűzéseit ismerteti. A mezőgazdasági szociálpolitika passzív alanyai mindazok a mezőgazdasági foglalkozásúak, akik szociális védelemre szorulnak. A mezőgazdasági munkásvédelem azonban a mezőgazdasági termelésben csak testi munkával résztvevő mezőgazdasági munkavállalók (gazd. cselédek, mezőgazdasági munkások és napszámosok, kubikusok, dohánykertészek stb.) szűkebb körét öleli fel; ez nálunk a mezőgazdasági népesség legszélesebb rétege. Szociális helyzetük, védelmi intézményeik és eszközeik tárgyalása előtt még rövid áttekintést nyújt egyfelől e réteg szociális kérdéseinek történeti fejlődéséről és változásairól, koronként különböző alakban jelentkező megoldatlan szociális problémáiknak századokról századokra szállásáról, másfelől az utolsó század mezőgazdasági munkásvédelmének alakulásáról s az 1840 óta hozott mezőgazdasági munkástörvényekről, majd pedig a visszacsatolt területek munkásságával megnövekedett mezőgazdasági munkásréteg statisztikai adatainak alapján azok tagozódását mutatja be.

Munkája tulajdonképeni tárgyának, a mezőgazdasági munkásvédelem intézményeinek, kereteinek és eszközeinek, valamint azok fenntartásának, működésének tárgyalása során legelőször is bemutatja a mezőgazdasági munkajog és munkaviszonyok eddigi fejlődését és vázolja e vonatkozásokban a tennivalókat. Tág teret szentel ezután a mezőgazdasági munkabérekérdésnek, ahol nemcsak a sokféle munkabérfizetési módozat, hanem a különböző mezőgazdasági munkakategóriák kereseti viszonyainak alakulása is statisztikai adatok alapján nyer ismertetést. Miután a mezőgazdasági munkásság életszintjének emelése közérdek, közhatalmi úton kell bérvizonyaikat szabályozni. A szabályozás módozatait, elveit, az é téren felmutatható eredményeket s a sürgős teendőket, köztük a családi munkabér bevezetésének szükségességét tárgyalja még itt.

Ugyanilyen módon, külön fejezetekben foglalkozik a mezőgazdasági munkáspolitika egyéb ágai- val és eszközeivel, nevezetesen a munkaidő szabályozással, a női- és gyermekmunkával, a fizetéses szabadság és szabadidő kérdésével, a társadalombiztosítással, az egészségvédelemmel, a munkanélküliséggel, a munkaközvetítéssel, a munkásházak és lakások ügyével, a szociális neveléssel és a szakképzéssel, a munkaszervezéssel, a munkás- szövetkezetekkel, a munkásvédelem egyéb eszközeivel: munkaalkalmak teremtésével és a háziiparral, végül pedig az egyes munkáscsoportok különleges védelmével.

Miután a nemzeti célkitűzések szolgálatában álló földbirtokpolitika, különösen pedig a minden

¹⁾ L. M. Stat. Szemle 1940. évf. 619—620. l.

tekintetben jól megalapozott földreform, a leghathatósabb mezőgazdasági munkásvédelmi eszköz, mert hiszen mindegyiknek főfeladata lehet a mezőgazdasági proletáriátus számát apasztani azzal, hogy az érdekeseket önálló gazdákká, eselleg bérlőkké emeli, külön fejezetben részletesen foglalkozik ezeknek az agrárpolitikai eszközöknek nemcsak a mezőgazdasági munkáspolitikával kapcsolatos szerepével és lehetőségeivel, hanem azon túlmenően általánosságban is, meg a kis- és törpebirtokosság szempontjából is. Fejtegetéseinek kiemelendő eredménye, hogy a földbirtokmegosztás helyesbítésére minden ellenérvvel szemben is legfőképpen azért van szükség, mert a földtulajdonosok és a földet csupán művelő tömegek közötti aránytalanság nemcsak társadalmi, de nemzeti veszélyeket is rejt magában, továbbá, mert a jelen strukturális mezőgazdasági munkanélküliség csökkentése a birtokviszonyok megváltoztatásával járó több munkáskéz foglalkoztatása útján csökkenthető csupán, végül pedig, mert az egyoldalú szemtermelésből folyó értékesítési nehézségeinket csak a belterjesebb kisgazdaságok térfoglalásának emelkedésével együttjáró sokoldalú termelési rendszerrel lehet megszüntetni.

A következő fejezetekben szól még élettani alapokon a mezőgazdasági munkásság táplálkozási viszonyairól és szokásairól, azok javításának szükségességéről, továbbá a javításukra adódó lehetőségekről. Figyelemreméltó itt az a megállapítása, hogy a mezőgazdasági népesség táplálkozásának a kívánatos mértékre való emelése közgazdasági viszonyainknak lényeges javulását vonná maga után.

A könyv utolsó fejezetei a mezőgazdasági munkások szervezkedési lehetőségeit és érdekképviselőik jelentőségét, továbbá a mezőgazdasági munkásvédelemnek a közigazgatással való kapcsolatát ismertetik.

Befejezésül vizsgálódásainak rövid összefoglalását adja és összegezi a mezőgazdasági munkásvédelem terén nemcsak ennek az osztálynak, de a nemzet egyetemének is érdekében álló legsürgősebb feladatokat. Ezek lényege a következő: Mezőgazdasági munkásvédelmi intézményeink és eszközeink javarészt a századfordulón hozott törvényeken nyugosznak. Ezek a törvények pedig még a munkaadó és munkavállaló egyenlőségét feltételező liberális szellemben hozattak. Természetes, hogy az azóta nagyot haladt élet követelményeinek már nem felelnek meg. Ezért a közeljövő legsürgősebb feladata, hogy a nemzet e széles rétegét, mely egyúttal szétszórtságánál fogva önségélyre is a legképtelenebb, a korszerű szociálpolitika „sáncaiba” legalább is annyira bevonjuk, mint amennyire annak áldásait a nem mezőgazdasági foglalkozású munkavállalók élvezik. G. G. dr.

Városfejlesztés, városrendezés, városépítés *L'urbanisme et la création de villes.*

A korszerű közszolgálat útja 11. kötete.
11e volume de la „Voie du Service public moderne”.
Budapest, 1940. 752 l. — p.

A fenti című hatalmas kötetben tette közzé vitéz *Keresztes-Fischer* Ferenc belügyminiszter *Mártonffy* Károly dr. szerkesztésében az ötödik közigazgatási továbbképző-tanfolyamon elhangzott előadásokat. E könyv 58 szakember s köztük több országos vezetőférfi tanulmányát tartalmazza, melyek a városfejlesztés, városrendezés s a városépítés sokágú elméleti és gyakorlati kérdéseit és megoldandó feladatait világítják meg. Szakszerű alapvetést, irányítást és ösztönzést is nyújtanak ahhoz a nagyvonalú munkához, mely a városrendezésről és építésről szóló 1937. évi VI. törvénycikk életbelépése óta megindult.

Ezek az előadások nemcsak a tanfolyam hallgatói, hanem más szakemberek s a nagyközönség részére is sok szükséges ismeretet nyújtanak s számos eddig elhanyagolt kérdést tárgyalnak, egyúttal elősegítik oly közszellem kialakítását, mely a városrendezést s az azzal járó áldozatokat szükségesnek tartja.

A könyv szerkesztője, egyben a tanfolyam szervezője 9 fejezetben kitűnően tagolta az egymásba kapcsolódó három tárgykörrel foglalkozó sokágú tanulmányokat, melyek a részletes ténymegállapítások mellett a fejlődéstörténetre s a tennivalók megvilágítására is kiterjeszkednek. Részletesen foglalkoznak továbbá az 1937. évi VI. törvénycikk rendelkezéseinek magyarázatával. Az előadások csoportosítása a következő: általános kérdések, a városrendezés előkészítése és végrehajtása, jogi és közigazgatási, pénzügyi és gazdasági vonatkozásai, különleges szempontjai, a kapcsolatos közlekedési kérdések, fontosabb jogszabályok s városi üzemek ismertetése. Több tanulmány értékes, bő statisztikai adatokat, térképeket és grafikonokat is közöl egyes kérdések, városok és üzemek ismertetése során. Így *Tattay* Pál újszerű ténymegállapítások és statisztikai összehasonlítások alapján Budapest tágabb környékének községeit osztályozta, *Hergár* Viktor az adatok gyűjtését és felhasználását ismerteti és sok a grafikon *Bierbauer* Virgilnek a Városrendezés eszközei és feladatairól szóló tanulmányában. Kifejezetten statisztikai tárgyú *Thirring* Lajosnak „Statisztikai vonatkozások a városrendezésben” és *Sipos* Sándornak „A statisztikai anyag grafikus ábrázolása” című dolgozata. E tanfolyam s az előadásait közlő könyv az 1937. évi VI. törvénycikkkel együtt hazánkban a városrendezés és fejlesztés lendületes új korszakát nyitja meg és sok régi hibát, mulasztást hivatott jóvátenni.

B. A. dr.

Vitális István dr.: Magyarország szénelőfordulásai.

Dr Etienne Vitális: Les gisements charbonniers de Hongrie.

Sopron 1939. 407 l. — pages.

A mű, — amint a Szerző megjegyzi — elsősorban tankönyv jellegű s amellet főként gyakorlati bányamérnökök, kutató geológusok és általában a természet ásványkincsei iránt érdeklődők számára íródott.

Előljáróban röviden beszámol a Szerző a szénkutatás történetéről és a széntermelés fejlődéséről visszamenőleg a legrégebb időkig. Ismerteti Nagy-Magyarország közvetlen háború előtti szénkészletét, a trianoni szerződéssel e téren bekövetkezett veszteséget s számot ad a legújabb — az 1938. évig — végzett szénkutatások eredményeiről is.

A mű gerincét Magyarország szénelőfordulásainak részletes ismertetése teszi. Rétegtani sorrendben haladva számol be a Szerző — leírásában a legapróbb részletekre is kiterjedve — trianoni Magyarország szénelőfordulásairól. Kitér a szénmedencék keletkezésének magyarázatára, pontosan ismerteti a széntelepek szerkezetét, a szénelőfordulások szénkincsét, a szén összetételét. Az előadottakat térképekkel, földtani szelvényekkel tarkítja, statisztikai adatok beiktatásával gazdagítja.

Külön fejezet nyújt tájékoztatást a magyarországi szenek minőségéről, azok fűtőértékéről és felhasználásáról. Végül egy-egy rövid fejezet statisztikai adatokat ölel fel a szén termelésére vonatkozólag mintegy száz évre visszamenőleg, továbbá az ország szénkészletéről, valamint a bányajogilag lekötött területekről. Szerző azt az örvendetes megállapítást teszi, hogy a trianoni Magyarország területén a háború óta föl kutatott és részben új számítással kimutatott szénkészlet majdnem 1 milliárd métertonnára tehető. A jelenlegi szénkészlet ezzel több mint kétszeresét teszi az 1910. évben megállapítottaknak. Befejezésül még néhány sor szól a szén bányajogi helyzetéről. Sz. Z.

Finnország, 1940.

La Finlande, 1940.

Szerkesztette: vitéz Nagy Iván. A Magyar Finn Társaság kiadása.

Rédigé sous la direction d'Iván Nagy. Publication de la Société Hungaro-Finnoise.

Budapest, 1940. 287 l. — p. + 8 térkép — et 8 cartes.

Népszerű összefoglaló ismertetés hivatott szakértők tollából. Szerény külsejű, de gazdag tartalmú munka, mely egyben tanúságtétel is a finn-magyar, tágabban finn-ugor rokonság és együvértartozás mellett.

Finn- és Észtország világhelyzetét Teleki Pál gróf bevezető tanulmánya ismerteti, rámutatva föld és nép évezredes alakulására és fejlődésének hatalmi következményeire. Nagy Emil a két messzeszakadt rokon, a finn és a magyar nép sorsának

párhuzamaira utal. Zsirai Miklós a magyar nyelv és finn nyelv rokonságának bebizonyítása után a két nép faji testvériségét igazoló tényeket mutatja be s arra a végeredményre jut, hogy „a finnekkel nem csak nyelvrokonok, hanem fajilag is egyek, egytest, egy-vér, testvérek vagyunk“. Kogutowicz Károly az ezer tő országának tömör gazdaságföldrajzát adja; a finn őstörténet vázlata szintén Zsirai Miklós munkája. Finnország történetét a kereszténység felvételétől a legújabb időkig Weöres Gyula mutatja be. Az egyházi életről Turóczy Zoltán, a finnek sajátos, fejlett képzőművészetéről Jalsoviczky Károly, a finn lélekről Kodolányi János, a nemzeti irodalomról Bán Aladár, a finn zeneművészetéről Eyssen Tibor írnak. Finnország stratégiai helyzetét és a fiatal finn hadsereg erejét nemes Erdeős László elemzi; Pacor Ernő ismerteti az 1940 márciusában végetért finn szabadságharc mérlegét. A finn jog- és alkotmánytörténet vázolása után a jelenlegi jogi élet és szervezetek áttekintését adja Csekey István. A fejlett finn sportról Misángyi Ottó, a cserkészetről Sztrilich Pál, a finn népelet sajátosságairól Kovács László adnak képet. Különös figyelmet érdemel a statisztikus számára vitéz Vázsony Györgynek a gazdasági helyzetről szóló tanulmánya, továbbá az egészségvédelemről és népjóléatról szóló fejezet Gaskó Dezsőtől. Az előbbi a finn gazdálkodást jellemzi és fontosabb eredményeit sorakoztatja fel, utóbbi pedig az egészségvédelemnek, népbetegségek — különösen a tuberkulózis — elleni küzdelemnek erős fejlődéséről számol be, bemutatva a küzdelem eszközeit: az orvosképzést és a széleskörű egészségügyi szervezeteket is.

A kötetet a feldolgozott anyag változatosságán felül néhány irodalmi szemelvény, a Finnországról szóló fontosabb munkák bibliográfiája, hét szövegközötti és egy különálló térkép, valamint számos fényképfelvétel teszik érdekessé. Sz. B. dr.

Územie a obyvateľstvo Slovenskej republiky a prehl'ad obci a okresov odstúpených Nemecku, Mad'arsku a Pol'sku.

(A Szlovák Köztársaság földje és lakossága s a Német-, Magyar- és Lengyelországhoz csatolt községek és járások áttekintése. — Le territoire et la population de la République slovaque et les communes et arrondissements annexés à l'Allemagne, à la Hongrie et à la Pologne.)

Kiadta: Státny statistický úrad. (Állami statisztikai hivatal.) Bratislava. — Publié par le Service de statistique de l'Etat slovaque.

1939. 82 l. — p.

A nemrég felállított Szlovák Állami Statisztikai Hivatal kiadta a köztársaság jelenlegi területén, 1938 dec. 31-én végrehajtott legelső szlovák népszámlálásnak ezúttal első hivatalosan közzétett eredményét, a köztársaság új, jelenlegi közigazgatási beosztását, valamint a Német-, Magyar- és Lengyelországhoz csatolt részekre vonatkozó 1930 dec. 1-i népszámlálás adatait.

A Németországhoz csatolt részt az 1938 nov. 26-i cseh-szlovák-német határmegállapító jegyzőkönyv határozta meg; a Lengyelországhoz csatoltat az 1938 nov. 1-i, a két állam közti jegyzékcsere és az 1938 nov. 30-i cseh-szlovák-lengyel határmegállapító bizottság jegyzőkönyve, a Magyarországhoz visszacsatolt területet az 1938 nov. 2-i bécsi döntőbíróság ítélete és az 1939. évi márc. 7-i cseh-szlovák-magyar és az 1939. évi április havi szlovák-magyar határmegállapító bizottság jegyzőkönyve állapította meg. Ezen szerződések és csatolt térképmellékleteik alapján hozza a könyv az elcsatolt részek adatait.

A mű 4 részből áll: 1. rész a Szlovák Köztársaság területének táblázatos számszerű áttekintése; 2. a Német-, Lengyel- és Magyarországhoz csatolt terület adatai; 3. az ezen államokhoz csatolt községek és járások névjegyzéke és 4. a Szlovák Köztársaság jegyzőségeinek névjegyzéke.

A megadott számok mindíg a Köztársaság jelenlegi területére vonatkoznak az 1938 dec. 31-i és 1930 dec. 1-i népszámlálási adatok alapján. Az elcsatolt részek községeinek adatait az 1930 dec. 1-i népszámlálás szerint adja. Ahol az új határ kettéválasztja a házcsoportokat, a községeket, ott az egész község adatait adja, de zárójelbe teszi a számot. Meg kell említeni, hogy az elszakított területek áttekintésében községenkénti adatokat csak akkor hoz, ha nem az egész vonatkozó járást szakították el. Ha az egész járást elszakították, akkor csak a járás adatainak végösszegét adja. Ez esetben a községenkénti adatokat az 1930. évi népszámlálás alapján összeállított Lexikon obci-ból kell venni.

Az első részből megtudjuk, hogy Szlovénzónak az 1930. évi dec. 1-i népszámlálás szerinti 49.021 km²-nyi területéből és 3.329.793 főnyi lakosságából Németországhoz 37 km²-t és 15.566 főnyi lakost, Lengyelországhoz 221 km²-t és 9.914 főt, Magyarországhoz 11.478 km²-t és 901.263 főnyi lakost csatoltak. Elcsatoltak összesen 11.736 km²-t és 926.743 főnyi lakost. Az első rész 2. felében az 1939. évi 175. sz. rendelettel végrehajtott új közigazgatási beosztásra vonatkozó adatokat hasonlítja össze az ugyanezen területre vonatkozó 1930. évi népszámlálással. Szlovákia területe az 1930. évi népszámlálás szerint 37.285 km², 2.403.050 főnyi

lakossal, melyből 2.037.320 a szlovák és cseh, 58.481 a magyar és 134.161 a német. E számok az 1939. évi dec. 31-i népszámlálás szerint a következőképpen módosultak: Összlakosság: 2.656.426, ebből szlovák 2.260.894, cseh 77.488, német 128.347 és magyar 57.897. Ezen megállapítás ellen a parlamentben tiltakozott mind a német párt képviselője, mind Eszterházy, aki az ottani magyarok számát kb. 100.000-re teszi. Vallásilag a róm. katolikusok száma a legnagyobb, azután az evangélikusok és izraeliták következnek.

A 2. rész szerint a Németországhoz csatolt Dévény és Pozsonyligetfalu községek nemzetiségi megoszlása az 1930. évi népszámlálás szerint a következő: 15.566 főnyi összlakosság közül 8.338 a szlovák és cseh, 3.957 a német és 2.083 a magyar.

Lengyelországhoz a csacai, késmárki, ólublói, trsztenai és szepesófalui járásokból (Trencsén, Szepes és Árva megyékből) összesen 11 községet csatoltak. Az elszakított összlakosságot nem adja meg, mert a csacai járás 3 községét félbevágva, csak részben adták Lengyelországnak. (Az 1939. évi szeptemberi lengyel hadjárat befejezése után e területet Németország visszaadta a Köztársaságnak jutalmul a nyújtott segítségért.)

Magyarországhoz nyolc járást: az ógyallait, királyhelmecit, komáromit, párkányit, dunaszerdahelyit, tornaljait, zselizit és Kassa várost csatolták teljesen és 21-et részben. A kiadvány közli községenként a területet hektárban, a házak számát, a cseh-szlovák állampolgársággal bírók nemzetiségi megoszlását, valamint a cseh-szlovák állampolgárság nélküliek számát.

A harmadik rész abc sorrendben közli az elszakított községek, telepek és lakothelyek névsorát, a nevek mellett zárójelben a járás nevét.

A negyedik a köztársasági jegyzőségek beosztását hozza, a járások megjelölésével és az egyes jegyzőségekhez tartozó községeket. Mellékletként — hogy az áttekinthetőség teljesebb legyen — a Magyarországhoz és Németországhoz csatolt jegyzőségek székhelyeinek névsorát is csatolja.

A könnyen áttekinthető hézagpótló, pontos munka a benne tárgyalt kérdésekkel foglalkozó magyar köröknek is hasznos útmutatóul szolgálhat.

L. E. dr.

Vida, Pietro: *Tal'è la politica „Panromana“*. 47 l. Budapest.

Svájc. (Suisse.) — *Bevölkerungsbewegung in der Schweiz*, 1938. Eidgenössisches statistisches Amt. Bern. (Statistische Quellenwerke. 92.)

Jahresbericht der Schweiz. Handelsstatistik, 1939. II. rész. Eidg. Oberzolldirektion. Bern.

Schweizerische Krankenkassen und Tuberkuloseversicherungsträger, 1936/1937. Bundesamt für Sozialversicherung. Bern.

Statistisches Jahrbuch der Schweiz, 1939. Eidgenössisches statistisches Amt. Bern.

Svédország. (Suède.) — *Allmänna väg-och vattenbyggnader*, 1939. Kungl. väg-och vattenbyggnadsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Étrangers entrés en Suède, 1938/1939. K. socialstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Finances des communes, 1938. I. rész. *Finances des villes, des agglomérations dites „municipales-amhällen“ et des conseils généraux*. Bureau central de statistique. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Rapport sur l'exploitation des chemins de fer suédois, 1939. Kungl. järnvägsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Recensement des animaux à fourrure, 1939. Bureau central de statistique. Stockholm. (Communications statistiques. A. V. 7.)

Soins médicaux aux aliénés en Suède, 1938. Conseil supérieur de l'administration médicale de l'État. Stockholm. (Statistique officielle de la Suède.)

Szlovákia. (Slovaquie.) — *Rónai, Andreas: Die Ungarn in der Slowakei*. 21 l. Budapest. 1940. (Mitteilungen über Ungarn.) (Francia, olasz kiad. is.)

Folyóiratszemele. — Revues.

Az Ország Útja (5. évf. 1. sz., Budapest 1941, m.). — *Borbély M.*: A II. és III. Birodalom — számokban. — *Jócsik L.*: Északi Európa és az élettér. — *Marék D.*: A spanyol munkaalkotmány.

Buletinul Institutului Economic Românesc (19. évf. 7—9. sz., București 1940, rom.). — *Turdeanu L.*: Kereskedelmi vállalkozók és az állam. — *Israël M.-D.*: A munka megszervezése Németországban. — *Bălan V.*: A német közgazdaság planifikációjának módjai a nemzeti szocializmus alatt. — Olaszország külforgalma Délkelet-Európával békében és a háborúban. — Szovjet-országi iparosodása. — Románia külkereskedelme országok szerint 1940 januártól júniusig. — Románia aranytermelése 1921-től 1937-ig.

Der deutsche Volkswirt (15. évf. 14. sz., Berlin 1941, ném.). — *Nölting E.*: A pénz és hitel helyzete csökkenő kamat mellett. — A bolgár parasztság társadalmi problémái. — (15. sz.). — *von Werder*: Gyarmati gazdálkodás és munkáskérdés. — *Blaum K.*: Mezőgazdasági kérdések a Birodalom délnyugati részén. — (16. sz.). — *Heichen A.*: Politika a kávé körül. — (17. sz.). — Olaszország külkereskedelme a háborúban.

Die Volkswirtschaft (14. évf. 1. sz., Bern 1941, ném.). — Építkezések 26 svájci városban 1910/1913 és 1940 között. — A svájci munkapiac alakulása 1940-ben. — Svájci kiskereskedelmi árak 1940-ben.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (152. köt. 6. sz., Jena 1940, ném.). — *Seraphim H.-J.*: A népi gazdálkodás alakulása és nemzeti államgazdasági politika a Németbirodalom keleti részén. Adalék a versaillesi diktátum által létrehozott problémának megoldására a német-lengyel határövezetben. — *Drost L.*: A 20.001—50.000 lakosú német városok gazdasági felépítése és pénzügyei.

Kisebbségi Körlevél (5. évf. 1. sz., Pécs 1941, m.). — *Balogh E.*: Erdély gazdasági kincsei. — *Horosz B.*: Erdély gazdasági lehetőségei. — *Nyíró J.*: A magyarság gazdasági helyzete Romániában a múltban és a jelenben. — *Balogh A.*: A magyar kisebbség a román uralom alatt. — Szlovákia. — A román fennhatóság alatt maradt Erdély magyar egyházai: a református, az evangélikus és az unitárius egyház. — Magyar iskola Romániában. —

A Romániában maradt felekezeti magyar iskolák száma az 1938. évi iskolai adatok alapján. — A Romániában maradt Erdély szövetkezetei.

Közgazdasági Szemle (83. köt. 12. sz., Budapest 1940, m.). — *Balás K.*: Adóztatásunk alakulása. — *Pongrácz K.*: Erdély és a Székelyföld gazdasági problémái. — *Nötel R.*: A konjunktúra-irányítás új módszerei. — *Frisch F.*: A felvidéki és kártpátaljai rokkantsági, öregségi és haláleseti kötelező biztosítás rendezése.

Láthatár (9. évf. 1. sz., Budapest 1941, m.). — *Molnár E.*: Új népszámlálás a megnagyobbodott Magyarországon. — *Duka-Zólyomi N.*: Az első népszámlálás Szlovákiában és a magyarság. — *Gramantik M.*: A magyar egyetemi ifjúság és a kisebbségi kérdés. — (2. sz.). — *Kertész J.*: A bukovinai székelyek és a moldvai csángók irodalma.

Magyar Gazdák Szemléje (46. évf. 1. sz., Budapest 1941, m.). — *Devich L.*: Mezőgazdasági szakoktatásunk szervezete. — *Földváry L.*: A magyar állategészségügyi közigazgatás.

Magyar Kisebbség (19. évf. 24. sz., Lugos 1940, m.). — *Jakabffy E.*: Caraș-Severin (Krassó-Szörény) vármegye története. Különös tekintettel a nemzetiségi kérdésre.

Magyar Szemle (39. köt. 6 [160]. sz., Budapest 1940, m.). — *Aldobolyi Nagy M.*: Népszámlálás. — *Kovács I.*: Európa kenyere. — *Török L.*: Szociális munka Bács megyében. — *Sinkovics I.*: Magyar falu, magyar parasztság. — *Újlaki Nagy Á.*: Termelés és nemzeti jövedelem.

Mezőgazdasági Közölny (14. évf. 1. sz., Budapest 1941, m.). — *Sass G.*: Milyen gazdasági gépek hiányoznak országunkban? — *Ebner*: Új talajművelési rendszer a szántóföldek vízgazdálkodásában. — Románia mezőgazdasági exportlehetőségei. — A dán mezőgazdaság átszervezése.

Munkaügyi Szemle (15. évf. 1. sz., Budapest 1941, m.). — *Radomszky M.*: A mezőgazdasági munkavállalók kötelező betegségi biztosításának kérdése.

Népegészségügy (22. évf. 1. sz., Budapest 1941, m.). — *Bíró B.*: Qualitatív népesedéspolitika. — *Varga L.*: Egészségügyi vizsgálatok egy budapestkörnyéki községben. — *Vida J.*: Vidéki orvos tapasztalatai hasihagymáz esetek kapcsán. — (2. sz.). — *Palcsó B.*: Zöldkeresztes családvédelmi

kísérleti telep. — *Mándi Mándy I.*: A falusi egészségügyi rendszet néhány járható útja. — (3. sz.). — *Biringer K.*: Trachoma elleni küzdelem a barcsi járásban 1884-től 1939-ig. — *Szpony Gy.*: A vásárok közegészségügyi vonatkozásai.

Petermanns Geographische Mitteilungen (86. évf. 12. sz., Gotha 1940, német.). — *Hannemann M.*: Az Amerikai Egyesült Államok 1940 április 1-i népszámlálásának előzetes eredményei.

Reichsarbeitsblatt (20. évf. 35—36. sz., Berlin 1940, német.). — *Wolz*: Munkairányítás Elzászban. — (21. évf. 1. sz.). — *Ranecker B.*: A társadalombiztosítás Elzászban és Lotharingiában 1918-tól 1940-ig. Adalék a németbirodalmi jog 1941 január 1-én történt bevezetéséhez. — *Seldte*: Német munka a háborúban. — *Timm*: A német mezőgazdaság munkaviszonyai az első háborús évben. — *Küppers*: A német közszolgálat a Cseh-Morva protektorátusban. — (2. sz.). — A társadalmi forradalom. — *Ranecker*: Az európai társadalom. — (3. sz.). — *Bogs*: A német betegbiztosítás a megszállt területeken. — Az arany és a munka viszonya. — *Letsch*: A külföldi ipari munkaerők alkalmazása Németországban.

Revue du Travail (41. évf. 5. sz., Bruxelles 1940, fr.). — A közgazdaság átszervezése a háború után. — Lakáspolitikai Németországban a háború alatt. — Az elektromosipar szerepe a gazdasági életben. — (10. sz.). — Az értelmiségi munkanélküliség Belgiumban. — Az új testületek Németországban. — A korporációk Olaszországban. — A társadalombiztosítás Szovjetországban.

Revue Internationale d'Agriculture (31. évf. 12. sz., Róma 1940, fr.). — *Tchérkinsky M.*: Az európai mezőgazdasági birtokok legújabb fejlődése és annak gazdasági és társadalmi következményei. — A második mezőgazdasági világtársulási munkálatainak jelenlegi állása.

Schmollers Jahrbuch (64. évf. 6. sz., Berlin 1940, német.). — *Ritschl H.*: A reálmunkabérek emelkedése egykor és most. — *Surányi-Unger T.*: Szabad világgazdaság és tervgazdaság. — *Ritterhausen H.*: A német árpolitika további fejlődése az eljövendő háború utáni időben.

Soziale Praxis (50. évf. 1. sz., Berlin 1941, német.). — *Sitzler*: A munkabérialakulás problémái. — *Gessler E.*: Társadalmi jog a háborúban. — *Bodmann G.*: Árprobléma a háborúban. — A munkanélküliség leküzdése a Cseh-Morva protektorátusban. — (2. sz.). — *Herschel W.*: Az üzemi „konkrét rendje”. — A Németbirodalom népességének kormegoszlása.

Statistische Rundschau — Statistický Obzor (21. évf. 1—6. sz., Praha 1940, német., cseh.). — *Auerhan J.*: A hosszú élet mint tömegjelenség. — *Ullrich Z.*: A tanulmányok felhasználása és öröklött foglalkozások a középiskolát végzetteknel.

Statisztikai Értesítő (2. évf. 11. sz., Budapest 1940, m.). — *Zoltai Gy.*: Adalékok a budapesti halálozási viszonyok újabb alakulásához. — *Györkös E.*: A Budapestre felhozott tejmenyiség szállítási távolsága. — *Csepeli P.*: A községi elemi iskolai tanerők számának alakulása az 1828/29—1937/38. tanévekben.

Südost Economist (3. évf. 1. sz., Budapest 1940, német.). — Minimális munkabérek a magyar iparban. — Bolgár árpolitika. — (2. sz.). — Reális csereviszony Bulgária külkereskedelmében.

— Délkelet-Európa adóssága a nyugati országokban. — Jugoszlávia külkereskedelme a háborúban. — (3. sz.). — A Magyar Nemzeti Bank 1940-ben. — *Stoyanoff S. P.*: Tud-e Bulgária cellulozéipart létesíteni? — A délkeleteurópai bortermés katasztrofális éve.

Társadalomtudomány (20. évf. 5. sz., Budapest 1940, m.). — *Pongrácz K.*: Kisebbségpolitikánk új irányelvei.

The Oriental Economist (7. köt. 12. sz., Tókió 1940, ang.). — A parlamenti rendszer jövője. — Pénz és gazdasági „trend”. — A japán állami áruházak és az üzletmenet. — Az infláció veszélye.

Városi Szemle (26. évf. 5. sz., Budapest 1940, m.). — *Inántszy-Papp E.*: A magyar városok szociálpolitikai tevékenysége. — *Hollós I.*: A közszolgálati alkalmazottak nyugdíjkérdése és a megoldási lehetőségek. — *Bertóty I.*: A statisztika szerepe a modern városi utak építésében. — A közsegélyezés története Franciaországban és Belgiumban. — A szociális és közegészségügyi ellátás Angliában. — Telefonsűrűség az európai nagyvárosokban.

Városok Lapja (35. évf. 23. sz., Budapest 1940, m.). — *Pohl S.*: Kassa két éve. — *Perédi Gy.*: Marosvásárhely multja és jelene. — *Kertész J.*: Szabadka a trianoni határvonalon. — (24. sz.). — Székelyudvarhely. — *Rosta J.*: Budapest élelmészeti gazdasági és szociális vonatkozásai. — *Baló A.*: A felszabadult Dés. — *Ruisz R.*: Településpolitikai és lakásügy. — *Vertse D.*: Berlin a XXI. század küszöbén. — (36. évf. 1. sz.). — *Vertse D.*: Berlin a XXI. század küszöbén. — *Kertész J.*: Komárom kulturális élete. — Székesfehérvár városfejlesztési terve. — *Kiss K.*: A gyümölcskivitel csökkenésének megakadályozása és a kivitel fokozása. — (2. sz.). — *Lukács Ö.*: A közellátás megszervezése és a városok. — *Perédi Gy.*: Az erdélyi fürdők és a városi idegenforgalom. — *Ruisz R.*: Városaink csoportosítása gazdasági jellegük szerint. — *Vertse D.*: Berlin a XXI. század küszöbén. — (3. sz.). — *Peste E.*: Szamosújvár. — *Vertse D.*: Berlin a XXI. század küszöbén. — *Gámentzy B.*: Megjegyzések a kötött élelmiszergazdálkodás rendszeréhez.

Világgazdasági Szemle (7. évf. 12. sz., Budapest 1940, m.). — A háborús gazdálkodás három nagy problémája. Nyersanyagellátás, közellátás, közlekedés. — Magyarország külkereskedelmi mérlege a háború alatt. — Németország és Olaszország termékeny együttműködése Délkelet-Európában. — (8. évf. 1. sz.). — Németország Délkelet-Európában.

Voix des Peuples (8. évf. 1. sz., Genève 1941, fr.). — *Le Grand Roy R.*: Thrácia problémája. — *Pierrac M.*: A nyelvkérdés Finnországban. — *Renan E.*: Mi a nemzet? — *Danko M.*: A háború és a nemzetiségi probléma kialakulása.

Voik und Reich (16. évf. 11. sz., Berlin 1940, német.). — *Siewert W.*: Japán és a keletázsiai tér. — *Halfeld A.*: Amerika belső problémái. — A Szezei-csatorna és a világbirodalom.

Weltwirtschaftliches Archiv (52. köt. 3. sz., Jena 1940, német.). — *Neubauer Gy.*: A háborús pénzügyek problémája, valamint a háború előtti és utáni pénzügyi kérdések. — *Ritterhausen H.*: Az állami árpolitika a mostani legfontosabb német piacokon. — *Hohlfeld H. H.*: Az aranyvaluta hanyatlása. — *Michielsen A.*: A vásárlóerő és a kamatláb változásainak hatása a köz-

junktúrapolitikára. — *Bobtschev K.*: Az ipari rendezés Bulgáriában 1936 óta és eddigi hatásai. — *Kühn F.*: Tanulmányok az argentinai forgalmi politikáról. — *Mirkowich N.*: Az agrártársadalmi kutatás helyzete Kaliforniában. — (53. köt. 1. sz.). — *Montgomery A.*: Svédország gazdasági fejlődése a jelenlegi háború kitörése óta. — *von Gadolin A. J.*: Hadigazdálkodási rendszabályok Finnországban és a finn-orosz békekötés hatása a finn nemzetgazdaságra. — *Böhler E.*: A svájci hadigazdálkodás. — *Surányi-Unger T.*: Nemzetvédelmi gazdálkodás Magyarországon. — *Lamer M.*: Jugoszlávia a hadigazdálkodás hatása alatt. — *Leon G. N.*: A háború következtében beállott változások és rendszabályok a román nemzetgazdaságban. — *Bobtschev K.*: Bulgária közgazdasága és gazdasági politikája a jelenlegi háború jegyében.

Wirtschaftsdienst (25. évf. 47. sz., Hamburg 1940, ném.). — *Borkenhagen E.*: Elzász

és Lotharingia mezőgazdasági újjáépítése. — Németalföld újjáépítése. — Jugoszlávia mezőgazdasága és bányászata. — (49. sz.). — A francia ipar állami megszervezése. — A bolgár területi hitel jelentősége. — (50. sz.). — *Lenschow G.*: Anglia és az Egyesült Államok befolyásának jelentősége a kanadai gazdaságra nézve. — A jugoszláv külkereskedelem összetételeinek változása. — (51—52. sz.). — *Krogmann C. V.*: A kereskedő feladatai. — *Pre-döhl A.*: A régi világgazdaságtól az újig. — *Leuckfeld G.*: A hamburgi tőzsde mint nemzetközi nagy-piac. — *Hüsener H.*: Bréma feladatai az új Európában. — *Laeisz O.*: A hamburgi exportkereskedelem struktúrája és jelentősége a német külkereskedelemben. — *Bosch W.*: A hamburgi kikötőipar fejlődése és jövője. — Hamburg jelentősége a kakaó-piac számára. — *Karrenberg O.*: A német tengerentúli bankok feladata a közép- és délamerikai forgalomban.

K Ü L Ö N F É L E

Nemzetközi Népeştudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében.

Comité hongrois, au sein de la Société Hongroise de Statistique, de l'Union internationale pour l'étude scientifique des problèmes de la population.

A Csoport ülései. — *Séances du Comité.*

A Csoportnak 1940/41. munkaévi első (sorrendben tizennyolcadik) ülése 1941 január 28-án folyt le *Balás Károly dr.*-nak, a Csoport elnökének elnöklése alatt. Az ülésen *Nemeskéri János dr.*, a Csoport tagja tartott vetített képekkel kísért előadást „*Ivád község népe a statisztika és a család-antropológia tükrében*” címen.

Előadó igen tartalmas előadásában megemlítette, hogy *Ivád* község Heves megye pétervásári járásában fekvő kisközség. A község lakossága az 1930. évi népszámlálás szerint 537 volt. Az 537 egyén 93 családot alkot, amelyek közül 70 család az *Ivady-nemzetség*hez tartozik. 23 család idegen eredetű, nagyjából a környékről származott be *Ivadra*. Ezután ismertette anyakönyvi és levéltári kutatások alapján a 70 biológiailag egységet alkotó családnak genealógiai táblázatát. A genealógiailag igazolt családok 19 hadra különülnek el; ezek közül az idők folyamán 2 had (*József, Száka*) csekélyebb egyedszám következtében kihalt. A genealógiai táblázatból kiolvasható a *Sulyok, Páldeák, Kovács, Veres* hadak nagy vitalitása, amelyet a nagy egyedszám és az egyének magas életkora igazol. A vizsgálatok során négy generációra visszamenőleg sikerült adatokat szereznie a nemzetség egyes családjain belül. A genealógiailag igazolt közel 370 egyénből álló *Ivady-nemzetség-család* különösen jó alkalmat szolgáltatott népbilológiai és örökléstani vizsgálatok elvégzésére. A normálbiológiai adatgyűjtés során sikerült tisztázni az *Ivady-nemzetség*en belül

dívó házassági rendszert, annak földrajzi és birtokviszonyok adta okait. A házassági és egyéb népmozgalmi adatok alapján a család és a község biológiai körzetét is meg lehetett állapítani, amely kb. 20 km-re terjed *Ivadtól*. A biológiai körzet 19 községet foglal magában. A 19 községből törtétek a be- és kiházassodások, amelyek közül *Pétervására, Kisfüzes, Erdőkövesd* a legjelentősebbek. A születés, házasság, halálozás adatai alapján igen érdekes különbségek mutatkoztak az egyes hadak és családok közt. Különösen a házasságkötés ideje, a halálozás kora, a halálokok, a családok termékenységére alapján lehetett különbségeket és öröklésbiológiai törvényszerűségeket megállapítani. A testi jellegeknek öröklésbiológiai vizsgálata során megállapítást nyert, hogy az *Ivady-családon* belül öröklődő családi jelleg a nagyközepes termet; középhosszú és rövid fejalkat; hátrafutó, széles homlok, széles ovális arc; az arc síkjából erősen kiemelkedő nagy orr; széles, jól fejlett áll. Színkomplexió sötét (barna haj, -szem, -bőr). Testalkatuk általában nyúlánk. Más községekből történt beházassodások során az *Ivady-család* jellegeinek idegen családok jellegeivel való keresztezése is kimutatható volt. A somatikus adatokon kívül tanulságosak a fiziológiai vizsgálatok, valamint néhány rendellenes eset öröklése is.

Az eredeti és igen tanulságos előadásért a Csoport nevében *Balás Károly dr.* elnök mondott köszönetet.

Személyi hírek. — Nouvelles.

Németbirodalom. A Németbirodalmi Statisztikai Hivatal új elnöke — *Reichardt W.* utóda — *Godlewski* lett.

Szterényi József báró † (1861—1941). Nemcsak közéleti nagyság, de egyben a közgazdaságtudomány, valamint a statisztika kiváló művelője dőlt ki a sorból *Szterényi József* báró 1941 február 6-i elhunytakor. *Szterényi* báró 1861 november 5-én született Lengyeltótiban. Igen magasra emelkedő életpályája elején — bel- és külföldi tanulmányai elvégzése után — mint újságíró működött előbb a székesfővárosban, azután Brassóban, ahol 1883-ban politikai napilapot indított. Két évvel utóbb az általa alapított erdélyrészi Ipar- és Kereskedelmi Egylet főtitkári tisztét töltötte be. Állami szolgálatát, mint iparfelügyelő, 1889-ben kezdte meg; 1890-től a kereskedelemügyi minisztériumban dolgozott. 1895-ben országos iparoktatási főigazgató, 1898-ban miniszteri osztálytanácsosként a kereskedelemügyi minisztérium ipari szakosztályának főnöke, 1901-ben miniszteri tanácsos, 1905-ben adminisztratív államtitkár lett, 1906-tól 1910-ben bekövetkezett nyugalombavonulásáig pedig a kereskedelemügyi minisztérium politikai államtitkára volt. A legvláságosabb esztendőben, 1918-ban, az összeomlásig miniszterként állott a kereskedelmi tárca élén; közben kormányalakításra is kapott megbízatást, ami azonban megghiúsult. Tisztviselői és kormányzati tevékenységével párhuzamosan a politikai élet porondján is képességeihez méltón szerepelt; 1906-tól 1918-ig Brassó képviselője volt, Trianon után pedig a nemzetgyűlés tagjaként, majd 1927-től mint felsőházi tag vett részt a törvényhozás munkájában. Tudását és munkásságát számos kitüntetés jutalmazta; 1908-ban a belső titkos tanácsosi méltóságot nyerte el, 1918-ban pedig báró lett. Neve szervesen összeforrott az iparfejlesztéssel és az iparoktatásüggyel; munkái közé tartozik többek közt az ipartörvény revíziója és a munkásbiztosítás megszervezése. Külföldi tárgyalásokon is nagy sikerrel vett részt;

a bukaresti békekötésnél Magyarországot képviselte. Trianon után számos külföldi közgazdasági és pénzügyi tárgyalást vezetett s éveken át képviselője volt az országnak a Nemzetek Szövetsége előtt is. Sok tisztséget töltött be; így több éven át elnöke volt az Országos Ipartanácsnak, az Interparlamentáris Unió gazdasági és pénzügyi szakosztályának, valamint a „Institut International des Classes Moyennes“-nek, melynek tiszteletbeli elnökévé is megválasztott. Életpályája legkorábbi szakaszaitól kezdve számos értékes tudományos művet alkotott. Ezek részben idegen nyelveken is napvilágot láttak. Néhány nagyobb munkája: A takarékszövetkezetekről (1884). Az iparoktatás külföldön (1895). A háziipar Magyarországon (1895). Az iparoktatás Magyarországon (1897). A magyar szent korona országainak gyáripára (20 kötet, 1901). Az ipartörvény módosítása (1906—1908). Ungarn und Deutschland (1917). Régmúlt idők emlékei. Politikai feljegyzések (1925). A magyar ipar a világháborúban (*Ladányi Jenő*vel közösen írt mű, 1934). Munkáinak egész sora példás bizonyítéka annak, hogy a statisztikát nemcsak nagyra értékelte, de adatait igen gyakran s a kellő gonddal és alapos szakértelemmel értékesítette. Legközvetlenebbül statisztikai vonatkozású a magyar gyáriparról írott húszkötetes műve; ezzel, valamint a mű alapjául szolgáló nagyszabású statisztikai munkálatok elvégzésével, az anyag egy részének feldolgozásával és interpretálásával a magyar ipari, üzemi és termelési statisztika újjászervezőjének, illetőleg megindítójának tekinthető. Kezdeményezésére készült el a béketárgyalások céljára az 1913. évi iparstatisztikai anyag különleges feldolgozása is. A magyar hivatalos statisztikával hosszú időn át állott szoros kapcsolatban. Még legújabbban is tagja volt az Országos Statisztikai Tanácsnak; a Tanács működésében, mint a gazdasági szakbizottság elnöke, sok éven át tevékeny és eredményes munkásságot fejtett ki. Benne a Magyar Statisztikai Társaság 1922-ben megválasztott és a Társaság munkássága iránt mindig melegen érdeklődő tagját gyászolja.

Japán és Mandzsukuó gazdasági és népességi adatai.

Données économiques et démographiques sur le Japon et la Mandchoukuo.

A régi feudális Japán 1853-ban nyitotta meg kapuit az európai kultúrának. Gazdasági fellendülése különösen az orosz-japán háború győzelmes befejezése után vett nagyobb lendületet. A világháború után megindult és jelenleg is folyamatban lévő keletázsiai politikai és gazdasági újjárendezés Japán nevéhez fűződik.

A Japánbirodalom a következő területekből áll:

Tulajdonképpeni Japán	382.545 km ²
Formoza (Taiwan)	35.834 "
Korea (Chosen)	220.768 "
Halász-szigetek (Pescadores)	127 "
Dél-Szahalin (Karafuto)	36.090 "
Csendes-óceáni mandátumterület (Karolina-, Palaos-, Marianna- és Marschall-szigetek) ¹⁾	2.149 "
Kwantung-félsziget	3.462 "

Japánbirodalom összesen ²⁾ 680.975 km²

¹⁾ Volt német gyarmatok.

²⁾ A birodalom 3.135 kisebb-nagyobb szigetből áll.

Japán népességének száma az utolsó huszonöt évben így alakult:

Birodalmi rész	1913		1930		1938	
	absz. szám	1 km ² re jut	absz. szám	1 km ² re jut	absz. szám	1 km ² re jut
Tulajdonképpeni Japán	55,131.270	144·4	64,450.005	168·8	72,222.700	188·3
Külső birtokok:						
Formoza	3,265.169	91·1	4,524.161	126·2	28,360.200	96·8
Korea	15,169.923	68·7	21,058.305	95·4		
Halász-szig.	—	—	68.376	526·0		
Dél-Szahalin	43.612	1·2	295.187	8·2		
Csendes-óceáni mandátumterület	—	—	69.627	32·4	113.300	52·7
Kwantung-félsz.	595.594	159·9	1,328.011	356·5	1,750.000	505·4
Japánbirodalom	74,205.568	109·3	91,793.672	134·7	102,446.200	150·4

Ez az összeállítás megcáfolhatatlan bizonyítéka Japán nagymérvű túlnépesedésének. Csaknem változatlan területen huszonöt év alatt a Japánbirodalom népessége 72·4%-kal, a tulajdonképpeni japáni anyaország népessége pedig 76·3%-kal növekedett. A japánok természetes népszaporodási arányszáma rendkívül magas: az anyaországban 1937-ben ezer lélekre esett 30·6 élveszületés és 17·0 halálozás. A természetes szaporodás tehát 13·6 volt. Abszolút számokban az évenkénti népszapo-

rodás az anyaországban egymillió körül van, az egész Japánbirodalomban pedig mintegy 1·3 millió. A túlnépesedés problémáját kivándorlással megoldani nem lehet. A japán ember közismert hazaszereteténél fogva nem egykönnyen hagyja el ősei nek földjét, még a legnagyobb nélkülözéseket is inkább elviseli. Ezért, különösen a japán-kínai háború megkezdése óta, az amúgyis kismértékű japán kivándorlás még jobban csökkentette ütemét. 1935-ben csak 10.813 japán állampolgár vándorolt ki a japán állam területéről; ebből 5.745 Braziliába, 1.802 a Filippini-szigetekre és 814 Peruba költözött. 1937-ben mindössze 1,043.412 japán tartózkodott külföldön (197.733 Braziliában, 411.995 Mandzsukuóban, 151.850 Hawaiiiban, 114.642 az Egyesült Államokban és 59.345 Kínában). Másféle módon kellett tehát gondoskodni megfelelő élettérről a japán embermilliók számára. Ez a magyarázata annak, hogy Japán kezébe vette a keletázsiai újjárendezés megoldását, melyhez jogát a legutóbb Németországgal és Olaszországgal kötött katonai szerződésben e két legfontosabb európai hatalom is elismerte. 1931 szeptemberében Fengtien, Kirin, Heilungcsiang és Jehol kínai tartományokból Japán létrehozta Mandzsukuót, mely jelenleg japán védelem alatt álló császárság. Ez az 1,303.437 km²-nyi hatalmas, mezőgazdasági jellegű terület, melynek lélekszáma 1937-ben mindössze 36,933.206 volt (28 jut egy négyzetkilométerre), rendkívül alkalmas a japán emberfelesleg részbeni befogadására. Ezenkívül gazdasági szempontból is nagyon jelentős Japán számára.

Japánban államvallás nincs. A népesség túlnyomó többsége sintoista és buddhista. 1936-ban 15.955 sintoista és 55.930 buddhista papot tartottak nyilván Japánban.

1930-ban Japán kereső népessége foglalkozások szerint így oszlott meg: östermelés 50·3%, ipar, bányászat és kohászat 19·7%, kereskedelem és közlekedés 20·2%, közszolgálat, szabadfoglalkozások és véderő 7·0%, házi cselédek 2·8%.

A tulajdonképpeni Japán földterülete művelési ágak szerint 1937-ben így alakult:

Szántóföld	6,048.035 hektár
Kert és szőlő	627.101 "
Rét és legelő	3,326.306 "
Erdő	20,862.010 "
Egyéb és nem művelt terület	1,804.605 "
Terméketlen terület	488.924 "

Japán és Mandzsukuo gazdasági jelzőtáblája (1938).
Tableau économique du Japon et de la Mandchoukuo (1938).

Megnevezés — <i>Spécification</i>	Egység — <i>Unités</i>	Japán és birtokai <i>Japon et ses possessions</i>	Mandzsukuo <i>Mandchoukuo</i>
Terület — <i>Territoire</i>	km ²	680.975	1.308.487
Népesség — <i>Population</i>	absz. sz. - <i>nomb. abs.</i>	102,446 200	¹⁾ 36,933.206
Egy km²-re eső lélekszám — <i>Nombre d'habitants par km. c.</i>	"	150·4	28·3
Mezőgazdaság — <i>Agriculture</i>			
a) Vetésterület — <i>Superficies ensemençées</i>			
Búza — <i>Froment</i>	1000 ha	1.064	1.288
Árpa — <i>Orge</i>	"	1.876	107
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	287	1.534
Rizs — <i>Riz</i>	"	5.466	359
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	284	—
Cukornád — <i>Canne à sucre</i>	"	124	—
Tea — <i>Thé</i>	"	82	—
Dohány — <i>Tabac</i>	"	58	29
Repce — <i>Colza</i>	"	111	—
Szójabab — <i>Soja</i>	"	1.153	3.869
Földi dió — <i>Arachides</i>	"	¹⁾ 86	—
Gyapot — <i>Coton</i>	"	235	—
b) Termelés — <i>Récoltes</i>			
Búza — <i>Froment</i>	1000 q	15.184	9.790
Árpa — <i>Orge</i>	"	25.124	975
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	3.063	23.060
Rizs — <i>Riz</i>	"	185.301	7.500
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	26.875	—
Cukornád — <i>Canne à sucre</i>	"	93.014	—
Tea — <i>Thé</i>	t	67.701	—
Dohány — <i>Tabac</i>	"	93.178	19.785
Repce — <i>Colza</i>	1000 q	1.167	—
Szójabab — <i>Soja</i>	"	8.786	46.120
Földi dió — <i>Arachides</i>	"	¹⁾ 1.706	—
Gyapot — <i>Coton</i>	"	408	—
Selyemgubó — <i>Cocons de soie</i>	t	308.579	—
Állatállomány — <i>Bétail</i>			
Ló — <i>Espèce chevaline</i>	1000 drb - 1000 têtes	²⁾ 1.503	²⁾ 1.840
Szamar — <i>Esp. asine</i>	"	¹⁾ 26	²⁾ 627
Szarvasmarha — <i>Esp. bovine</i>	"	¹⁾ 3.644	¹⁾ 1.683
Juh — <i>Espèce ovine</i>	"	140	1.965
Kecske — <i>Espèce caprine</i>	"	¹⁾ 412	1.243
Sertés — <i>Espèce porcine</i>	"	¹⁾ 4.689	5.335
Bivaly — <i>Buffles</i>	"	¹⁾ 282	—
Teve — <i>Esp. camélienne</i>	"	—	¹⁾ 13
Ipari és bányászati termelés <i>Production industrielle et minière</i>			
Nyersselyem — <i>Soie grège</i>	t	¹⁾ 43.128	—
Cement — <i>Ciment</i>	1000 t	5.469	—
Ásványolaj — <i>Pétrole brut</i>	"	356	—
Kőszén — <i>Houille</i>	"	²⁾ 47.904	¹⁾ 14.100
Só — <i>Sel</i>	"	¹⁾ 692	—
Manganérc — <i>Minerai de manganèse</i>	"	²⁾ 34	—
Vasérc — <i>Minerai de fer</i>	"	²⁾ 820	²⁾ 1.300
Acél — <i>Acier</i>	"	²⁾ 5.310	²⁾ 344
Réz — <i>Cuivre</i>	"	106	—
Wolframérc — <i>Minerai de tungstène</i>	t	²⁾ 1.146	—
Ezüst — <i>Argent</i>	"	²⁾ 369	—
Arany — <i>Or</i>	kg	²⁾ 43.025	³⁾ 1.450
Kereskedelem és közlekedés — <i>Commerce et transports</i>			
Behozatal — <i>Importations</i>	Millió arany-pengőben — <i>en pengő-or, en millions</i>	3.881	1.169
Kivitel — <i>Exportations</i>	"	4.467	575
Beh. (—) v. kiv. (+) többlet — <i>Excéd. des imp. sur les exp. (—) ou des exp. sur les imp. (+)</i>	"	+ 586	— 594
Vasútvonalhossz — <i>Longueur des chemins de fer</i>	km	33.853	9.306
Kereskedelmi flotta tonnatartalma — <i>Tonnage des navires marchands</i>	1000 t	5.611	—
A kikötőkbe érkezett hajók tonnatartalma — <i>Tonnage des navires entrés dans les ports</i>	"	99.270	—
Gépjárműállomány — <i>Véhicules à moteur en service</i>	drb — <i>unités</i>	⁴⁾ 180.900	—

¹⁾ 1937. — ²⁾ 1936. — ³⁾ 1934. — ⁴⁾ Csak Japánban. — *Seulement au Japon.*

Mandzsukuóban a szántóföld területe 1936-ban 32,647.230 hektár volt. Az ország területének 36%-a erdőség.

A világ szójababtermelésének — ennek a rendkívüli fontosságú olajosmagnak — 36,5%-a Mandzsukuóból és 7,5%-a Japánból származik. A japán mezőgazdaság a világ kendertermelésének 6,2%-át szolgáltatja.

Japán különösen Mandzsukuó és az észak-kínai területek meghódítása óta nagyon gazdag ásványi eredetű nyersanyagokban. A japán termelés a világ ásványi nyersanyagaiból a következő arányszámokkal részesedik: pirit 17,4%, mészsulphát 10,9%, kén 5,7%, wolframérc 5,3%, ezüst 4,4%, arany 4,0%, kőszén 4,0%. Japán 1937. évi 26.714 millió kwó villamosenergiatermelése a világtermelésből 6,6%-os részesedésnek felel meg. Japán kénsavtermelése 15,4%-os és cellulozeggyártása 3,5%-os világrészesedést jelent.

A Japán érdekkörébe tartozó észak-kínai területek még Mandzsukuónál is gazdagabbak ásványi kincsekben. Az észak-kínai Lung-Jen vasércbányáiban becslés szerint 100 millió tonna 54—60%-os vasat tartalmazó érc van a föld gyomrában. 1938 óta innen 78 ezer t vasat szállítottak Japánba. A Jang-ce-kiang folyómenti Hangkou-i vasércbánya még ennél is gazdagabb: mintegy 200 millió tonna 55—60% vastartalmú ércet tartalmaz. Innen kb. 300.000 t vasat szállítottak már Japánba. Japán becslés szerint az észak-kínai szénbányákban kb. 200 billió tonna kőszén van — ez mintegy harmincszorosa Japán kőszéntartalékának. 1939-ben 2,4 millió tonna kőszén vittek Észak-Kínából Japánba. Észak-Kína harmadik fontos ásványi nyersanyaga a kősó. Innen és Mandzsukuóból 1938-ban 993 ezer t sót szállítottak Japánba. Az észak-kínai bányák feltárásának ütemét az

utolsó két évben annyira meggyorsították, hogy 1941-ben termelésük 2,1 millió tonna körül lesz.

Japán iparágai közül különösen a textilipar és a faipar emelkedik ki. A világ nyersselyemtermelésének 80,1%-a és műselyemgyártásának 28,0%-a japáni gyárakból kerül ki. Ily módon a selyemtermelésben Japánnak monopolisztikus helyzete van. Az 1935. év végén 14.388 kötő-szövő gyár működött Japánban, melyekben 62.653 férfi és 291.614 női munkaerő volt alkalmazásban.

A jelenlegi háború következtében beállott nyersanyagdrágulás folytán a létfenntartási költségek indexszámai Japánban is erősen emelkedtek:

	(1937 = 100)			
	1938	1939	1940	1940
	j a n u á r			október
Élelmezés	106,2	114,0	141,2	149,9
Lakás	100,6	104,6	111,1	117,0
Fűtés és világítás	112,7	120,4	130,9	142,4
Ruházat	102,9	136,3	167,6	191,4
Különféle	102,3	106,1	110,2	119,3
Általános index	104,4	114,4	113,3	143,9

Japán külkereskedelmi mérlege aktív, Mandzsukuóé passzív. Japán kivitelének legfontosabb tételei nyersselyem, pamutszövet, műselyemszövet, gépek, porcellán- és agyagedények. Érdekes, hogy a kivitelre kerülő pamutszövetet a japán textilgyárak importált gyapotból állítják elő. Japán behozatala főleg gyapotból, gyapjúból, ruggyantából és olajból áll. Mandzsukuó kivitelében szójabab, szójapogácsa, szójaolaj és kőszén, behozatalában textilárúk szerepelnek. Japán külforgalmának nagy részét az Egyesült Államokkal, Mandzsukuóval, Brit-Indiával, Németországgal, Kínával és Kanadával bonyolítja le. Mandzsukuó árucseréje elsősorban Japán felé irányul.

R. Gy.

Nemzetközi jelzőtábla, 1939.

A nemzetközi jelzőtábla adatai összeállításához a Népszövetség 1939/40-es évkönyve és a Római Mezőgazdasági Intézet nemzetközi mezőgazdasági

évkönyvének 1939/40-es kiadása szolgált forrásul. A tábla általában az 1939. év adatait tartalmazza, kivéve néhány 1940-ben bekövetkezett fontosabb

Sorszám	Ország	Territoire	Population	Densité de la population	Östern. fogl. népesség ¹⁾ Population se livrant à la product. du sol ¹⁾	Élvezületés ²⁾ — En-fants nés vivants ²⁾	Halálozás ²⁾ — Décés ²⁾	Term. szaporodás ²⁾ Accroissement naturel ²⁾	Szántóföldterület ²⁾ Etendue des champs labourables ²⁾	Búzatermés — Pro-duction de froment	Szarvasmarha állomány ²⁾ — Effectif des bêtes à cornes ²⁾	Kőszéntermelés ²⁾ Prod. de charbon ²⁾	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Külkereskedelmi mérleg — Balance du commerce extérieur
		1.000 km	1.000	1 km ² -re par km ²	%	%	%	1.000 q	1.000 db. têtes	1.000 t.	1.000.000 P — pengős				
1	Am. Egy. Áll.	7.839	131.410	16·8	22·0	17·2	10·6	6·6	17·3	205.473	68.769	399.009	7.687	10.550	+ 2.863
2	Argentína	2.793	13.130	4·7	16·8	24·0	11·4	12·6	9·1	32.510	33.207	.	1.190	1.572	+ 382
3	Ausztrál. Á.-Sz.	7.704	6.997	0·9	18·1	17·7	9·9	7·8	1·7	57.696	12.862	11.868	1.444	1.425	- 19
4	Belgium	31	8.396	275·2	17·1	15·6	13·0	2·6	33·5	3.490	1.600	29.847	2.224	2.470	+ 246
5	Bolívia	1.090	3.350	3·1	.	.	.	.	.	.	.	.	73	133	+ 60
6	Brazília	8.511	44.116	5·2	.	.	.	.	1·1	.	40.860	883	885	1.038	+ 153
7	Brit-India	4.079	365.950	89·7	67·1	34·1	24·3	9·8	56·9	100.934	119.680	25.044	1.751	2.051	+ 300
8	Bulgária	103	6.305	61·1	74·3	21·4	13·4	8·0	39·6	19.365	1.498	145	214	250	+ 36
9	Cseh-Morva prot.	49	7.000	143·0	.	15·2	13·2	2·0	.	.	.	.	.	.	.
10	Csile	742	4.684	6·3	37·8	35·2	24·6	10·6	7·5	.	2.460	1.882	286	467	+ 181
11	Dánia	43	3.825	89·1	35·3	17·8	10·1	7·7	62·3	4.147	3.186	.	1.197	1.081	- 116
12	Délafrikai Unió	1.223	10.160	8·3	69·6	25·4	9·4	16·0	4·7	4.167	11.579	19.527	1.427	1.401	- 26
13	Egyiptom	35	16.522	469·8	67·0	43·4	26·4	17·0	2·2	13.338	983	.	506	499	- 7
14	Esztország	48	1.134	23·6	68·1	16·3	15·0	1·3	24·8	853	706	.	87	101	+ 14
15	Finnország	388	3.659	9·4	64·6	21·0	13·1	7·9	7·5	2.270	1.954	.	513	523	+ 10
16	Franciaország	551	41.980	76·2	35·7	14·9	16·7	- 1·8	37·6	78.000	15.622	46.500	.	.	.
17	Görögország	130	7.108	54·6	53·8	23·5	13·0	10·5	17·8	10.421	967	.	342	248	- 94
18	Holland-K.-India	1.904	69.435	36·5	.	.	.	.	59·6	.	.	1.666	850	1.341	+ 491
19	Irán	1.644	15.000	9·1	.	.	.	.	.	.	.	.	195	473	+ 278
20	Irország	70	2.936	41·8	52·1	19·1	14·2	4·9	18·5	2.594	4.057	120	650	398	- 252
21	Japán	383	72.876	190·5	50·3	26·7	17·4	9·3	15·8	16.625	1.894	53.000	2.543	3.083	+ 540
22	Jugoszlávia	249	15.703	63·2	.	26·7	15·6	11·1	30·8	28.756	4.225	446	388	430	+ 42
23	Kanada	9.569	11.301	1·2	31·2	20·3	9·6	10·7	2·7	133.256	8.224	10.985	2.398	3.374	+ 976
24	Kína	10.362	450.000	40·5	.	.	.	.	.	.	.	.	1.351	365	- 986
25	Kolumbia	1.139	8.800	7·7	.	32·1	.	.	.	.	8.337	331	353	341	- 12
26	Korea	221	24.050	109·0	.	27·3	.	.	.	3.420	1.713	.	1.225	881	- 344
27	Kuba	115	4.253	37·1	.	.	.	.	.	.	4.651	.	343	481	+ 138
28	Lengyelország	389	35.090	90·3	77·2	24·5	13·8	10·7	47·7	22.700	10.554	38.104	.	.	.
29	Lettország	66	1.995	29·7	65·9	18·5	13·9	4·6	33·2	2.116	1.272	.	141	143	+ 2
30	Litvánia	53	2.575	46·2	76·7	22·4	13·6	8·8	49·3	2.566	1.144	.	97	116	+ 19
31	Magyarország ⁴⁾	160	13.490	84·2	55·7	19·9	13·7	6·2	55·5	30.782	2.605	1.018	490	604	+ 114
32	Mexikó	1.969	19.640	9·9	.	39·3	22·4	16·9	2·5	4.020	15.023	628	403	580	+ 177
33	Nagy-Britannia	243	47.600	195·5	5·6	15·5	12·1	3·4	23·1	16.800	8.875	230.658	12.600	6.622	- 5.978
34	Németalföld	35	8.833	252·3	20·6	20·7	8·7	12·0	31·4	4.165	2.817	12.861	2.731	1.751	- 980
35	Németország ⁵⁾	681	89.634	131·6	28·9	20·3	12·3	8·0	38·2	56.135	23.900	186.405	.	.	.
36	Norvégia	323	2.937	9·1	35·3	16·0	10·1	5·9	2·8	7·8	1.399	627	1.064	634	- 430
37	Olaszország ⁶⁾	338	45.476	134·7	47·3	23·5	13·4	10·1	41·9	80.000	7.877	960	.	.	.
38	Peru	1.248	7.200	5·8	.	.	.	.	1·2	.	.	148	164	243	+ 79
39	Portugália	92	7.539	82·0	51·2	26·5	15·5	11·0	.	.	905	313	280	181	- 99
40	Románia ⁷⁾	295	20.045	68·0	79·6	28·3	18·6	9·7	45·3	44.528	4.161	289	547	641	+ 94
41	Spanyolország	503	25.975	51·7	56·1	17·8	16·4	1·4	31·2	28.779	3.570	6.753	.	.	.
42	Svájc	41	4.216	102·1	21·3	15·2	11·7	3·5	12·3	1.731	1.711	.	1.424	986	- 438
43	Svédország	449	6.341	14·1	36·0	15·3	11·5	3·8	9·1	8.541	2.975	431	2.018	1.525	- 493
44	Szlovákia	38	2.691	70·6	.	.	.	.	.	3.206	.	.	.	.	.
45	Szovjetközt. Un. ⁸⁾	21.176	170.467	8·0	86·7	.	.	.	11·0	.	63.200	132.888	.	.	.
46	Törökország	763	17.100	22·4	81·6	.	.	.	10·9	46.079	5.896	2.696	313	336	+ 23
47	Új-Zéland	270	1.641	6·1	24·2	20·2	.	.	2·9	2.450	4.565	994	592	676	+ 84
48	Uruguay	187	2.123	11·4	.	19·8	10·2	9·6	4·8	2.604	8.297	.	176	212	+ 36
49	Venezuela	912	3.615	4·0	.	36·9	19·3	17·6	.	.	.	6	346	1.015	+ 669

¹⁾ Általában az 1930. évi népszámlálás adata. — ²⁾ Néhány államnál korábbi évi adat. — ³⁾ Évi átlag. — ⁴⁾ A terület és népesség adatai Magyarország mai területére vonatkoznak, vagyis bennfoglaltatik az 1940. évi VIII. 30-i második bécsi döntéssel visszacsatolt Kelet-Magyarország adata is. — ⁵⁾ A területi és népességi adataiban bennfoglaltatik a régi területen kívül: Ausztria, Szudétánémet terület, Memelvidék, Danzig, Lengyel keleti terület, Eupen, Malmedy és Moresnet; a többi adat Németország régi területére és Ausztriára vonatkozik. — ⁶⁾ A terület és népesség adatai Olaszországra és Albániára vonatkoznak, a többi adat csak Olaszországra. — ⁷⁾ Az adatok Románia 1939. évi területére vonatkoznak; területéből 1940-ben Magyarországhoz visszacsatoltatott 43.104 km², 2.633.000 lakossal, Bulgáriához visszacsatoltatott Dobrudzsa 7.726 km², 424 ezer lakossal, a Szovjetköztársaságok Uniójához Bessarabia és Bukovina egy része kb. 50.000 km², 3·8 millió lakossal. Románia mai területe 193.500 km², 13.200.000 lakossal. — ⁸⁾ Nem foglaltatik benne az 1939-ben és 1940-ben bekebelezett lengyel, finn, eszt, lett, litván és román területek adatai, melyekkel együtt Szovjet-Unió területe 21.632 ezer km², 192.600 ezer lakossal. — ⁹⁾ 1939. VII. hó adata. — ¹⁰⁾ 1935 = 100. — ¹¹⁾ 1931 = 100. — ¹²⁾ 1936 = 100. — ¹³⁾ 1937 = 100.

Tableau économique international, 1939.

területi változást; így pl. Magyarország és Németország területi és népességi adatai a mai állapotra

vonatkoznak. A további időpontváltozásra a jegyzetekben utalunk.

Automobilállomány Nombre des automobiles	Egy automobilra eső lélekszám — Habitants pour 1 automobile	Aranytartalék Réserve-or	Bankjegyforgalom Billets de banque en circulation	Állami bevételek Recettes de l'État	Állami kiadások Dépenses de l'État	A pénzegységek Unités monétaires			Bankkamatláb ^{a)} Taux en banque ^{a)}	Nagykereskedelmi index ^{b)} Indice des prix de gros ^{b)}	Mégélhető index ^{b)} Indice du coût de la vie ^{b)}	P a y s	Numéros d'ordre
						megnevezése désignation de ces unités	1929. évi aranyparitása pénzben — parité-or en pengős en 1929	1929. évi aranyparitásának értéke 1939 átlagában — valeur moyenne, en 1939, de la parité-or, p. rapp. à 1929, 0/0					
31.010	4	59.582	7.597	6.151	7.246	Dollár	5.718	59.1	1.00	80.9	82.6	Etats-Unis	1
274	47	1.572	1.401	1.054	1.249	Peso	2.427	42.9	3.50	112.2	94.4	Argentine	2
837	8	6	54	102	102	Fontsterling	27.825	42.9	4.25	92.4	89.4	Commonw. d' Austr.	3
225	37	2.058	5.599	2.337	2.773	Belga	0.795	71.6	2.68	76.2	92.9	Belgique	4
2	1.728	.	369	627	627	Boliviano	2.087	5.0	6.00	.	.	Bolivie	5
181	239	137	4.970	4.209	4.422	Milreis	0.684	29.9	.	.	.	Brésil	6
115	3.068	926	2.359	1.317	1.317	Rupia	2.087	53.9	3.00	76.4	106.0	Inde anglaise	7
5	1.283	80	5.573	8.199	8.101	Leva	0.041	98.7	6.00	66.7	62.4	Bulgarie	8
.	.	189	6.345	.	.	Korona	.	.	3.00	106.8	88.7	Bohême-Moravie	9
49	95	97	1.000	1.771	1.771	Aranypeso	0.696	25.1	4.50	218.7	171.0	Chili	10
164	23	177	600	713	713	Dán korona	1.532	44.8	4.08	109.3	108.6	Danemark	11
371	27	841	23	55	56	Fontsterling	27.825	53.4	3.50	89.0	93.7	Union Sud-Afric.	12
34	471	183	26	45	47	"	28.538	53.8	.	76.2	86.8	Egypte	13
6.5	173	46	69	115	115	Eszt korona	1.532	55.7	4.50	87.7	95.4	Estonie	14
8	481	91	4.039	5.211	5.210	Finn márka	0.144	46.8	4.00	.	89.8	Finlande	15
2.399	17	9.149	149.416	79.961	79.889	Francia frank	0.224	37.8	2.00	.	.	France	16
15.5	464	97	9.453	14.851	15.514	Drachma	0.074	37.1	6.00	121.9	1129.7	Grèce	17
75	809	303	194	.	.	Hollandi forint	2.298	78.8	3.00	58.6	.	Indes Néerland.	18
12	1.295	86	1.010	3.095	3.211	Rial	0.511	36.6	.	134.4	139.9	Iran	19
67	44	.	19	34	34	Fontsterling	27.825	53.8	3.27	.	101.0	Irlande	20
186	388	555	4.257	6.097	6.097	Yen	2.850	30.8	3.29	126.3	123.3	Japon	21
22	715	200	10.681	12.786	11.920	Dinár	0.101	76.1	5.00	78.8	70.6	Yougoslavie	22
1.421	8	720	247	760	1.148	Dollár	5.718	56.7	2.50	78.8	83.7	Canada	23
67	6.288	.	3.082	1.001	1.001	Kinai dollár	2.388	16.8	.	232.1	182.0	Chine	24
33	253	69	88	92	92	Aranypeso	5.565	34.6	4.00	.	13118.3	Colombie	25
8	2.776	.	.	.	.	Yen	2.850	30.8	.	.	.	Corée	26
45	91	.	.	76	76	Aranypeso	5.718	56.9	.	.	.	Cuba	27
44	785	.	2.428	2.526	2.526	Zloty	0.641	.	4.50	.	.	Pologne	28
7	268	40	190	367	366	Lat	1.103	56.7	4.50	98.4	93.8	Lettonie	29
3	779	29	206	432	432	Lita	0.572	98.8	.	.	53.8	Lituanie	30
34	302	124	975	2.036	2.084	Pengő	1.000	95.2	4.00	86.3	86.5	Hongrie ⁴⁾	31
105	188	103	651	449	449	Aranypeso	2.850	22.9	.	127.0	.	Mexique	32
2.430	19	.	555	1.321	2.753	Fontsterling	27.825	53.8	2.27	89.8	96.3	Grande-Bretagne	33
156	56	2.327	1.153	770	1.016	Hollandi forint	2.298	78.4	2.34	73.9	83.3	Pays-Bas	34
1.959	41	97	14.502	.	.	Márka	1.362	99.3	4.00	77.7	82.0	Allemagne ⁵⁾	35
100	29	274	603	826	826	Norvég kor.	1.532	51.3	3.83	104.8	104.6	Norvège	36
499	88	486	24.432	.	.	Lira	0.301	58.3	4.50	.	.	Italie ⁶⁾	37
22	297	74	159	216	216	Sol	2.287	28.0	6.00	116.1	96.4	Pérou	38
49	142	234	2.662	2.801	2.799	Escudo	0.253	53.9	4.50	99.5	81.2	Portugal	39
29	681	515	55.946	51.826	51.826	Leu	0.034	70.0	3.50	87.7	130.6	Roumanie ⁷⁾	40
70	342	.	8.707	.	.	Peseta	0.839	43.2	4.00	138.3	.	Espagne	41
76	55	1.847	2.050	513	584	Svájci frank	1.103	69.0	1.50	78.7	85.7	Suisse	42
222	28	1.041	1.422	1.999	1.763	Svéd korona	1.532	52.9	2.52	115.0	100.9	Suède	43
.	.	6	1.392	1.472	2.051	Szlovák kor.	.	.	.	.	.	Slovaquie	44
801	213	.	.	182.586	179.711	Rubel	2.942	.	.	.	.	U. R. S. S. ⁸⁾	45
13	1.276	97	307	400	381	Török font	2.757	95.9	4.00	63.1	71.2	Turquie	46
276	6	80	19	38	38	Fontsterling	27.825	43.1	3.68	108.5	98.4	Nouvelle-Zélande	47
65	32	229	93	93	91	Aranypeso	5.913	35.4	.	.	103.2	Uruguay	48
33	105	177	133	361	361	Bolivar	1.103	96.5	.	76.0	.	Venezuela	49

1) En général, chiffres des Recensements de 1930. — 2) Pour quelques pays, années antérieures. — 3) Moyenne annuelle. — 4) Pour la superficie et la population, territoire actuel de la Hongrie, donc y compris le territoire oriental réincorporé du fait de la 2e Sentence de Vienne (30 août 1940). — 5) Pour le territoire et la population: territoire ancien et Autriche, Sudètes allemandes, Memel, Dantzig, territoire oriental en Pologne, Eupen, Malmédy, Moresnet.; pour les autres données: ancien territoire allemand et l'Autriche. — 6) Pour le territoire et la population, l'Italie avec l'Albanie; pour les autres données, l'Italie seulement. — 7) Les données se rapportent au territoire de la Roumanie en 1939. Il en a été rattaché en 1940, à la Hongrie, 43.104 km² avec 2.633 mille habitants; à la Bulgarie, le Dobroudgea, 7.726 km² avec 424 mille hab.; à l'U. R. S. S., la Bessarabie et une partie de la Bukovine, environ 50.000 km² et 3.8 millions d'hab. Aujourd'hui, la Roumanie a un territoire de 193.500 km² et 13.200 mille habitants. — 8) Non compris les territoires polonais, finnois, estoniens, lettoniens, lituaniens et roumains annexés en 1939 et 1940, avec lesquels l'U. R. S. S. a un territoire de 21.632 mille km² et 192.600 mille habitants. — 9) Juillet 1939. — 10) 1935 = 100. — 11) 1931 = 100. — 12) 1936 = 100. — 13) 1937 = 100.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1940. december havi adatok. — Chiffres de décembre 1940.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Voici les données de décembre 1940:

Sur notre territoire d'avant la 2e Sentence de Vienne, il y eut 7.232 nouveaux mariages, 16.011 naissances vivantes et 12.361 décès, soit 7,8, 17,4 et 13,4 pour 1.000 habitants. L'accroissement naturel a été de 3.650 unités (4,0‰). — Si on laisse de côté la Subcarpathie, les chiffres montrent, par rapport à décembre précédent, une régression pour la nuptialité, ainsi que pour la natalité qui cependant n'a baissé que légèrement, et une augmentation pour la mortalité. Sur le territoire agrandi du fait de la 1re Sentence de Vienne, la nuptialité représentait 8,1‰, la natalité 16,8‰ et la mortalité 13,3‰, contre 8,9‰, 16,9‰ et 12,8‰ un an auparavant. L'accroissement naturel (3,5‰) y a été inférieur à celui de décembre précédent (4,1‰).

Les Syndicats ouvriers ont enregistré 11.958 chômeurs, soit 12,3% de plus qu'au mois précédent et 8,9% de moins qu'en décembre de l'année d'avant. Par rapport à la situation d'il y a un an, le nombre des chômeurs a grandi dans l'Alimentation (+50,0%), dans l'industrie de l'habillement (+47%); mais il a baissé dans l'industrie du cuir (—28,4%), dans la polygraphie (—26,2%), dans l'industrie du bois (—16,4%), dans le Bâtiment (—15,5%).

La production de houille était de 968,1 mille q, baissant de 10,4% par rapport au mois précédent. Celle de lignite, représentant 9.044,9 mille q, a diminué de 0,2% comparativement à novembre dernier. On a produit 84,6 mille hectolitres d'alcool et 183,6 mille q de sucre. Les usines électriques de la Ville de Budapest ont produit 40.944 millions de kWh, soit 2,0% de moins qu'au mois précédent et 5,4% de plus qu'en décembre de l'année d'avant. De cette quantité, on a employé 21 millions de kWh pour faire marcher des machines, 8,7 millions de kWh pour l'éclairage privé, et 4,5 millions de kWh à d'autres fins. Le nombre des consommateurs de courant électrique, augmentant de 3.379, s'est élevé à 297.157, accusant un accroissement de 6,8% sur décembre précédent.

La quantité des marchandises en petite vitesse a baissé, pour des causes saisonnières, de 21,0%

par rapport à novembre dernier, montrant cependant une augmentation de 10,3% sur décembre de l'année d'avant. Le nombre des tonnes kilométriques-marchandises était de 490,5 millions de km., dépassant de 34 millions celui du mois précédent. Le trafic-voyageurs — 10,2 millions de personnes — a dépassé de 3,2% celui de novembre dernier.

Le trafic postal grandissait fort. Pour le nombre des correspondances, il a monté de 28,6% par rapport au mois précédent et à la fin de l'année d'avant. Pour le nombre et le montant des mandats-poste, il a augmenté, comparativement au mois précédent, respectivement de 6,2% et de 3,3%. Le nombre des télégrammes a baissé de 0,5%; celui des conversations téléphoniques interurbaines, de 4,9%; celui des conversations téléphoniques locales de Budapest a grandi de 0,3%. Le nombre des usagers de la Radio, montant en décembre de 14.636, s'est élevé à 609.468. Ce dernier chiffre comprend 177.118 usagers de Budapest, dont le nombre a monté de 1,2% comparativement à novembre dernier.

Le niveau des prix de gros a monté de 1,1% par rapport au mois précédent et de 21,9% par rapport à décembre de l'année d'avant. Parmi les éléments de l'indice général, le nombre indice des produits agricoles et de l'élevage a, comparativement à novembre, baissé de 0,5%; celui des matières industrielles et des objets fabriqués a monté de 2,4%; celui de l'industrie agricole a aussi monté (+0,4%), ainsi que celui des denrées coloniales (+13,8%). Par rapport à décembre précédent, le nombre indice des produits agricoles et de l'élevage a grandi de 38,9%, et celui des matières industrielles et des objets fabriqués, de 13,2% seulement. Ainsi donc, en un an, le premier a monté de plus de 2 fois que le second. De sorte que la disparité de 16,8%, constatée entre eux à la fin de l'année d'avant, au détriment des prix agricoles, a cessé. A la fin de 1940, par rapport à la situation de 1929, les prix agricoles dépassaient de 0,7% les prix industriels.

L'indice du coût de la vie (non compris le loyer), qui était de 127,1 à la fin de novembre

dernier, s'est élevé à 127'3, en raison du renchérissement de quelques vivres.

Selon les données concernant la Banque Nationale, la circulation des billets de banque a monté à 1.386'6 millions de pengős, dépassant de 20'8 millions celle du mois précédent. Le montant des effets escomptés et des avances a baissé de 18 millions de pengős, descendant à 710'3 millions. L'encaisse-or n'a pas changé (124'1 millions de p.). Les devises et monnaies, diminuant de 1 million de pengős, ont représenté 34'4 millions. Le taux de l'escompte n'a pas varié.

Les dépôts en banque ont fort augmenté. Pour les établissements de crédit envisagés ici, les dépôts d'épargne ont grandi en un mois de 55'6 millions, s'élevant à 808'2 millions. Les dépôts sur comptes courants ont monté en décembre à 1.035'2 millions, accusant en un mois une augmentation de 35'4 millions. Le total des dépôts en banque a été de 1.834'4 millions, contre 1.752'4 millions au mois précédent.

A la Bourse de Budapest, il y eut une hausse considérable, qui a fait monter l'indice officiel d'actions, de 100'2 fin novembre, à 115'9. Le nombre des actions vendues a dépassé de 100 mille le chiffre du mois précédent. Le montant des livraisons et réceptions, qui était en novembre de 4'6 millions de pengős, a représenté 12'2 millions.

Il y eut 9 nouvelles insolvabilités, soit 1 de plus qu'au mois précédent. Les passifs des concordats privés et judiciaires ont été de 493 mille pengős, contre 2.420 mille p. en novembre dernier. Le nombre et le montant des lettres de change protestées étaient insignifiants, le gouvernement ayant suspendu les protêts jusqu'à la fin de décembre.

*

Népmozgalom.

Az első bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország területén az előző év megfelelő hónapjához viszonyítva a házasságkötések száma kevesebb volt. Az elveszületések száma és aránya ebben a hónapban egy árnyalattal kedvezőtlenebb volt, mint egy évvel korábban, a halálozás határozottan romlott. A csecsemőhalálozás és gyermekhalálozás némileg javult; a 7 évnél idősebbek halálozása magasabb volt. A természetes szaporulat gyengébb, mint egy évvel korábban.

Kárpátalja halálozási gyakorisága gyengébb, elveszületési arányszáma határozottan kedvezőbb volt, mint az ország többi részén. Természetes szaporulata ezúttal is sokkal kedvezőbb.

Az 1940. év december havi népmozgalmi főeredményeit az előző év megfelelő adataival veti össze következő kis összeállításunk:

	Az első bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország		Kárpát-alja	Összesen
	1939 dec.	1940 december		
Házasságkötés	7.639	7.055	177	7.232
" ezer lélekre	8'9	8'1	3'1	7'8
Élveszületés	14.555	14.523	1.488	16.011
" ezer lélekre	16'9	16'8	26'1	17'4
1 éven aluli elhalt	1.740	1.712	262	1.974
" élveszületésre " száz	12'0	11'8	17'6	12'3
1—6 éves elhalt	432	412	76	488
7 évnél idősebb elhalt	8.826	9.366	533	9.899
Elhalt összesen	10.998	11.490	871	12.361
" ezer lélekre "	12'8	13'3	15'3	13'4
Természetes szaporodás	3.557	3.033	617	3.650
" ezer lélekre	4'1	3'5	10'8	4'0

A gyakoribb halálokok közül emelkedés mutatkozik a gümőkór, kanyaró, szamárhurut, roncsoló toroklob, vérhas, agyvérzés-agyguta, szervi szívbaj, hörghurut és a rák és rosszindulatú daganat áldozatainak számánál. Lényegesen kisebb volt a vörhenyben, influenzában, hasi hagymázban, tüdőlobban, gyermekági betegségben és bélhurutban elhaltak száma. Az adatok a következők:

A halálokok megnevezése	Az első bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország		Kárpát-alja	Összesen
	e l h a l t a k s z á m a			
	1939 dec.	1940 december		
Gümőkór	897	999	90	1.089
Kanyaró	12	21	3	24
Vörheny	10	9	1	10
Influenza	30	27	2	29
Szamárhurut	19	37	6	43
Roncsoló toroklob	28	32	4	36
Hasi hagymáz	45	33	4	37
Vérhas	3	9	11	20
Agyvérzés-agyguta	666	752	12	764
Szervi szívbaj	584	626	25	651
Tüdőlob	1.148	1.131	212	1.343
Hörghurut	36	61	3	64
Rák és rosszindulatú daganat	831	961	19	980
Gyermekági betegség	68	40	6	46
Bélhurut	212	186	29	215

Ezer lélekre az első bécsi döntéssel megnagyobbodott területen 1'15 (1939 december 1'04), Kárpátalján 1'58, a második bécsi döntés előtti területen 1'18 gümükóros halálozás esett.

Decemberi népmozgalmunk országrészek szerint részletezett főeredményeit mutatja be végül alábbi összeállításunk:

Ország rész	Házasságkötés	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás
a) szám szerint				
I. Kisalföld	532	1.713	1.228	485
II. Dunántúli dombosvidék	1.139	2.852	2.604	248
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül .	1.210	2.071	1.720	351
b) Budapesttel együtt	2.600	3.544	3.244	300
IV. Tiszántúl	1.888	4.071	2.742	1.329
V. Északi dombosvidék .	896	2.343	1.672	671
VI. Kárpátalja	177	1.488	871	617
Magyarország összesen:	7.232	16.011	12.361	3.650
b) ezer lélekre				
I. Kisalföld	5·6	18·0	12·9	5·1
II. Dunántúli dombosvidék	6·2	15·7	14·3	1·4
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül .	8·1	13·9	11·5	2·4
b) Budapesttel együtt	10·8	14·7	13·5	1·2
IV. Tiszántúl	8·8	18·9	12·7	6·2
V. Északi dombosvidék .	6·8	17·7	12·6	5·1
VI. Kárpátalja	3·1	26·1	15·3	10·8
Magyarország összesen:	7·8	17·4	13·4	4·0

Munkapiac.

A munkanélküliek számsorában szokásosan jelentkező kedvezőtlen idényhullám a tárgyalt év végén kis mértékű volt, ami erőteljesebb foglalkoztatottságra mutat. Az 1940. évi munkanélküliek havi adatsora kedvezőbb volt az 1939. évinél is, mert az év majdnem minden hónapjában kevesebb munkanélkülit mutattak ki, mint az előző év megfelelő hónapjaiban. Míg 1939-ben az idényszerű mélypont októberben következett be, addig 1940-ben a szakszervezetek augusztus hónapban tartottak legkevesebb munkanélkülit nyilván, azóta fokozatosan, idényszerűen a szokásostól eltérőleg lanyhább ütemben emelkedett a munkanélküliek száma.

A szakszervezetek által december hó végén kimutatott munkanélküliek száma 11.958-ra rúgott. Az előző havihoz képest 1.311, valamivel több, mint 12% volt a növekedés, a múlt év azonos időpontjához képest ellenben 1.175-tel hanyatlott a munka-

nélküliek száma, ami 8·9%-os csökkenésnek felel meg.

Az év utolsó negyedében a munkanélküliek száma 4.239-cel volt kevesebb, mint az előző év október—decemberi időszakában.

Az alábbi összeállítás a munkanélküliek számának változását tünteti fel az év végén visszatekintően 1931-ig:

Időszak	Munkanélküliek száma	Változás %-ban
1931. végén	33.146	—
1932 „	32.073	— 3·2
1933 „	27.044	— 15·7
1934 „	22.031	— 18·5
1935 „	19.386	— 12·0
1936 „	15.967	— 17·6
1937 „	17.374	+ 8·8
1938 „	17.144	— 1·3
1939 „	13.133	— 23·1
1940 „	11.958	— 8·9

A tárgyalt hó végén a férfi munkanélküliek száma 10.461, a női munkanélkülieké pedig 1.497 volt (87·5% és 12·5%), az előző hónaphoz képest a női munkaerők száma valamit csökkent, a férfi munkaerőké pedig nőtt. A nyilvántartott munkanélküliek 60·1%-a Budapestre, 39·9%-a pedig vidékre esett.

Foglalkozás szerint az előző havihoz képest a legnagyobb apadás a szellemi munkásoknál jelentkezett (—3·4%). A sokszorosító iparban 1·7%, a vasiparban pedig 1·1% volt a csökkenés. A többi iparágakban többé-kevésbé idényszerűleg és a korlátozó rendelkezések következtében részben kényszerűleg emelkedett a munkanélküliek száma. Így a szállodai alkalmazottaknál 119·2%-kal, a ruházati iparban 91·9%-kal, az építő iparban 31·5%-kal, a bőriparban 16·3%-kal, az élelmezési iparban 3·7%-kal és a fémiparban 1·5%-kal.

A fontosabb foglalkozási ágakban a munkanélküliek december hóvégi alakulását visszatekintő összeállításban a következő táblázat tünteti fel:

Időszak	Építőipar	Vasipar	Bőripar	Ruházati ipar	Élelmezési ipar	Faipar	Szállodai és éttermi alk.	Sokszorosítóipar	Munkanélküliek száma	
1931 végén	8.448	8.337	1.524	449	1.504	4.102	676	3.176		
1932 „	6.875	9.054	1.177	363	1.177	4.222	817	3.229		
1933 „	5.252	8.834	876	316	1.040	2.893	819	2.820		
1934 „	4.824	7.251	968	319	1.041	1.641	530	2.444		
1935 „	5.108	5.428	717	305	1.059	1.020	457	2.364		
1936 „	3.004	3.516	1.243	364	1.533	1.110	286	1.921		
1937 „	3.147	3.390	794	700	1.924	1.359	182	1.742		
1938 „	3.473	3.153	1.035	532	1.939	2.180	190	1.663		
1939 „	4.158	1.343	996	317	754	1.759	38	1.926		
1940 „	3.513	1.283	713	332	1.293	1.465	57	1.421		

I d ő s z a k	Építőipar	Vasipar	Bőripar	Ruházati ipar	Élelmezési ipar	Faipar	Szállodai és éttermi alk.	Sokszorosító ipar
	V á l t o z á s s z á z a l é k b a n							
1931 végén	—	—	—	—	—	—	—	—
1932 "	— 18·6	+ 8·6	— 22·8	— 19·2	— 21·7	+ 2·9	+ 20·9	+ 1·7
1933 "	— 23·6	— 2·4	— 25·6	— 12·9	— 11·6	— 31·5	+ 0·2	— 12·7
1934 "	— 8·1	— 17·9	+ 10·5	+ 1·0	+ 0·1	— 43·3	— 35·3	— 13·3
1935 "	+ 5·9	— 25·1	— 25·9	— 4·4	+ 1·7	— 37·8	— 13·8	— 3·3
1936 "	— 41·1	— 35·2	+ 73·4	+ 9·3	+ 44·8	+ 8·8	— 37·4	— 18·7
1937 "	+ 4·8	— 3·6	— 36·1	+ 92·3	+ 25·5	+ 22·4	— 36·4	— 9·3
1938 "	+ 10·3	— 7·0	+ 23·3	— 24·0	+ 0·8	+ 60·4	+ 4·4	— 4·5
1939 "	+ 19·7	— 57·4	— 3·8	— 40·4	— 61·1	— 19·3	— 80·0	+ 15·8
1940 "	— 15·5	— 4·5	— 28·4	+ 4·7	+ 71·5	— 16·7	+ 50·0	— 26·2

Termelés.

Széntermelés. 1940 második felében a szénfogyasztás rendkívüli mértékben felszökött, a fokozottabb széntermelés nem tudta követni hasonló arányban a szükséglet emelkedését, ezért és egyéb takarékosági célból a lakások és más helyiségek fűtésére beszerezhető tüzelőanyag-mennyiségeket korlátozni kellett. Az októberben bekövetkezett szénbányász-sztrájk meglehetősen zavarta széntermelésünk évek óta megszokott ütemét, így a *kőszén* termelésénél októberről novemberre nagyobb emelkedést látunk és csak decemberben érte el a 968'1 ezer q-s mennyiséget, amely csupán 0'1%-kal több, mint az előző év hasonló hónapjában. Az előző hónaphoz képest azonban 10'4% a csökkenés. Az év utolsó negyedének termelése a rossz októberi eredmény miatt 180 ezer q-val maradt el az előző negyedétől és 129 ezer q-val az előző év utolsó negyedétől. A *barnaszén* termelésnél hasonló alakulást látunk. A barnaszén-termelés, amely a *kőszén*-termelésnek kb. tízszerese, az októberi gyenge termelés után novemberben 9'1 millió q-ra szökött fel, december hónapnak 9'0 millió q-s eredménye is csupán 0'2%-kal maradt el az előző havitól, az elmúlt év december hónapjánál pedig 0'7%-kal volt nagyobb. 1940 október—decemberi időszakának barnaszén termelése kerekén 25 millió q volt, csak 41 ezer q-val kevesebb az előző negyedévi termelésnél. 1940 utolsó negyedében az október havi bányász sztrájk következtében 2'7 millió q-val kevesebbet termeltek, mint az előző év hasonló időszakában.

Szesztermelés. A tárgyalt hóban 84'6 ezer hl szeszt termeltünk, közel 31 ezer hl-rel, 56'9%-kal többet, mint az előző hóban, a tavalyit pedig közel 12 ezer hl-rel, 15'7%-kal múlta felül a december havi szesztermelés. Az év utolsó negyedének termelése 154 ezer hl-re rúgott és 16 ezer hl-rel haladta meg az 1939. év október—decemberi időszaknak termelését.

Cukortermelés. A cukortermelési kampány tulajdonképpen már november hó végével befejezést nyert, mégis a tárgyalt hóban még mindig 183'6 ezer q cukrot termeltünk, ami a jól sikerült cukorrépatermésnek a következménye. Az ezidei kam-

pány minden hónapja magasan felülmúlja az előző évit. Így 1940 decemberében is 181 ezer q-val többet termeltünk, mint az előző év decemberében, az év utolsó három hónapjának közel 2 millió q-s termelése pedig 714 ezer q-val többet tett ki az 1939-es kampány termelésénél.

Elektromos áramtermelés. Budapest székesfőváros elektromosáram termelése december hóban 40'9 millió kwó-val alig maradt el az előző hónapok eredményétől. A termelés irányzata tehát nem oly nagymértékben csökkenő, mint arra a villamos áramfogyasztást korlátozó rendelkezésekből következtetni lehetne. Igaz ugyan, hogy idényszerűleg decemberben legtöbb az áramfogyasztás, s így a takarékoskodási intézkedések ellenére, amely csak a hónap második felében éreztette hatását, csupán 2'0%-kal csökkent az áramfogyasztás az előző hónaphoz képest, míg az előző év decemberével szemben még mindig 5'4%-os emelkedés észlelhető. Az áramfogyasztás hatalmas növekedését jellemzi, hogy 1940 október—december hónapokban kerekén 10 millió kwó-val volt nagyobb az elektromosenergia termelése, mint 1939 hasonló időszakában. Az áramfelhasználással kapcsolatban megemlíthető, hogy amíg a *motorikus célokra* elosztott áram mennyisége az előző hónaphoz képest hanyatlott (—3'4%), addig a *magánvilágítási célokra* felhasznált áram mennyisége idényszerűen emelkedett és pedig jelentős mértékben (+ 27'7%). Az egy év előttihez képest mindkét számsornál gyarapodás mutatkozik. A *motorikus célokra* elosztott áram mennyisége 2'6 millió kwó-val, 13'9%-kal, 21'0 millióra emelkedett, a *magánvilágítási célokra* felhasznált áram közel 400 ezer kwó-val, 4'2%-kal 8'7 millió kwó-ra nőtt. Az *egyéb célokra elosztott áram* mennyisége, amelyben a budapestkörnyéki városok fogyasztása is bentfoglaltatik az előző hónaphoz képest 4'6%-kal, az előző év hasonló hónapjával szemben pedig 3'1%-kal csökkent. Az *elektromos áramfogyasztók* száma a hó végéig 3.379-cel (+ 1'1%-kal) 297.157-re, újabb tetőpontra emelkedett. Egy év leforgása alatt az áramfogyasztók száma 19.040-nel, 6'8%-kal nőtt.

Közlekedés.

Vasúti forgalom. Decemberben az évszaki erők kedvezőtlen hatást gyakoroltak a vasúti forgalomra. A szállított áruk mennyisége a 2'3 millió tonnát alig érte el, s 601 ezer tonnával elmaradt az előző havi mögött, ami kerek 21%-os csökkenésnek felel meg. Ez a hanyatlás az idényszerű kereteket lényegesen felülmúlta. A gazdasági élet élénkülése folytán azonban a december havi forgalom a múlt év azonos hónapjához képest 212 ezer tonnával, 10'3 %-kal emelkedett. Az *áru-tonna-kilométer* számsoránál lényegesen kedvezőbb eredmények jöttek létre. A december havi 490'5 millió km 34 millió áru-tonna km-rel (7'4%-kal) felülmúlta az előző havit, a tavalyit pedig 175 millió km-rel s a gyarapodás itt pontosan 55'4%. A forgalmi tevékenység iránt ugyan a *megrakott teherkocsik számsora* kevésbé érzékeny, nagyjában mégis a szállított áruk mennyiségével azonos alakulást mutatott. 155'3 ezer megrakott teherkocsi került szállításra, 37 ezerrel (19'2%-kal) kevesebb, mint az előző hóban, de 17 ezerrel (12'1%-kal) több, mint a múlt év azonos hónapjában. Feltűnő az utasforgalom további élénkülése. A *szállított utasok száma* a tárgyalt hóban 10'2 millió, ezzel ebben a számsorban újabb tetőpont jött létre. Az előző havihoz képest a szállított utasok száma 3'2%-os emelkedést ért el, a tavalyival szemben pedig 11'7%-os javulás mutatkozik. Az *utas km-ek számsora* még nagyobb forgalmi élénkülésre mutat, amennyiben 1940 december hónapjában elért 355 millió km az előző hónappal szemben 15 millió km-s (4'4%-os) emelkedést, az 1939 december hónapjával szemben pedig 81'3 millió km-s (29'7%-os) emelkedést jelent. Az utas km-ek hossza is ebben a hóban tetőzött.

A vasúti forgalomra vonatkozó számsorok utolsó negyedévi eredményeit 1931-ig visszatekintően a következő összeállítás tartalmazza:

Időszak	Szállított áru	Áru-tonna-kilométer	Megrakott teherkocsik száma	Szállított utasok száma
	1.000 tonna	milliókban	e z r e k b e n	
1931. X-XII.	5.191	646'4	340'7	15.515
1932. X-XII.	4.224	526'5	293'8	14.235
1933. X-XII.	4.803	621'6	325'3	15.137
1934. X-XII.	4.479	596'3	304'3	15.243
1935. X-XII.	5.292	694'9	340'7	17.055
1936. X-XII.	5.874	743'3	381'9	18.527
1937. X-XII.	6.062	767'7	373'0	20.381
1938. X-XII.	6.007	791'5	406'2	22.659
1939. X-XII.	7.597	1.225'7	497'9	27.460
1940. X-XII.	¹⁾ 8.068	¹⁾ 1.368'8	¹⁾ 542'9	¹⁾ 29.380
V á l t o z á s s z á z a l é k b a n				
1931. X-XII.	—	—	—	—
1932. X-XII.	-16'7	-18'5	-13'8	- 8'3
1933. X-XII.	+13'7	+18'1	+10'7	+ 6'3
1934. X-XII.	- 6'7	- 4'1	- 6'5	+ 0'7
1935. X-XII.	+18'2	+16'5	+12'0	+11'9
1936. X-XII.	+11'0	+ 7'0	+12'1	+ 8'6
1937. X-XII.	+32'0	+ 3'9	- 2'3	+10'0
1938. X-XII.	- 0'9	+ 3'1	+ 8'9	+11'2
1939. X-XII.	+26'5	+54'8	+22'6	+21'2
1940. X-XII.	+ 6'2	+11'6	+ 9'0	+ 7'0

¹⁾ Ideiglenes adatok.

Az év utolsó negyedének eredményeit szemlélve azt látjuk, hogy a szállított áruk mennyisége (8'1 millió t.) 6'2%-kal, az áru-tonna km (1.369 millió km) 11'6%-kal, az 543 ezer megrakott teherkocsi 9'0%-kal, míg a 29'4 millió szállított utas 7'0%-kal multa felül az előző év ugyanazon időszakának eredményét, ami főleg az erdélyi forgalom bekapcsolódásának a következménye. Az 1939 utolsó negyedének és 1940 utolsó negyedének összehasonlított eredményeit még értékesebbé teszi az a körülmény, hogy 1938-ról 1939-re hasonló időszakokban az emelkedés oly nagyarányú volt, hogy az idei növekedéseket mind a teherforgalomnál, mind pedig a személyforgalomnál hozzávetőlegesen négyszeresen multa felül.

Postaforgalom. A tárgyalt hóban a postaforgalom rendkívül megduzzadt. Összesen 78'1 millió *levélküldemény* került feladásra, 17'8 millióval több, mint az előző hóban és 15'6 millióval több, mint tavaly (+ 29'6%, + 25'1%). A *csomagküldemények* darabszáma 360 ezerrel majdnem elérte az 1'9 milliót, a tavalyival szemben 334 ezer db volt az emelkedés (+ 23'7%, + 21'6%). A *postautalványok számánál* szintén növekedéssel találkozunk. Decemberben 1'4 millió darab postautalványt adtak fel, 83 ezerrel többet, mint az előző hónapban és 246 ezerrel többet, mint az előző év decemberében (+ 6'2%, + 21'0%). A *postautalványokon feladott összegek* megközelítették a 121 millió P-t és az előző hónapot kerek 4 millió P-vel, az előző év decemberét pedig kerek 30 millió P-vel multák felül, ami 3'4%-os, illetőleg 33'0%-os gyarapodásnak felel meg. A *feladott táviratok darabszáma* 457 ezer volt, ami csak 2 ezerrel (- 0'5%-kal) maradt alul az előző hó eredményénél, de 122 ezerrel (+ 36'4%-kal) több volt az előző évi decemberinél. A *budapesti helyibeszélgetések* száma 14'1 millió volt, ami majdnem pontosan ugyanannyi, mint az előző hónapban, az egy évvel ezelőtti helyzettel összehasonlítva azonban 11'2%-os emelkedést látunk. A *helyközi beszélgetések* a múlt hónappal szemben visszaestek és közel 900 ezer db-t tettek, egy év leforgása alatt azonban itt is 42'0%-os gyarapodás mutatkozik. Annak ellenére, hogy a *távbeszélő főállomások* felszerelését megnehezítették, itt is emelkedésről számolhatunk be, amennyiben 1940 decemberben 1.247 db-t szereltek fel és így közel 150 ezer távbeszélő főállomást tartanak nyilván, 16 ezerrel többet, mint 1939 decemberében.

A fontosabb postaforgalmi adatsorok utolsó negyedévi alakulását a százalékos változásokkal együtt, 1939-ig visszatekintően az alábbi táblázatunkban találjuk meg:

Időszak	Közönséges és ajánlott levelek sz. 1.000 db.	Postautalványok száma 1.000 db.	Postautalványok összege ezer P	Táviratok száma 1.000 db.
1931. X—XII.	96.433	2.646·5	225.488	766·8
1932. X—XII.	92.956	2.399·1	213.548	670·4
1933. X—XII.	94.148	1.807·8	197.527	646·9
1934. X—XII.	94.209	2.543·2	231.400	636·0
1935. X—XII.	114.014	2.604·5	250.292	649·0
1936. X—XII.	123.438	2.693·5	267.996	673·3
1937. X—XII.	131.700	2.773·1	260.996	719·1
1938. X—XII.	151.159	3.052·2	219.439	884·3
1939. X—XII.	164.743	3.649·7	258.727	1.016·8
1940. X—XII.	203.290	4.122·5	353.898	1.362·6

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1931. X—XII.	—	—	—	—
1932. X—XII.	— 3·6	— 9·3	— 5·3	— 12·6
1933. X—XII.	+ 1·2	— 24·6	— 7·5	— 3·5
1934. X—XII.	+ 0·1	+ 40·7	+ 17·1	— 1·7
1935. X—XII.	+ 21·0	+ 2·1	+ 8·2	+ 2·0
1936. X—XII.	+ 8·3	+ 3·4	+ 7·1	+ 3·7
1937. X—XII.	+ 6·7	+ 3·0	— 25·0	+ 6·8
1938. X—XII.	+ 14·8	+ 10·1	+ 9·2	+ 23·0
1939. X—XII.	+ 9·0	+ 19·6	+ 17·9	+ 15·0
1940. X—XII.	+ 23·4	+ 12·9	+ 36·8	+ 34·0

Az október—decemberi időszakban 203·3 millió közönséges és ajánlott levél került szállításra, 38·6 millióval több, mint a múlt év ugyanazon időszakában (+ 23·4%). A postautalványok számánál 12·9%-os, összegénél 36·8%-os emelkedés jött létre, a feladott táviratok darabszáma pedig 34%-kal multa felül 1939 október—decemberi időszakának eredményét.

A tárgyalt hó végén Magyarországon 609.468 rádióvevő-engedélyest tartottak nyilván, 14.636-tal (+ 2·5%-kal) többet, mint novemberben és 110.100-zal (+ 22·0%-kal) többet, mint 1939 decemberében. Budapesten a rádióberendezések száma 177.118-at tett, a növekedés itt egy hónap leforgása alatt 1·3%, egy év leforgása alatt 12·4%. Az a jelenség, hogy a vidéki rádióelőfizetők száma, amely az összes előfizetőknek kb. 70%-át teszi, nagyobb ütemben nő, mint a budapestieké, főleg az erdélyi előfizetők fokozatos bekapcsolódásával magyarázható.

Áralakulás.

A magyarországi nagykereskedelmi árszínvonal az év utolsó hónapjában valamit emelkedett, de ez az árszínvonal emelkedés lassú és fokozatos, ami a szigorúbb árellenőrzésnek az eredménye. A december havi 1·1%-os árszínvonal emelkedés főleg két okra vezethető vissza: egyrészt néhány cikk árának a felemelése, másrészt egyes nyersanyagok drágulása. Természetesen ezeken kívül közrejátszottak más tényezők is, mint pld. adóemelés, költségesebb árubeszerzés stb.

December hó folyamán a hivatalos nagykereskedelmi árindex mindössze 1·2 ponttal 108·7-re emelkedett. Az egy év előtti állásához képest a főindex 19·5 ponttal, 21·9%-kal nőtt. A „Mezőgazda-

ság és állattenyésztés” csoportindexe egy hó leforgása alatt 0·5 ponttal és ugyanannyi százalékkal visszaesett, a múlt év decemberi állással szemben azonban 30·3 pontos, illetőleg 38·9%-os emelkedést látunk. A december havi csoportindex visszaesésének oka az állati eredetű termékek árindexének visszaesésében rejlik. Decemberben a tojás nagykereskedelmi árának szezonszerű csökkenése és a tejtermékek árának hatósági rendezése folytán az állati eredetű termékek indexe 2·1 ponttal és ugyanannyi százalékkal 96·2-re esett, de a tavalyinál még így is 28·5 ponttal, 42·1%-kal állott magasabban. A növényi eredetű termékek indexénél, mely 113·5-en állott, 0·2 pontos és ugyanannyi százalékos növekedés jött létre, a gabonaneműek árának előre megállapított lépcsőzetes emelkedése, valamint a friss tengeri kivételével a többi növényi termékek árának hatósági szabályozása folytán. Ez az index az egy év előtti állásához képest 31 ponttal szökött magasabbra (+ 37·6%).

A mezőgazdasági ipar termékei indexe 0·4 ponttal és ugyanannyi százalékkal 107·2-re szökött fel a lisztneeműek drágulása következtében. Az egy évvel ezelőtti álláshoz képest 11·5 pontos, illetőleg 12·0%-os növekedés állapítható meg.

A gyarmatárúk indexénél a rizs áremelkedésének következtében az előző havival szemben 35·7 pontos, 13·8%-os emelkedést látunk, úgy, hogy az 1929-es állapothoz képest ma már a gyarmatárúk indexe 295·1 ponton áll. Az egy hónap alatti emelkedés majdnem olyan nagymértékű volt, mint az egy év alatti.

Az ipari anyagok és termékei csoportindexe 2·5 pontos, 2·4%-os növekedést mutat, úgy hogy ez az index a tárgyalt hóban 108·7-re emelkedett, az egy évvel ezelőtti állással szemben 12·7 pontos, 13·2%-os emelkedés látható. A nyersanyagok indexe a lenárak emelkedése következtében 112·2-ről 113·0 pontra ugrott fel, ami 0·7%-os emelkedésnek felel meg, 1939 decemberével szemben a növekedés 4·0%. A gyártmányok indexszáma 107·3 pontot ért el, 2·7%-kal többet, mint egy hó és 14·8%-kal többet, mint egy év előtt. A tüzelőanyagok indexe változatlanul 118·6-en áll. A fentebb felsorolt adatokból megállapítható, hogy az a folyamat, amely eddig a mezőgazdaság és állattenyésztés termékeinek árát állandóan feljebb és feljebb hajtotta, megállt és az iparcikkek árának emelkedése nagyobb léptekben folytatódott. Ez a folyamat az adott körülmények között egészségesnek mondható, mert amennyire fontos volt az agrárárak eddigi felemelése, annyira fontos most már bizonyos óvatosság a további áremelést illetőleg. Az agrárólló így tehát az előbbi hónapokhoz képest valamit az ipari termékek javára alakult, de még mindig ipari ollóról beszélhetünk, amennyiben a mezőgazdasági termékek, s az ipari kész-

árak árszínvonalá között fennálló diszparitás december hónapban 0,7% az agrártermékek javára. Egy év előtt még 16,8% diszparitás mutatkozott az ipari gyártmányok javára.

A nagykereskedelmi árindexnek és egyes komponenseinek december hó végi állását, a százalékos változásokkal együtt, az 1931—1940. években a következő összeállítás tünteti fel:

Időszak	Főátlag	Mezőgazdaság és állattenyésztés			Ipari anyagok és termékek				Agrárrolló
		Állati eredetű	Növényi termékek	Összesen	Nyers- anyagok	Gyárt- mányok	Tüzelő- anyagok	Összesen	
1931 XII. hó végén	86,1	59,0	80,8	74,0	76,4	90,5	101,2	88,7	18,2
1932 " "	75,3	55,0	57,9	57,0	70,2	83,5	96,7	82,4	31,7
1933 " "	65,8	51,7	42,1	45,1	74,5	80,9	96,2	81,2	44,3
1934 " "	73,8	48,9	62,9	58,5	82,2	81,2	97,8	82,2	28,0
1935 " "	82,5	58,8	80,2	73,5	86,4	85,0	99,3	85,8	13,5
1936 " "	83,0	67,5	66,7	66,9	93,7	89,4	100,9	90,5	25,2
1937 " "	87,5	70,9	72,1	71,7	102,5	93,8	103,9	95,0	23,6
1938 " "	85,0	64,9	75,4	72,1	99,1	91,8	103,9	92,6	21,5
1939 " "	89,2	67,7	82,5	77,8	108,6	93,5	105,0	96,0	16,8
1940 " "	108,7	96,2	113,5	108,1	113,0	107,3	118,6	108,7	+ 0,7

V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1931 XII. hó végén	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1932 " "	-12,5	- 6,8	- 28,3	- 22,9	- 8,1	- 7,7	- 4,4	- 7,1	+ 74,2
1933 " "	-12,6	- 6,0	- 27,3	- 20,9	+ 6,1	- 3,1	- 0,5	- 1,5	+ 39,7
1934 " "	+12,2	- 5,4	+ 49,4	+ 29,7	+ 10,3	+ 0,4	+ 1,7	+ 1,2	- 36,8
1935 " "	+11,8	+ 20,2	+ 27,5	+ 25,6	+ 5,1	+ 4,7	+ 1,5	+ 4,4	- 51,2
1936 " "	+ 0,6	+ 14,8	- 16,8	- 9,0	+ 8,4	+ 5,2	+ 1,6	+ 5,5	+ 86,7
1937 " "	+ 5,4	+ 5,0	+ 8,1	+ 7,2	+ 9,4	+ 4,9	+ 3,0	+ 5,0	- 6,3
1938 " "	+ 2,9	- 8,5	+ 4,6	+ 0,6	- 3,3	- 2,1	0,0	- 2,5	- 8,9
1939 " "	+ 4,9	+ 4,3	+ 9,4	+ 7,9	+ 9,6	+ 1,9	+ 1,1	+ 3,7	- 21,9
1940 " "	+21,9	+ 42,1	+ 37,6	+ 38,9	+ 4,0	+ 14,8	+ 12,9	+ 13,2	-104,1

Megélhetési költségek indexe. A létfenntartási költségek az európai háború kitörése utáni első hónapokban csak árnyalatilag emelkedtek, erősebb emelkedés október hónapban következett be és azóta az árszínvonal erősebb tartásának következtében kb. egyszinten mozgott. A megélhetési költségek indexe decemberben lakbérrel együtt 117,5-en állott, amely az előző hónaphoz képest csupán 0,2%-os emelkedést jelent, az egy évvel ezelőtti helyzethez viszonyítva azonban már 14,9%-os emelkedést látunk. Az index lakbér nélkül számítva természetesen más képet mutat, decemberben 127,3-en állott, ami ugyancsak 0,2%-os emelkedést jelent az elmúlt hónaphoz képest, az elmúlt év decemberével szemben azonban már 18,5%-os emelkedés mutatkozik. Az egy havi növekedés kizárólag az élelmezési cikkek áremelkedésében keresendő, mert a ruházat, a fűtés és világítás, valamint a lakás indexe az elmúlt hónaphoz képest nem mutat eltérést. Az élelmezési cikkek indexe is csak árnyalatilag emelkedett, s a hó végén 115,3-en állott, 0,3 ponttal magasabban, mint egy hónappal azelőtt. Az egy év előtti helyzettel szemben azonban 22,7%-os növekedés jelentkezik. Az élelmezési cikkek egy hónap leforgása alatti áremelkedését a liszt és a tojás kiskereskedelmi árának növekedése idézte elő. Itt ugyanis a tojás kiskereskedelmi árát veszik figyelembe az index kiszámításánál és bár a nagykereskedelemben a tojás ára a tárgyalt hónapban visszaesett, a kiskereskedelemben ellen-

ben emelkedett. Ennek az a magyarázata, hogy a nagykereskedelemben már a hűtőházi tojás került piacra, viszont a kiskereskedelemben a piacon a friss tojás játszik nagyobb szerepet, egyébként is az áremelkedés, vagy árcsökkenés a kiskereskedelemben mindig később jelentkezik. A ruházati cikkek indexe 160,6-en állott, az elmúlt hónappal szemben változás nem volt, 1939 decemberével szemben azonban már 26,3 pontos, illetőleg 19,6%-os növekedés állapítható meg. A fűtés és világítás indexénél ugyanez a helyzet, amennyiben a 144,9-es index decemberben sem változott, egy év alatt azonban ennél az indexszámnál 6,4 pont, illetőleg 4,6% volt a drágulás. A lakbér indexe a lakásbérek kötöttsége folytán már évek óta nem változik és egyaránt 86,3 ponton áll.

Alábbi összeállításunk a megélhetési költségek indexének és a csoportindexeknek december hó végi állását mutatja a százalékos változásokkal együtt:

	Élel- mezés	Fűtés, világítás	Ruházat	Össz. lakbér nélkül
1931 XII. hó végén	93,0	141,0	116,7	104,1
1932 " "	86,7	133,7	109,1	97,5
1933 " "	74,3	133,7	104,4	88,3
1934 " "	75,7	133,7	101,7	88,8
1935 " "	84,9	134,2	103,8	95,5
1936 " "	88,5	134,4	123,9	101,3
1937 " "	96,4	138,1	136,7	109,4
1938 " "	93,7	138,1	134,3	107,1
1939 " "	94,0	138,5	134,3	107,4
1940 " "	115,3	144,9	160,6	127,3

Változás százalékban

	Élel- mezés	Fűtés, világítás	Ruházat	Össz. lakkbér nélkül
1931 XII. hó végén	—	—	—	—
1932 „ „	— 6·8	— 5·2	— 6·5	— 5·8
1933 „ „	— 14·3	0·0	— 4·3	— 9·4
1934 „ „	+ 1·9	0·0	— 2·6	+ 0·6
1935 „ „	+ 12·2	+ 0·4	+ 2·1	+ 7·5
1936 „ „	+ 4·2	+ 0·1	+ 19·4	+ 6·1
1937 „ „	+ 8·9	+ 2·8	+ 10·3	+ 8·0
1938 „ „	— 2·9	0·0	+ 1·8	— 2·1
1939 „ „	+ 0·3	+ 0·3	0·0	+ 0·3
1940 „ „	+ 22·6	+ 4·6	+ 19·6	+ 18·5

Pénz és hitel.

A Magyar Nemzeti Bank jegyforgalma az év eleje óta állandó emelkedést mutat és az év utolsó negyedében érte el a legmagasabb értéket. A forgalomban lévő bankjegyek mennyisége a hó végén 1.386·6 millió P volt, az előző havi 1.365·8 és a múlt évi december hó végi 974·8 millió P-vel szemben. A bankjegyforgalom emelkedése tehát egy hónap alatt +1·5%-ot, egy év alatt pedig +42·2%-ot tett ki. A váltótárca állománya 18 millió P-vel 710·3 millióra süllyedt egy hónap alatt, a tavalyinál ellenben 125 millió P-vel állott magasabban. Az év utolsó negyedének váltótárca állománya átlagban alacsonyabb szinten mozgott, mint az előző negyedben. Az aranytarték két év óta változatlanul egyszinten mozog és a tárgyalt hóban is 124·1 millió P-n állott. A devizák és valuták állománya a külkereskedelmi nehézségek következtében hónapról-hónapra csökken. Az utolsó negyedében 8·3 millió P volt a csökkenés, novemberről decemberre pedig kerek 1 millió P-vel 34·4 millió P-re esett vissza a devizák és valuták állománya, ami 2·8%-os fogyásnak felel meg. Az egy évvel ezelőtti állapottal szemben 42·9 milliós (—55·5%-os) hanyatlás állapítható meg. Természetesen ugyanez a helyzet az érckészletállománynál is, amely az előző havi 159·5 millió P-ről és az előző évi 201·4 millió P-ről 158·5 millió P-re süllyedt. A kamatlábak közül a bankkamatláb október 22-től 3%, a betéti kamatláb a budapesti nagybankoknál 3 havi lekötéssel 2·5%, lekötés nélkül pedig 1·5%. Az elsőrendű üzleti váltók kamata 3·5% és 6·0% között mozgott.

Betéttállomány. A tárgyalt hóban a betéttállomány gyarapodása tovább folytatódott, az év utolsó negyedében pedig oly magas színvonalon mozgott, mint már évek óta sohasem. A takarékbetétek összege 55·6 millióval 808·2 millióra emelkedett, s az egy év előttinél 82 millió P-vel állott magasabban, vagyis 1 hónap alatt 7·4%-kal, egy év alatt pedig 11·3%-kal növekedett. A folyószámlabetétek állományánál 35·4 millió P-s gyarapodás következett be, az 1.035·2 millió P-t kitevő betétösszeg a tavalyihoz képest 162·9 millió P emelkedést mutat. Itt a növekedés egy hónap alatt 3·5%,

egy év alatt pedig 18·7% volt. Az összes betéttállomány így egy hó leforgása alatt 91 (+5·2%), egy év alatt pedig 244·9 millió P-vel (+15·3%-kal) nőtt és 1.843·4 millió P-t tett ki. Ezzel az összeggel a postatakarékpénztárnál és P. K. budapesti pénzüntézetinél elhelyezett betétek összege újabb tetőpontot ért el. A 28 legnagyobb vidéki pénzüntézet betéttállományában szintén növekedés állapítható meg, amennyiben a tárgyalt hó 138·7 milliót kitevő betéttállománnyal szemben az előző hónapban 132·6 millió, az előző év decemberében pedig csak 120·9 millió P volt a betéttállomány.

Tőzsde. A budapesti értéktőzsdén jegyzett részvények átlagos árszínvonala januárban 120·9-del érte el a legmagasabb és októberben 96·2-del a legalacsonyabb értéket, az azóta bekövetkezett növekedő irányzat már lényegesen emelte az árfolyam-nívót. Az emelkedés novemberben valamivel 100 fölé lökte a részvényindexet, decemberben pedig a hivatalos részvényindex novemberhez képest 15·7 ponttal 115·9-re emelkedett, amikor is a múlt évinél 4·4 ponttal állott magasabban. Az árszínvonal a tárgyalt év utolsó negyedében az előző év utolsó negyedénél alacsonyabban mozgott.

A hivatalos részvényindex december hó végi állását 1931-ig visszatekintően a százalékos változásokkal együtt az alábbi összeállítás mutatja:

Időszak	A részvényindex 1929=100	Változás %-ban
1931 végén . . .	— ¹⁾	— ¹⁾
1932 „ . . .	82·8	— 22·2
1933 „ . . .	70·3	— 15·1
1934 „ . . .	78·1	+ 11·1
1935 „ . . .	104·7	+ 34·1
1936 „ . . .	160·0	+ 52·8
1937 „ . . .	143·4	— 10·4
1938 „ . . .	82·8	— 42·3
1939 „ . . .	111·5	+ 34·7
1940 „ . . .	115·9	+ 3·9

¹⁾ A budapesti tőzsde zárva volt.

A tőzsdei forgalom decemberben nagy mértékben emelkedett. E hónapban 152.234 részvény cserélt gazdát, 100.514-gyel több, mint az előző hónapban és 64.515-tel több, mint a múlt év hasonló hónapjában. Az év utolsó negyedében az eladott részvények darabszáma 284 ezerre rúgott a múlt év azonos időszakának 319 ezer darabjával szemben. A szállítások és átvételek összege 12·2 millió P-t tett, 7·6 millióval többet, mint novemberben, s 3·6 millió P-vel többet, mint tavaly. Az év utolsó 3 hónapjában a szállítások és átvételek összege az árfolyamnívó-emelkedés folytán lényegesen nagyobb, mint az előző 3 hónapban, összesen 23·0 millió P-t tett ki, a múlt év október—decemberi időszakának eredményével szemben azonban még így is 6·2 millió P-s hanyatlás mutatkozik.

A tőzsdei forgalomra vonatkozó két fontos szám-sor alakulását több évre visszatekintően a száza-

Gazdasági jelzőtábla.*)

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1 9 3 9						január Janvier	február Février	
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.				
Népmozgalom. ²⁾												
1	Házasságkötés	szám	7.277	6.439	4.611	6.630	6.557	7.563	11.326	7.639	8.922	7.519
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·6	7·8	5·4	7·7	7·9	8·8	13·6	8·9	9·7	8·8
3	Élveszületés	"	16.199	16.419	15.511	16.961	17.966	16.290	15.035	14.555	19.397	18.741
4	Élveszületés 1000 lélekre	"	19·1	19·8	18·0	19·7	21·6	18·9	18·1	16·9	21·1	21·9
5	Halálozás	"	11.454	12.445	10.312	10.096	9.879	10.855	9.900	10.998	15.312	14.894
6	Halálozás 1000 lélekre	"	13·5	15·0	12·0	11·7	11·9	12·6	11·9	12·8	16·6	17·4
7	Egy éven aluli elhalt	"	2.039	2.459	2.030	2.247	2.190	2.003	1.601	1.740	2.471	2.917
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	12·6	15·0	13·0	13·2	12·2	12·3	10·6	12·0	12·7	15·6
9	Gümőkórban elhalt	"	1.114	1.464	1.004	810	791	864	837	897	1.359	1.288
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·32	1·76	1·17	0·94	0·95	1·00	1·01	1·04	1·48	1·50
11	Természetes szaporodás	"	4.745	3.974	5.199	6.865	8.087	5.435	5.135	3.557	4.085	3.847
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·6	4·8	6·0	8·0	9·7	6·3	6·2	4·1	4·5	4·5
13	Kivándorolt	"	179	191	218	192	22	212	207	212	231	174
14	Visszavándorolt	"	16	13	8	25	9	19	8	14	25	15
Munkapiac.												
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	1.232·6	1.242·7	1.273·7	1.265·0	1.302·2	1.325·2	1.224·6	1.240·8	1.261·3
Ebből:												
16	Férfi	"	—	830·7	841·0	864·9	857·2	882·8	894·9	810·0	817·5	834·0
17	Nő	"	—	401·9	401·7	408·8	407·8	419·4	430·3	414·6	423·3	427·3
Munkanélküli:												
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	16.039	19.899	15.842	14.064	10.904	10.736	11.054	12.359	13.091	15.367
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	8.909	11.158	8.976	8.209	6.225	5.894	5.763	6.220	6.746	7.773
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	867	884	827	726	732	722	769	774	788	729
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	16.906	20.783	16.669	14.790	11.636	11.458	11.823	13.133	13.879	16.096
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:												
22	Munkahely	szám	17.743	18.652	19.206	21.920	19.040	20.531	17.283	13.534	15.074	17.010
23	Munkakereső	"	48.348	53.795	44.846	42.670	41.712	44.834	43.799	41.811	46.767	48.239
24	100 munkahelyre esett munkakereső	"	282	288	233	195	219	218	253	308	310	283
25	Munkaközvetítés	"	13.702	14.579	14.935	15.608	13.026	15.488	13.537	11.160	12.220	13.168
26	100 munkahelyre esett közvetítés	"	77·8	78·2	77·8	71·2	68·4	75·4	78·3	82·4	81·1	77·4
Felajánlott órabérek:												
27	Bádogos	Pengó	0·66	0·62	0·62	0·69	0·74	0·74	0·75	0·71	0·70	0·72
28	Asztalos	"	0·58	0·53	0·59	0·61	0·61	0·68	0·60	0·62	0·57	0·61
29	Szabó	"	0·67	0·66	0·66	0·76	0·68	0·69	0·71	0·75	0·80	0·75
30	Kőműves	"	0·81	0·78	0·79	0·79	0·86	0·90	.	.	0·82	0·86
31	Napszámos	"	0·45	0·40	0·46	0·44	0·47	0·48	0·50	0·46	0·55	0·57
32	Gyári munkásnő	"	0·29	0·27	0·29	0·29	0·29	0·33	0·30	0·28	0·30	0·30
33	Napszámosnő	"	0·36	0·35	0·37	0·37	0·36	0·40	0·41	0·39	0·41	0·35
Termelés.												
34	Kőszén	1.000 q	922·5	832·7	820·7	980·7	1.028·1	1.037·2	1.023·4	967·3	1.050·8	977·9
35	Barnaszén ³⁾	"	7.932·0	6.701·4	6.566·3	7.626·3	8.588·2	9.270·3	9.436·0	8.981·6	9.601·5	8.932·4
36	Vasérc és vassalak ³⁾	"	535·8	485·1	529·4	592·7	495·3	532·2	617·8	489·3	—	—
37	Finomításra való nyers vas	"	341·1	355·5	326·0	369·5	286·4	288·5	358·3	344·7	—	—
38	Szesz	1.000 hl.	40·4	42·1	19·5	31·3	2·2	15·3	49·2	73·1	59·8	53·2
39	Cukor ⁴⁾	1.000 q	108·6	0·0	0·2	0·2	54·5	799·0	447·3	1·9	0·0	0·0
Budapest Szív. Elektromos Művel												
40	Villamosáram ⁴⁾	1.000 kw. óra	33.246	28.809	30.113	31.122	34.128	37.213	38.485	38.856	40.767	36.731
41	Motorikus célra elosztott áram ⁵⁾	"	16.324	15.350	16.920	14.502	18.290	19.008	18.958	18.456	17.569	19.391
42	Magánvilágítási célra elosztott áram ⁵⁾	"	6.183	6.913	4.323	1.669	5.638	5.261	6.550	8.359	8.710	9.620
43	Egyéb célokra elosztott áram ⁵⁾	"	3.992	4.089	3.728	168	3.833	4.154	4.585	4.696	4.691	5.039
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	274.689	273.819	274.034	273.874	275.705	276.389	278.117	279.856	282.592

¹⁾ A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32.) — ²⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ³⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1940 január havától Kárpátalja adatai is bennfoglaltak. — ⁴⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. — ⁵⁾ A vásárolt árammennyiséggel együtt. — ⁶⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. —

Tableau économique.*)

1 9 4 0										Unités	Désignation	
márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.			
Mouvement de la population.²⁾												
7.126	5.940	9.676	6.149	4.506	4.812	4.440	6.210	10.560	7.232	nombre	Mariages	1
7.7	6.7	10.5	6.9	4.9	5.2	5.0	6.7	11.9	7.8	"	Mariages pour 1000 habitants	2
20.628	18.731	18.464	17.092	18.690	19.349	19.953	18.082	15.703	16.011	"	Nés vivants	3
22.4	21.1	20.0	19.2	20.3	21.0	22.4	19.6	17.6	17.4	"	Nés vivants pour 1000 habitants	4
17.509	16.228	13.617	11.591	11.197	11.900	10.301	10.952	10.686	12.361	"	Décès	5
19.0	18.3	14.8	13.0	12.2	12.9	11.6	11.9	12.0	13.4	"	Décès pour 1000 habitants	6
3.851	3.844	2.499	2.115	2.107	2.470	2.219	2.216	1.967	1.974	"	Décédés au-dessous d'un an	7
18.7	20.5	13.5	12.4	11.3	12.8	11.1	12.3	12.5	12.3	"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
1.509	1.578	1.655	1.341	1.140	983	843	943	882	1.089	"	Décès par tuberculose	9
1.64	1.78	1.80	1.51	1.24	1.07	0.95	1.02	0.99	1.18	"	Décès par tuberculose pour 1000 habitant	10
3.119	2.503	4.847	5.501	7.493	7.449	9.652	7.130	5.017	3.650	"	Accroissement naturel	11
3.4	2.8	5.2	6.2	8.1	8.1	10.8	7.7	5.6	4.0	"	Accroissement naturel pour 1000 habitants	12
243	226	157	1	6	—	65	6	12	35	"	Émigrés	13
5	13	15	19	5	1	12	18	11	12	"	Émigrés rentrés	14
Marché du travail.												
1.246.2	1.331.4	1.364.6	1.341.6	1.301.7	1.311.1	1.308.8	1.347.7	1.388.1	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc	15
Dont:												
816.6	881.0	902.2	881.8	852.8	857.1	865.2	891.1	920.5	.	"	Sexe masc.	16
429.6	450.4	462.4	459.8	448.9	454.0	443.6	456.6	467.6	.	"	Sexe fémin.	17
Chômeurs:												
15.365	13.089	11.232	8.527	7.574	7.210	8.425	9.028	9.968	11.240	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18
8.678	6.783	6.656	5.726	5.017	4.791	5.137	5.136	5.495	6.474	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
636	569	565	492	431	441	538	542	679	718	"	Aux syndicats chr. soc. de Budapest	20
16.001	13.658	11.797	9.019	8.005	7.651	8.963	9.570	10.647	11.958	"	Chômeurs parmi les syndiqués, au total	21
Bureaux de placem., offic. et privés grat.:												
17.278	23.025	20.494	20.220	23.045	20.337	19.323	17.504	16.324	13.473	nombre	Offres d'emploi	22
47.028	48.955	42.826	40.396	40.641	37.894	40.243	42.872	44.615	43.735	"	Demandes d'emploi	23
272	213	209	199	176	186	207	244	273	325	"	Demandes pour 100 offres d'emploi	24
12.993	17.393	15.286	14.244	17.064	15.741	15.545	15.431	13.647	11.316	"	Placements	25
75.2	75.5	74.5	70.4	74.0	77.4	80.4	82.4	83.6	84.0	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26
Salaires horaires offerts:												
0.77	0.77	0.83	0.85	0.85	0.84	0.92	0.91	0.90	0.84	pengös	Ferblantiers	27
0.63	0.66	0.70	0.69	0.77	0.75	0.73	0.69	0.77	0.78	"	Menuisiers	28
0.71	0.61	0.75	0.71	0.78	0.85	0.82	0.79	0.76	0.75	"	Tailleurs	29
0.92	0.81	0.97	0.93	0.91	0.93	0.98	0.95	0.94	0.96	"	Maçons	30
0.54	0.47	0.53	0.53	0.52	0.51	0.51	0.57	0.50	0.50	"	Journaliers	31
0.30	0.36	0.36	0.38	0.33	0.33	0.41	0.35	0.35	0.33	"	Ouvrières de fabrique	32
0.44	0.40	0.41	—	0.41	0.43	0.44	0.50	0.45	0.44	"	Journalières	33
Production.												
982.8	1.138.7	968.7	977.3	1.073.2	1.026.4	979.6	849.8	1.081.0	968.1	1.000 q	Houille	34
9.197.0	9.117.9	8.118.8	7.990.2	8.256.4	8.212.9	8.601.8	6.922.0	9.062.7	9.044.9	"	Lignite ³⁾	35
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Minéral de fer et scorie de fer ³⁾	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Fonte à affiner	37
41.9	43.4	43.0	48.6	21.6	8.2	3.0	15.0	53.9	84.6	1.000 hl	Alcool	38
0.0	0.0	—	—	0.0	1.0	4.7	879.9	898.2	183.6	1.000 q	Sucre ³⁾	39
Usines Electr. de la V. de Budapest:												
36.780	37.156	34.617	32.600	34.169	35.150	37.218	41.783	41.781	40.944	1.000 kWh	Energie électrique ⁴⁾	40
17.918	19.009	20.821	19.375	18.137	20.128	21.292	21.156	21.781	21.031	"	Energie él. distr. comme force motrice ⁵⁾	41
8.691	7.369	6.769	5.946	4.868	1.843	6.794	5.732	6.824	8.713	"	Energie él. distr. pour l'éclairage privé ⁶⁾	42
4.414	4.263	4.316	3.998	4.071	3.893	4.002	4.047	4.773	4.552	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ⁴⁾	43
283.638	283.582	284.392	285.027	285.495	286.619	288.258	290.798	293.778	297.157	nombre	Consommateurs d'énergie électrique	44

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932). — 1) Pour 1939, moyennes provisoires. — 2) Y compris, à partir de janv. 1939, la zone nord recouvrée, et à partir de janv. 1940, la Subcarpathie. — 3) A partir de janv. 1939, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — 4) Y compr. le courant acheté. — 5) Sans les villes situées aux environs de Budapest. — 6) Y compris les villes situées aux environs de Budapest.

Megnevezés	Egység	1938	1939	1 9 3 9								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février		
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	34·2	40·7	40·0	42·8	30·0	37·8	44·6	50·6	46·3	41·2
E b b ó l:												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	774·5	490·0	398·5	396·6	129·0	208·2	315·5	507·1	313·3	298·9
47		1.000 P	3.660	2.622	2.431	2.579	784	1.219	2.011	3.383	2.171	2.174
48	Szén	1.000 q	437·2	643·0	533·3	573·9	464·9	549·6	554·5	702·5	758·5	537·8
49		1.000 P	1.236	1.889	1.512	1.682	1.393	1.644	1.724	2.068	2.344	1.548
50	Papiros és papirosárak	q	52.130	73.093	79.474	74.425	49.344	104.068	118.889	120.071	64.558	34.697
51		1.000 P	1.771	2.347	2.378	2.297	1.698	3.288	3.615	4.065	*2.174	1.322
52	Nyers pamut	q	22.252	22.633	25.059	23.473	12.696	11.443	17.129	28.107	34.635	21.729
53		1.000 P	1.880	1.968	2.093	2.046	1.121	1.103	1.645	2.680	3.531	2.208
54	Gépek és készülékek	q	5.336	5.107	4.216	4.995	5.979	3.848	6.853	8.360	11.210	6.110
55		1.000 P	1.747	1.960	1.990	1.899	1.866	1.512	2.857	2.998	2.922	2.287
56	Nyers bőr	q	13.170	14.404	22.988	21.368	10.162	4.846	8.472	8.003	6.644	7.502
57		1.000 P	1.688	1.667	2.600	2.236	1.128	704	1.226	1.169	931	1.163
58	Nyers dohány	q	1.332	1.580	2.656	1.865	1.640	5.404	366	464	369	142
59		1.000 P	540	640	1.039	694	603	2.030	182	268	170	65
60	Selyem és selyemfonál	q	2.011	3.436	3.252	3.389	3.871	4.391	5.398	4.639	5.513	4.120
61		1.000 P	720	1.152	1.028	1.106	1.236	1.512	1.849	1.556	1.988	1.568
62	Ásványolaj	1.000 q	174·5	148·5	206·2	199·4	104·7	39·5	80·0	90·5	14·7	6·4
63		1.000 P	1.344	1.301	1.794	1.913	997	422	919	1.133	231	237
64	Pamutzövet	q	479	666	511	538	523	842	1.200	1.210	1.685	1.812
65		1.000 P	297	432	312	385	429	544	715	710	1.140	1.036
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	43·5	50·5	48·1	61·1	37·8	52·5	59·5	64·7	46·0	39·3
E b b ó l:												
67	Szarvasmarha	drb.	4.555	6.220	9.741	7.241	6.848	6.497	7.268	7.008	10.556	7.587
68		1.000 P	1.955	2.682	4.150	2.908	2.827	2.553	2.966	2.742	4.211	3.130
69	Baromfi	q	21.003	16.865	5.573	8.063	8.047	23.520	43.362	42.493	13.834	15.762
70		1.000 P	2.203	2.047	780	1.129	1.235	3.230	5.051	5.041	1.693	1.829
71	Búza	1.000 q	363·4	839·9	527·5	1.590·9	1.255·8	1.252·0	1.150·1	971·8	436·6	225·0
72		1.000 P	5.692	10.027	573·8	22.231	11.497	13.452	13.452	11.838	5.302	2.224
73	Liszt	1.000 q	29·3	61·1	8·0	3·2	32·2	87·9	106·2	222·7	87·8	23·2
74		1.000 P	691	1.349	65	35·0	350	1.311	2.336	5.291	2.367	514
75	Villamos gépek és készülékek	q	2.230	1.529	1.278	1.927	1.539	1.963	1.845	1.797	1.432	984
76		1.000 P	2.122	1.927	1.532	2.370	1.876	2.462	2.341	2.304	2.250	1.470
77	Sertés	drb.	19.066	31.857	32.780	24.172	21.821	27.534	30.580	30.984	42.491	29.290
78		1.000 P	2.855	5.461	5.544	4.082	3.688	5.094	5.552	5.556	7.619	5.111
79	Prémdbőr, kikészített	q	333	254	445	459	149	172	148	132	49	48
80		1.000 P	594	494	727	815	152	310	295	279	95	94
81	Tojás	q	11.736	8.629	2.976	606	997	440	795	6.730	77	—
82		1.000 P	881	806	255	54	122	60	90	669	10	—
83	Toll	q	2.128	2.917	2.289	2.737	2.076	2.063	2.673	2.849	2.116	1.748
84		1.000 P	1.095	1.453	899	1.527	1.180	1.248	1.604	1.827	1.232	978
85	Friss gyümölcs	1.000 q	25·7	48·7	146·1	234·4	78·8	45·0	33·6	15·1	13·5	0·6
86		1.000 P	819	1.251	5.236	4.772	1.288	653	1.039	526	68	38
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 9·3	+ 9·7	+ 8·1	+ 18·3	+ 7·8	+ 14·7	+ 14·9	+ 14·1	— 0·3	— 1·9
Vasúti forgalom: ¹⁾ ⁴⁾												
88	Szállított áru ²⁾ ³⁾	1.000 t.	1.674	1.987	1.884	2.371	2.514	2.976	2.485	2.053	1.729	1.456
89	Árutonna-kilométer ²⁾ ³⁾	1,000.000 km	217·6	277·3	284·2	339·2	350·1	418·3	373·4	315·7	267·9	231·3
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	113.891	139.218	138.753	165.829	179.233	190.547	168.865	138.493	118.911	98.993
91	Szállított utas ²⁾	1.000	6.724·6	8.082·3	8.036·9	8.399·4	8.789·6	9.448	8.707·9	9.103·8	8.065·7	6.945·1
92	Utaskilométer ²⁾ ³⁾	1,000.000 km	203·2	248·3	291·0	300·7	314·1	296·4	247·7	273·7	226·7	195·2

¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ³⁾ Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek. — ⁴⁾ 1938. november havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1939. április havától Kárpátalja, 1940. szeptember havától a visszatért keleti és erdélyi részek forgalmával együtt.

1 9 4 0										Unités	Désignation
március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.		
											Commerce et transports
											Commerce extérieur :
										1,000.000 p	Importations totales 45
											Dont :
										1.000 q	Bois bruts et ouvrés 46
										1.000 p	Charbon 47
										1.000 q	Papier et articles en papier 48
										1.000 p	Coton brut 49
										q	Machines et appareils 50
										1.000 p	Peaux brutes 51
										q	Tabacs bruts 52
										1.000 p	Soie et fils de soie 53
										q	Huile minérale 54
										1.000 p	Tissus de coton 55
										q	Exportations totales 56
										1.000 p	Dont :
										tête	Bêtes à cornes 67
										1.000 p	Volaille 68
										q	Froment 69
										1.000 p	Farine 70
										1.000 q	Machines et appareils électriques 71
										1.000 p	Porcs 72
										q	Pelleteries apprêtées 73
										1.000 p	Oeufs 74
										q	Plumes 75
										1.000 p	Fruits frais 76
										1.000 q	Excédent des imp. (—) ou des exp. (+) 77
										1.000 p	Trafic des chemins de fer^{1) 4)}
										1.000 t.	Marchandises transportées ^{2), 3)} 88
										1,000.000 km	Tonnes kilom. ^{2), 3)} 89
										nombre	Wagons chargés ²⁾ 90
										1.000	Voyageurs transportés ²⁾ 91
										1,000.000 km	Voyageurs kilomètres ^{2), 3)} 92
2.174	2.377	2.381	2.384	2.190	2.283	2.200	2.937	2.866	2.265.4	1.000 t.	Marchandises transportées ^{2), 3)} 88
339.7	360.3	352.7	354.5	333.4	345.7	326.4	421.8	456.5	490.5	1,000.000 km	Tonnes kilom. ^{2), 3)} 89
143.309	162.620	159.577	159.153	144.557	153.087	146.216	195.506	192.167	155.292	nombre	Wagons chargés ²⁾ 90
8.618.4	8.322.0	9.071.7	9.578.1	8.315.5	8.568.3	9.300.9	9.353.0	9.856.3	10.170.3	1.000	Voyageurs transportés ²⁾ 91
242.3	289.0	290.3	306.5	297.3	306.3	332.5	293.4	340.0	355.0	1,000.000 km	Voyageurs kilomètres ^{2), 3)} 92

¹⁾ Pour 1939, moyennes provisoires. — ²⁾ Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — ³⁾ Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires. — ⁴⁾ A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé; à partir d'avril 1939, y compris la Subcarpathie.

Megnevezés	Egység	1938	1939	1 9 3 9							január Janvier	február Février
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		julius Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.			
Postaforgalom: ⁴⁾												
93	Levélküldemény ²⁾	1.000 db	42.496	50.666	47.237	50.764	52.068	51.949	50.336	62.458	50.836	48.809
94	Csomagküldemény	"	889·0	1084·4	1.024·6	1.040·0	1.120·9	1.239·3	1.231·8	1.543·6	1.072·4	968·2
95	Postautalvány	1.000 db	908·3	1149·7	1.159·5	1.178·9	1.195·6	1.289·9	1.190·0	1.169·8	1.081·2	1.044·3
96		1.000 P	63.639	76.955	76.741	80.970	85.370	86.648	81.304	90.775	78.696	82.188
97	Távirat	1.000 db	262·4	326·6	349·4	412·5	363·5	348·5	333·4	334·9	329·1	344·2
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	11.168	11.813	11.433	10.425	12.185	12.203	12.612	12.681	12.407	13.932
99	Helyközi beszélgetés	"	470·2	608·7	664·6	717·6	716·1	676·3	657·0	627·8	631·0	708·3
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	128.637	129.262	130.433	131.372	132.297	133.954	135.242	136.323
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	468.290	467.920	470.930	476.818	488.843	499.368	511.410	519.675
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	148.727	148.260	149.239	150.598	154.797	157.538	160.740	163.182
Áralakulás. ⁵⁾												
Nagykereskedelmi árindex:												
103	Főátlag	1929 = 100	86·8	86·3	85·3	86·3	86·5	87·5	88·2	89·2	91·7	93·0
104	Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	73·4	75·2	74·3	76·3	75·8	75·9	76·3	77·8	83·4	86·3
105	Állati eredetű termékek	"	65·6	65·6	64·6	66·0	67·4	66·8	68·4	67·7	71·3	75·9
106	Növényi eredetű termékek	"	76·9	79·5	78·8	81·0	79·6	80·0	79·9	82·5	88·8	91·0
107	Mezőgazdasági ipar termékei	"	103·0	93·9	91·5	92·4	92·7	93·8	95·0	95·7	96·6	95·8
108	Gyarmatárúk	"	122·1	154·8	122·2	122·2	122·3	242·0	258·0	258·0	258·0	258·0
109	Ipari anyagok és termékek	"	93·3	93·1	92·4	92·6	93·4	94·5	95·3	96·0	96·5	97·0
110	Nyersanyagok	"	99·7	101·8	99·8	100·4	104·4	105·5	107·2	108·6	108·7	108·7
111	Gyártmányok	"	92·5	91·7	91·3	91·4	91·6	92·9	93·2	93·5	94·1	94·7
112	Tüzelő anyagok	"	103·8	102·6	102·0	101·8	101·6	101·6	101·6	105·0	105·3	105·2
113	Agrárrolló ³⁾	"	20·6	18·0	18·6	16·5	17·2	18·3	18·1	16·8	11·4	8·9
Megélhetési index:												
114	Összesen lakbérrel	1913 = 100	103·1	101·6	101·1	102·3	102·3	102·2	102·0	102·3	103·9	105·1
115	Összesen lakbér nélkül	"	108·4	106·4	105·8	107·3	107·3	107·2	106·9	107·4	109·5	111·0
116	Élelmezés	"	95·4	92·8	91·9	94·3	94·4	94·2	93·8	94·0	97·1	97·3
117	Ruházat	"	134·9	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	136·9
118	Fűtés, világítás	"	138·1	137·5	137·7	136·7	136·4	136·4	136·4	138·5	138·5	144·3
119	Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Nagykereskedelmi árak:												
120	Búza tiszavidéki 78 kg-os	P/q	21·25	20·31	19·80	19·95	20·08	20·15	20·30	20·45	20·55	20·65
121	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	16·59	14·24	14·25	14·10	14·10	14·13	15·03	15·23	15·83	16·13
122	0-ás liszt	P/kg	0·88	0·37	0·36	0·37	0·37	0·38	0·38	0·38	0·38	0·38
123	2-es "	"	0·37	0·36	0·35	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36
124	6-os "	"	0·31	0·28	0·26	0·26	0·27	0·27	0·27	0·28	0·28	0·33
125	Tengeri, tiszántúli származású	P/q	15·43	17·33	18·05	19·58	18·80	19·25	17·25	19·75	20·83	21·58
126	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·59	1·63	1·64	1·62	1·71	1·71	1·74	1·76	1·76	1·79
127	Borjú	P/kg élőszűly	0·97	0·84	0·83	0·86	0·84	0·81	0·82	0·73	0·82	0·93
128	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1·06	1·07	1·06	1·15	1·13	1·16	1·15	1·10	1·12	1·22
129	Sertézsír	P/kg	1·60	1·55	1·46	1·56	1·68	1·68	1·68	1·80	1·80	1·80
130	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·39	1·50	1·21	1·39	1·40	1·88	2·40	2·28	2·30	2·25
131	Borjúbőr	P/kg	1·75	1·73	1·70	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75
132	Marhabőr	P/kg	1·14	1·26	1·25	1·30	1·32	1·32	1·32	1·32	1·32	1·32
133	Nyers gyapjú A/AA minőségű	"	1·64	1·66	1·60	1·60	1·60	1·70	1·90	1·90	1·90	1·90
134	Nyers pamut, amerikai	"	1·50	1·69	1·68	1·58	1·88	1·86	1·92	2·16	2·10	2·07
135	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
136	Kőszén, porosz	"	6·80	6·80	—	—	—	—	—	—	—	—
137	Árpa takarmányozásra I. r.	"	16·87	16·78	16·38	16·95	16·80	16·80	17·53	17·73	17·93	18·23
138	Zab I. r.	"	17·36	20·52	18·43	20·35	19·25	19·13	19·33	19·73	20·10	20·60
139	Burgonya, Ella	"	6·97	8·07	8·75	7·90	7·90	7·90	8—	8—	10·03	11·05
140	Maláta	"	28·42	27·1	25—	25—	29—	29—	33—	37—	37—	39—
141	Cukor, kocka	"	124·54	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—

¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az ajánlott küldemények is bennfoglaltak. — ³⁾ A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi — ⁴⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1939. április havától Kárpátalja, 1940 szeptember havától a visszatért keleti és erdélyi részek forgalmával együtt. — ⁵⁾ Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex. — ⁶⁾ Egységes búzakenyérliszt.

1 9 4 0

március Mars	április Avril	május Mai	junius Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	Unités	Désignation	
Trafic postal :⁴⁾												
60.082	52.693	52.759	51.369	58.423	50.366	65.856	64.916	60.268	78.106	1.000 unités	Correspondances ²⁾	93
1.121.9	1.094.0	1.104.3	1.058.3	1.146.7	1.131.3	1.314.2	1.540.2	1.517.1	1.877.5	"	Colis	94
1.010.9	1.119.7	1.065.2	1.064.8	1.167.1	1.179.2	1.185.8	1.374.8	1.332.3	1.415.4	1.000 unités	Mandats-poste	95
74.472	83.595	83.070	82.046	91.952	99.204	94.616	116.408	116.746	120.744	1 000 p		96
368.8	345.3	403.2	381.1	479.7	454.0	393.4	446.8	459.1	456.7	1.000	Télégrammes	97
13.133	13.281	13.361	13.766	12.625	11.940	12.974	12.801	14.051	14.097	1.000	Conversations locales à Budapest	98
695.4	707.7	711.0	693.2	866.4	842.8	833.5	868.9	937.2	891.6	"	Conversations interurbaines	99
137.557	138.748	139.927	141.443	141.612	141.802	146.948	148.519	148.702	149.949	nombre	Postes téléphoniques principaux	100
528.589	531.990	534.873	537.620	539.963	542.443	548.733	579.820	594.832	609.468	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	101
165.424	166.887	167.065	168.495	169.193	169.487	171.438	173.107	174.892	177.118	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	102
Mouvement des prix.⁵⁾												
Indice des prix de gros :												
93.6	94.3	97.5	98.7	101.9	104.0	105.7	107.0	107.5	108.7	1929 = 100	Moyennes générales	103
87.1	87.9	90.3	92.2	99.4	102.4	105.9	108.3	108.6	108.1	"	Produits de l'agriculture et de l'élevage	104
76.2	77.9	83.9	83.1	84.3	88.4	87.3	98.6	98.3	96.2	"	Produits d'origine animale	105
92.1	92.5	93.2	96.4	106.3	108.8	114.4	112.8	113.3	113.5	"	Produits végétaux	106
96.3	96.5	98.9	99.0	99.0	104.2	104.6	106.6	106.8	107.2	"	Produits de l'industrie agricole	107
258.0	258.0	259.4	259.4	259.4	259.4	259.4	259.4	259.4	295.1	"	Denrées coloniales	108
97.4	98.1	102.2	103.1	103.9	104.5	105.1	105.5	106.2	108.7	"	Matières nécess. à l'indust. et prod. industr.	109
108.7	109.7	109.9	110.8	111.2	111.3	111.6	112.1	112.2	113.0	"	Matières premières	110
95.1	95.8	100.2	100.8	101.8	102.6	103.2	103.8	104.5	107.3	"	Objets fabriqués	111
105.7	105.7	113.5	116.9	117.8	118.0	118.3	118.3	118.6	118.6	"	Combustibles	112
8.4	8.2	9.9	8.5	2.4	0.2	+ 2.6	+ 4.3	+ 3.9	+ 0.7	"	Ciseaux agricoles ⁶⁾	113
Indice du coût de la vie :												
105.4	105.5	107.6	108.3	110.4	110.8	112.3	117.4	117.3	117.5	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	114
111.4	111.6	114.3	115.2	118.0	118.5	120.5	127.2	127.1	127.3	"	Au total, non compris le loyer	115
98.4	99.4	102.2	102.6	104.7	105.3	108.3	115.1	115.0	115.3	"	Alimentation	116
136.9	136.9	142.4	144.5	151.7	151.7	151.7	160.6	160.6	160.6	"	Vêtement	117
142.2	138.5	138.5	140.5	141.0	141.0	141.4	144.9	144.9	144.9	"	Chauffage et éclairage	118
86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	"	Logement	119
Prix de gros :												
21.00	21.00	21.00	21.00	23.00	23.00	23.20	23.40	23.55	23.70	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	120
16.43	16.58	16.73	16.73	19.00	19.00	19.20	19.40	19.55	19.70	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	121
0.38	0.38	0.39	0.39	0.42	0.42	0.42	0.44	0.44	0.44	1 kg, en pengós	Farine No 0	122
0.33	0.33	0.34	0.34	0.36	0.36	0.36	0.36	0.31	0.32	"	" No 2	123
										"	" No 6	124
21.43	22.45	22.43	26.13	27.63	25.10	24.60	21.20	21.20	20.90	1 q, en pengós	Maïs, de la région d'au delà de la Tisza	125
1.82	1.90	2.00	2.05	2.35	2.38	2.38	2.40	2.40	2.43	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	126
0.93	0.85	1.18	1.03	0.72	1.11	1.10	1.16	1.22	1.29	1 kg de poids vif, en p. l	Veaux	127
1.23	1.36	1.40	1.39	1.40	1.44	1.44	1.60	1.60	1.60	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos	128
1.80	1.96	1.98	1.98	1.98	1.98	1.98	2.14	2.14	2.14	1 kg, en pengós	Saindoux	129
1.78	1.45	1.68	1.80	1.68	2.—	2.—	2.60	2.70	2.60	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	130
1.75	1.79	1.79	1.79	1.79	1.79	1.79	1.79	1.79	1.79	"	Cuir de veau	131
1.32	1.33	1.28	1.28	1.28	1.28	1.28	1.28	1.28	1.28	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf	132
1.90	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	2.58	"	Laine brute	133
2.03	2.01	1.90	1.90	1.84	1.84	1.84	1.84	1.84	1.84	"	Coton brut, américain	134
3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	1 q, en pengós	Lignite, indigène	135
										"	Houille, prussienne	136
18.43	18.63	18.73	18.73	18.73	20.—	20.40	20.70	21.—	21.20	"	Orge fourrag., de 1er ordre	137
20.93	21.13	21.23	21.23	20.70	20.70	21.10	21.50	21.80	22.05	"	Avoine de 1er ordre	138
11.05	11.05	11.05	11.05	12.65	9.55	9.50	9.50	9.50	9.50	"	Pommes de terre dites Ella	139
39.—	39.—	39.—	39.—	39.—	42.—	42.—	42.—	42.—	42.—	"	Mall	140
106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	106.—	"	Sucre en morceaux	141

1) Pour 1939, moyennes provisoires. — 2) Y compris les lettres recommandées. — 3) Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — 4) Y compris, à partir de nov. 1938, le territoire agr. rétrocedé; à partir d'avril 1939, la Subcarpathie; à partir de sept. 1940, les territoires transylvain et oriental réincorporés. — 5) Nouvel indice pondéré des prix de gros. — 6) Farine de froment à pain, dite unique.

Megnevezés	Egység	1938	1939	1 9 3 9							január Janvier	február Février	
		átlag Moyennes	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.					
142	Ácsolt épületfa	P/m ³	69·29	71·02	70—	71·50	73—	73—	73—	73—	73—	81·50	83·50
143	Len I.	P/kg.	2·04	2·07	2·05	2·05	2·05	2·09	2·15	2·15	2·15	2·20	2·20
144	Kender	P/kg.	1·04	1·04	1·02	1·02	1·02	1·07	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10
145	Rotációs-papiros	P/q	30·16	28·04	28—	28—	28—	28—	28—	28—	28—	28—	28—
146	Tűzifa	P/q	3·66	3·48	3·35	3·35	3·35	3·35	3·40	3·40	3·40	3·30	3·30
Pénz és hitel.													
Magyar Nemzeti Bank:													
147	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	879·4	1.038·3	1.087·0	1.032·3	965·3	974·8	953·8	967·9	967·9
148	Leszámított váltók és előlegek	"	—	—	417·9	576·4	627·0	624·5	593·1	585·3	607·4	599·5	599·5
É r c k é s z l e t :													
149	Arany	1,000.000 P	—	—	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1
150	Deviza és valuta	"	—	—	93·5	101·3	97·8	83·1	76·4	77·3	76·6	74·5	74·5
151	Összesen	"	—	—	217·5	225·4	221·9	207·2	200·5	201·4	200·7	198·6	198·6
152	Fedezeti arány	%	25·9	—	25·3	24·1	—	—	—	—	—	—	—
153	Leszámítolási kamatláb	"	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
154	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	"	4·25-6·50	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5
155	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
156	Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betétállomány:													
T a k a r é k b e t é t :													
157	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	140·0	136·4	123·3	129·4	131·5	135·4	141·0	143·2	143·2
158	A PK. budapesti pénzügyintézeténél	"	—	—	601·4	556·8	524·1	541·8	554·8	590·8	598·1	601·6	601·6
159	Összesen	"	—	—	741·4	693·2	647·4	671·2	686·3	726·2	739·1	744·8	744·8
F o l y ó s z á m l a b e t é t :													
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	77·8	86·8	94·3	100·5	111·9	116·5	105·4	100·1	100·1
161	A PK. budapesti pénzügyintézeténél	"	—	—	686·8	682·5	704·1	726·3	737·9	755·8	738·6	735·2	735·2
162	Összesen	"	—	—	764·6	769·3	798·4	826·8	849·8	872·3	844·0	835·3	835·3
B e t é t e k e g y ü t t :													
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	217·8	223·2	217·6	229·9	243·4	251·9	246·4	243·3	243·3
164	A PK. budapesti pénzügyintézeténél	"	—	—	1.288·2	1.239·3	1.228·2	1.268·1	1.292·7	1.346·6	1.336·7	1.336·8	1.336·8
165	Összesen	"	—	—	1.506·0	1.462·5	1.445·8	1.498·0	1.536·1	1.598·5	1.583·1	1.580·1	1.580·1
166	A 28 legn. vidéki pénzügyint. betétállománya	"	—	—	124·7	115·0	110·1	114·4	115·8	120·9	121·4	123·8	123·8
Tőzsde:													
167	Részvényindex ¹⁾	1926 = 100	111·1	92·1	75·6	78·0	102·1	108·2	110·4	111·5	120·9	119·1	119·1
168	Eladott részvény	szám	195.908	123.378	63.531	41.629	448.912	120.983	110.217	87.719	151.797	107.129	107.129
169	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	12·3	8·4	3·6	2·5	32·1	9·9	10·7	8·6	13·9	10·1	10·1
Hitelbiztonság:													
170	Csőd ²⁾	szám	3	3	—	2	2	8	2	5	2	1	1
171	Magán- és kényszerregeység ²⁾	"	76	57	40	20	35	59	50	34	33	20	20
172	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarországon ³⁾	"	79	60	40	22	37	67	52	39	35	21	21
E b b ó l :													
173	Új fizetésképtelenség Budapesten	"	25	15	9	4	6	10	7	6	6	10	10
174	Magán- és kényszerregeység aktíva Magyarországon ⁴⁾	1.000 P	1.833	3.343	617	178	1.263	1.912	1.225	519	1.928	426	426
175	Magyarországon ⁴⁾ passzív	"	2.888	4.145	1.054	334	1.721	2.491	1.841	806	2.216	755	755
176	Magán- és kényszerregeység aktíva Budapesten	"	963	2.442	90	32	213	527	512	219	305	350	350
177	Budapesten passzív	"	1.568	2.816	182	64	410	552	760	294	326	610	610
178	Óvatolt váltók Magyarországon ⁴⁾	szám	3.342	2.832	2.467	2.626	3.134	2.849	2.436	2.107	2.611	2.360	2.360
179	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.448	1.378	1.174	1.250	1.400	1.476	1.459	948	2.096	1.284	1.284
180	Óvatolt váltók Magyarországon ⁴⁾	szám	1.432	1.192	938	1.020	1.192	1.092	1.006	888	947	807	807
181	Budapesten	1.000 P	747	723	576	602	617	753	822	466	773	584	584
Z á l o g h á z i f o r g a l o m :													
182	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	255	220	229	211	199	205	205	184	213	188	188
183	Zálogfelvétel Magyarországon ⁴⁾	1.000 P	5.123	4.544	4.657	4.367	4.289	4.485	4.445	4.134	4.504	4.224	4.224
184	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	261	240	225	240	265	265	227	225	202	191	191
185	Zálogkiváltás Magyarországon ⁴⁾	1.000 P	5.262	4.850	4.353	4.756	5.517	5.247	4.760	4.738	4.420	4.184	4.184
186	Zálogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.256	1.227	1.161	1.101	1.079	1.038	1.049	1.046	1.046
187	Zálogálladék Magyarországon ⁴⁾	1.000 P	—	—	25.414	25.025	23.797	23.034	22.719	22.115	22.199	22.239	22.239
188	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	8.219	6.205	6.322	6.002	6.168	5.232	5.138	2.765	5.846	4.649	4.649

¹⁾ Csak 18 részvény alapján számítva. — ²⁾ Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. ³⁾ 1939 szeptember havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja adataival együtt. — ⁴⁾ 1940 január havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja adataival együtt. ⁵⁾ A váltóvásárok felvételét a 7.670/1940 M. E. sz. rendelet átmenetileg, 1940 dec. 31-ig elengedte.

1 9 4 0										Unités	Désignation	
március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Aou	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.			
83·50	82—	85—	88—	91—	91—	91—	95—	93—	93—	l m ³ , en pengős	Bois de construct., charpenté	142
2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	2·20	3·05	l kg, en pengős	Lin de 1er ordre	143
1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·56	"	Chanvre	144
28—	28—	30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	30·46	l q, en pengős	Papier p. rotatives	145
3·30	3·30	3·30	3·30	3·45	3·50	3·50	3·50	3·50	3·50	"	Bois à brûler	146
Monnaie et crédit.												
Banque Nationale de Hongrie :												
960·9	975·8	1.039·7	1.077·5	1.157·7	1.199·7	1.357·3	1.378·6	1.365·8	1.386·6	1.000.000 p	Circulation des billets de banque	147
564·8	539·0	646·5	670·2	692·6	849·4	814·9	688·8	728·3	710·3	"	Effets escomptés et avances	148
Encaisse métallique :												
124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	1.000.000 p	Or	149
67·4	63·2	59·0	59·1	57·3	49·7	42·7	40·0	35·4	34·4	"	Devises et monnaies	150
191·5	187·3	183·1	183·2	181·4	173·8	166·8	164·1	159·5	158·5	"	Total	151
Proportion de la couverture :												
4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	3·0	3·0	3·0	"	Taux d'escompte	153
4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	3·5-6·0	3·5-6·0	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	154
3	3	3	3	3	3	3	3	2·5	2·5	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	155
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	1·5-1·5	1·5-1·5	"	Taux de dépôts à vue	156
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
141·9	147·5	140·2	136·4	136·1	138·4	142·7	150·7	150·8	159·1	1.000.000 p	Caisse d'épargne postale	157
607·5	600·2	572·2	580·4	578·6	580·2	591·1	595·7	601·8	649·1	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	158
749·4	747·7	712·4	716·8	714·6	718·5	733·8	746·4	752·6	808·2	"	Total	159
Dépôts s. comptes courants :												
110·0	101·8	110·5	124·2	120·0	136·2	134·9	133·2	153·3	180·4	1.000.000 p	Caisse d'épargne postale	160
752·7	766·1	757·2	753·8	781·1	775·2	796·8	822·0	846·5	854·8	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	161
862·7	817·9	867·7	878·0	901·1	911·4	931·7	955·2	999·8	1.035·2	"	Total	162
Ensemble des dépôts :												
251·9	249·3	250·7	260·6	256·1	274·6	277·6	283·9	304·1	339·5	1.000.000 p	Caisse d'épargne postale	163
1.360·2	1.366·3	1.329·4	1.334·2	1.359·7	1.355·4	1.387·9	1.417·7	1.448·3	1.503·9	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	164
1.612·1	1.615·6	1.580·1	1.594·8	1.615·7	1.629·9	1.665·5	1.701·6	1.752·4	1.843·4	"	Total	165
124·8	123·2	120·8	123·0	122·6	124·2	129·1	131·2	132·6	138·7	"	Dép. dans les 28 princ. établ. de c. de prov.	166
Bourse :												
119·1	111·9	104·2	100·2	104·7	107·0	101·8	96·2	100·2	115·9	1926 = 100	Indice des actions ¹⁾	167
69.186	77.976	141.332	69.181	59.590	51.299	59.946	80.027	51.720	152.234	nombre	Actions vendues	168
5·9	7·6	11·6	6·0	4·1	4·0	5·6	6·2	4·6	12·2	1.000.000 p	Montant des livraisons et des récept.	169
Sécurité du crédit :												
2	2	1	2	1	2	1	2	2	1	nombre	Faillites ²⁾	170
17	17	8	16	3	4	8	6	8	8	"	Concordats privés et judiciaires ³⁾	171
19	19	9	18	4	6	9	8	10	9	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie ⁴⁾	172
3	6	4	6	2	2	3	2	2	2	"	Dont :	
175	407	79	3.440	54	132	246	79	2.170	369	1.000 p	Nouv. insolvabilités à Budapest	173
326	673	176	3.775	104	206	404	134	2.420	493	"	Concord. privés et judiciaires (actifs	174
103	289	62	120	7	3	48	3	24	145	"	en Hongrie ⁵⁾ (passifs	175
171	490	155	265	40	4	75	4	53	148	"	Concord. privés et judiciaires (actifs	176
2.222	1.953	2.264	2.223	1.615 ⁶⁾	42 ⁶⁾	16 ⁶⁾	43 ⁶⁾	24 ⁶⁾	30	nombre	à Budapest (passifs	177
1.283	1.002	1.325	1.128	1.084	41	12	43	44	63	1.000 p	Lettres de change protest. en Hongrie ⁶⁾	178
827	637	805	726	549	9	5	9	12	9	nombre	Lettres de change protest. à Budapest	180
582	412	601	470	486	28	6	24	33	32	1.000 p	Montant des lettres de change protest. à Budapest	181
Mouv. des monts-de-piété :												
195	244	228	201	213	200	200	221	209	199	1.000 reconn.	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	182
4.303	5.306	5.001	4.557	4.652	4.436	4.589	5.128	4.692	4.570	1.000 p	Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	183
196	218	217	197	213	198	201	244	215	222	1.000 reconn.	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	184
4.034	4.544	4.817	4.344	4.539	4.142	4.403	5.298	4.916	5.119	1.000 p	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	185
1.045	1.071	1.082	1.085	1.085	1.088	1.086	1.064	1.057	1.034	1.000 reconn.		186
22.508	23.270	23.454	23.668	23.781	24.075	24.261	24.090	23.866	23.317	1.000 p		187
4.274	4.991	4.206	3.799	4.438	3.999	4.124	4.495	3.757	2.393	reconnais.		188

¹⁾ Seulement d'après les cours de 18 actions cotées à ce moment. — ²⁾ Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — ³⁾ Y compris, à partir de sept. 1939, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie. — ⁴⁾ Y compris, à partir de janv. 1940, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie. ⁵⁾ En vertu de l'arrêté 7.670/1940, pris par le président du Conseil, il n'y aura pas de prolèts jusqu'au 31 déc. 1940.

lékos változásokkal együtt a következő összeállítás tünteti fel:

Időszak	Az eladott részvények darabszáma ezrekben	Változás %-ban	Szállítások és átvételek összege millió P	Változás %-ban
1931. X—XII.	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾
1932. X—XII.	105·4	— 89·9	7·2	— 82·5
1933. X—XII.	138·3	+ 31·2	5·7	— 20·8
1934. X—XII.	299·3	+ 116·4	10·7	+ 87·7
1935. X—XII.	456·8	+ 52·6	33·1	+ 209·3
1936. X—XII.	1665·2	+ 264·5	125·3	+ 278·5
1937. X—XII.	586·6	— 64·8	45·2	— 63·9
1938. X—XII.	629·2	+ 7·3	37·9	— 16·2
1939. X—XII.	318·9	— 49·3	29·2	— 22·9
1940. X—XII.	284·0	— 10·9	23·0	— 21·2

¹⁾ A budapesti tőzsde zárva volt.

Hitelbiztonság. A hitelbiztonsági viszonyok javulása tovább tart. Olyan csődeset, amelyet más eljárás nem előzött meg, csupán 1, az elmúlt év decemberében is csak 5 ilyen eset fordult elő. A magán- és kényszeregyességek száma 8 volt, ugyanannyi, mint az előző hónapban, de 26-tal kevesebb, mint 1939 decemberében. Az összes új fizetéképtelenségek száma tehát a tárgyalt hónapban 9-et tett ki, 1-gyel kevesebbet, mint novemberben és 30-cal kevesebbet, mint az elmúlt év hasonló hónapjában. Az év utolsó negyedében is csak 27 új fizetéképtelenségi eset fordult elő, 131-gyel kevesebb, mint 1939 azonos időszakában. A magán- és kényszeregyességek passzívája decemberben 1.927 ezer P-vel (— 79·6%-kal) 493 ezer P-re hanyatlott, a múlt évvel szemben is 313 ezer P-s csökkenés mutatkozik (— 38·8%). Az év utolsó három hónapjában a passzívák 3·0 millió P-t tettek, 2·1 millió P-vel kevesebbet, mint az előző év október—december időszakában. A magán- és kényszeregyességek aktívái decemberben 369 ezer P-t tettek, 1.801 ezer P-vel (— 83·0%-kal) kevesebbet, mint az előző hónapban és 150 ezer P-vel (— 28·9%-kal) kevesebbet, mint az előző év hasonló hónapjában. Az aktívák összege 1940 utolsó negyedében több mint 1 millió P-vel volt kevesebb, mint 1939 október—december időszakában.

A fizetéképtelenségekre, a magán- és kényszeregyességekre vonatkozó október—decemberi időszak összegeit visszatekintően a következő táblázat tünteti fel:

Időszak	Fizetés-képtelenségek száma	Magán- és kényszeregyességek aktívája ezer	Magán- és kényszeregyességek passzívája pengőben
1931. X—XII.	1.175	49.564	67.451
1932. X—XII.	147	5.380	11.766
1933. X—XII.	147	3.942	5.223
1934. X—XII.	197	7.466	11.654
1935. X—XII.	222	4.497	6.369
1936. X—XII.	220	4.645	7.852
1937. X—XII.	261	5.453	8.840
1938. X—XII.	258	6.879	10.317
1939. X—XII.	158	3.656	5.138
1940. X—XII.	27	2.618	3.047

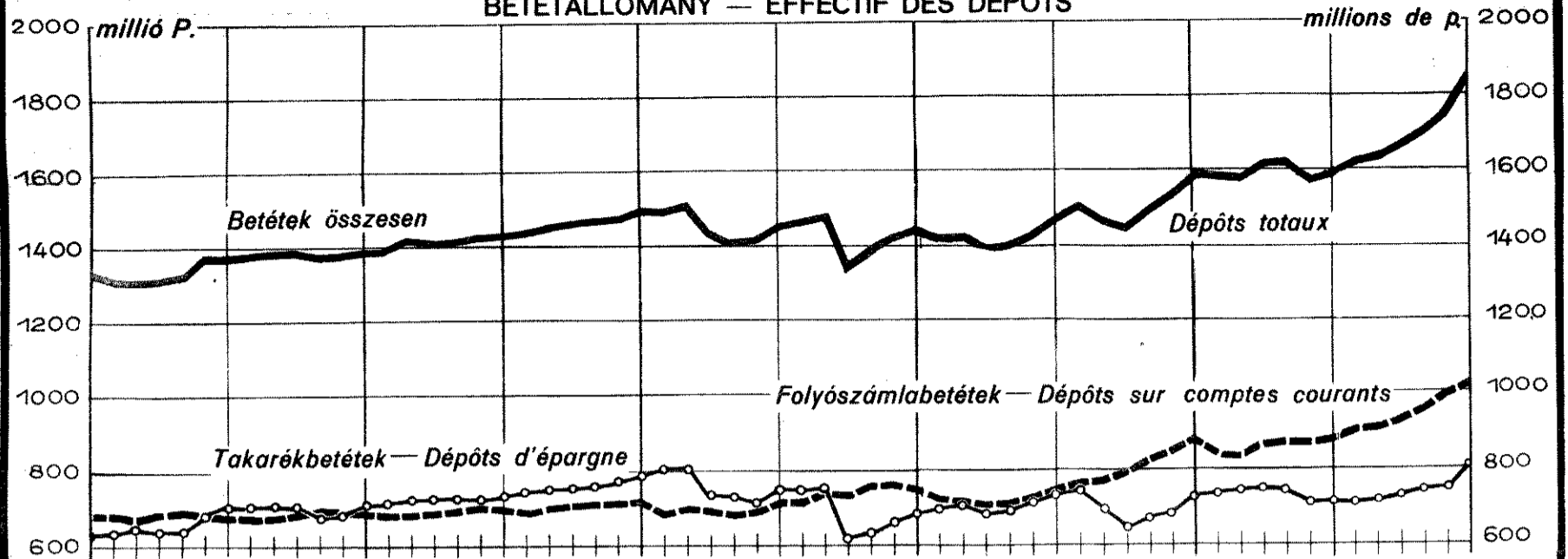
V á l t o z á s s z á z a l é k b a n

1931. X—XII.	—	—	—
1932. X—XII.	— 87·5	— 89·1	— 82·6
1933. X—XII.	0·0	— 26·7	— 55·6
1934. X—XII.	+ 34·0	+ 89·4	+ 123·1
1935. X—XII.	+ 12·7	— 39·8	— 45·3
1936. X—XII.	— 0·9	+ 3·3	+ 23·3
1937. X—XII.	+ 18·6	+ 17·4	+ 12·6
1938. X—XII.	— 1·1	+ 26·1	+ 16·7
1939. X—XII.	— 38·8	— 46·9	— 50·2
1940. X—XII.	— 82·9	— 28·4	— 40·7

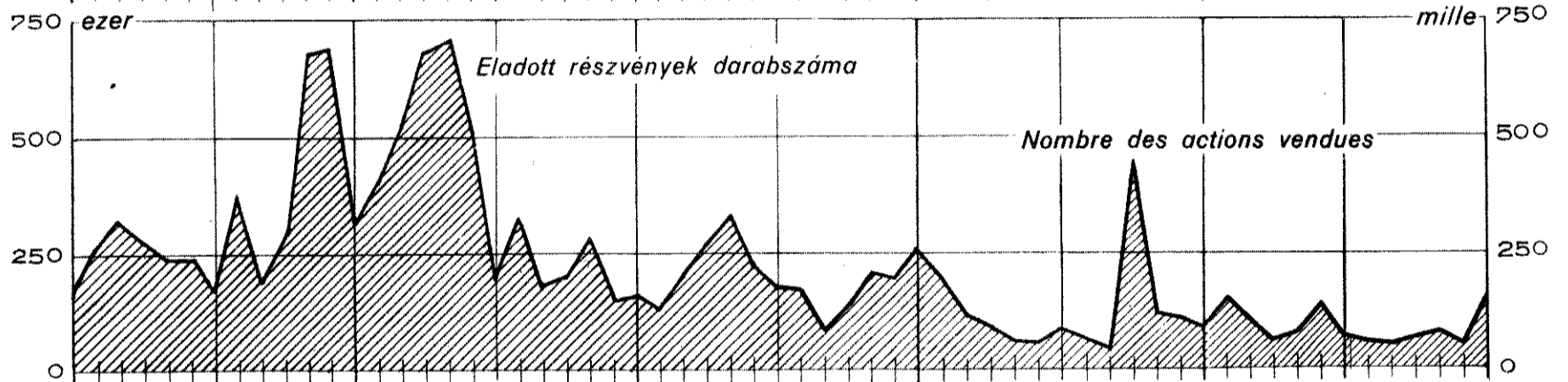
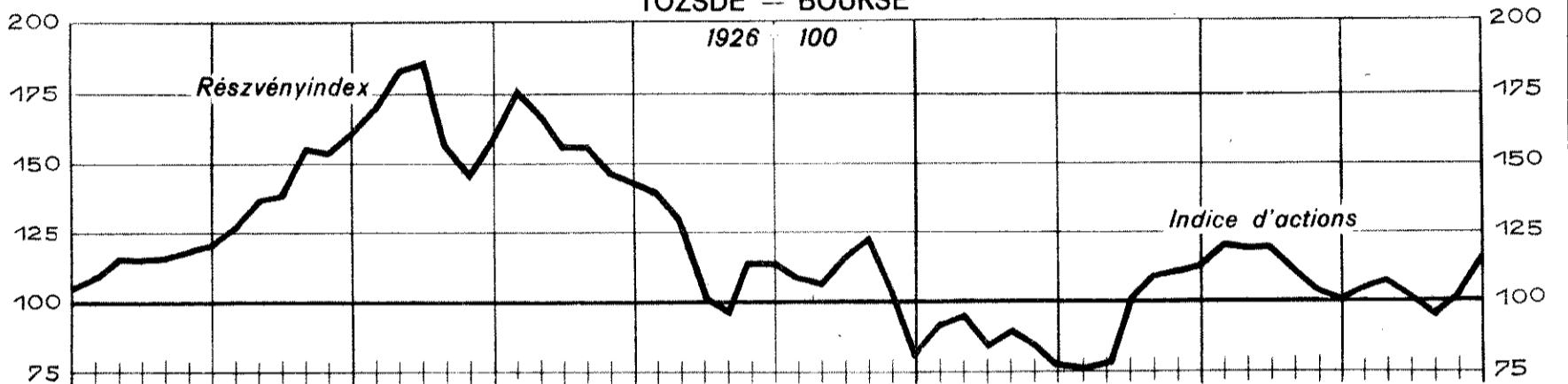
A postatakarékpénztári zálogházi forgalomban nagyobb változás nem történt. A budapesti zálogfelvételek száma decemberben 199 ezer tételt tett, 10 ezerrel kevesebbet, mint novemberben s 15 ezerrel többet, mint az előző év decemberében. A zálogfelvételek összege 4·6 millióra rúgott, 122 ezer P-vel kevesebbre, mint az előző hónapban, de 436 ezerrel többre, mint az előző év hasonló hónapjában. A zálogkiváltások tételszáma mind az előző hónaphoz, mind pedig az előző év decemberéhez viszonyítva alig változott s a tárgyalt hóban 222 ezret tett ki, értékösszege azonban az előző hónapéhoz képest 203 ezerrel, az előző év decemberéhez képest pedig 381 ezerrel tett többet s egész havi összege 5·1 millió P-re rúgott. A budapesti zálogálladék 1.034 ezres tételszáma, az előző hónapokhoz képest kevés változást, összege azonban már valami eltérést mutat, amennyiben az 1940 decemberében 23·3 millió P-t kitevő zálogálladék 549 ezer P-vel kevesebb, mint az előző hónapban és 1·2 millió P-vel több, mint az előző év hasonló hónapjában. A budapesti kényszerárverések száma csupán 2.393-at tett ki, ami már hosszú idők óta a legkevesebb.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

BETÉTÁLLOMÁNY — EFFECTIF DES DÉPÔTS

TŐZSDE — BOURSE

HITELBIZTONSÁG — SÉCURITÉ DU CRÉDIT

